

**NASJONALT KUNNSKAPSENTER
OM VOLD OG TRAUMATISK STRESS**

Barn i krise

Samarbeidet mellom barnevern og politi

Norunn Vorland og Kristin Skjørten

Rapport nr. 4 2017

NKVTS.NO

Barn i krise

Samarbeidet mellom barnevern og politi

Norunn Vorland og Kristin Skjørten

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) utvikler og formidler kunnskap om vold og traumatisk stress.

Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, undervisning, formidling og veiledning innen temaene:

- Vold og overgrep
- Katastrofer, terror og stressmestring
- Tvungen migrasjon og flyktninghelse

Målet er å forebygge og redusere de helsemessige og sosiale konsekvensene som vold og traumatisk stress kan medføre. Vår visjon er et bedre liv for berørte av vold og traumer.

NKVTS ble stiftet 17. november 2003. Selskapet er et datterselskap av UNIRAND AS, som er heleid av Universitetet i Oslo.

Bak driften av senteret står: Barne-, og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, og Justis- og beredskapsdepartementet. Senteret gjennomfører prosjekter som er finansiert av departementer og direktorater, Norges forskningsråd, frivillige organisasjoner og andre.

ISBN 978-82-8122-119-2 (TRYKK)

ISBN 978-82-8122-120-8 (PDF)

ISSN 0809-9103

Alle rapporter og notater fra senteret er tilgjengelige i fulltekst på våre hjemmesider www.nkvts.no under «publikasjoner».

Forord

Denne rapporten inneholder to delundersøkelser som belyser samarbeidet mellom politi og barnevern i akutte kriser og frem til tilrettelagte avhør av barn ved Statens Barnehus. Den første delen av rapporten handler om samarbeidet i akutte situasjoner, og er finansiert av Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering gjennom Norske Kvinners Sanitetsforening. Den andre delundersøkelsen handler om samarbeidet mellom etatene frem til tilrettelagte avhør av barn. Denne undersøkelsen er finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg har prosjektet fått støtte fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, og fra Voldsprogrammet ved NKVTS.

Norunn Vorland og Kristin Skjørten har sammen utarbeidet rapporten. Vorland har vært ansvarlig for innhentet dataene som rapporten bygger på, og har foretatt alle intervjuer av informanter. Kristin Skjørten har vært prosjektleder.

En rekke personer fra politiet og barnevernet har stilt opp til intervju og delt sine erfaringer fra samarbeidet mellom etatene. En stor takk til dere! Tidligere leder for barnevernvakten i Asker og Bærum Ann Maiken Johansen har lagt et stort arbeid i å anonymisere tjenestenes loggføringer og har raust delt av sine erfaringer på feltet. Det samme har ledere og fagansvarlige Aino G. De Jong, Rigmor Høyen og Younas Mohammed-Roe ved barnevernvaktene i Oslo, Kari Elisabeth Fjærli ved Romerike barnevernvakt og Ane Fjellanger ved Asker og Bærum. De har alle vært behjelpelig med å innhente nye og eldre årsrapporter og statistikker og har også tilrettelagt for nødvendig kontakt med ansatte ved tjenestene.

Vi vil også takke professor Kjersti Ericsson ved institutt for kriminologi og retts sosiologi for hennes interesse for prosjektet og viktige tilbakemeldinger.

Vi vil også takke kollegaer ved NKVTS som har bidratt på forskjellig vis. Åse Langballe har gitt oss verdifulle kommentarer på første utkastet av rapporten. Tore Indregard har kommet til unnsetning når vi har hatt tekniske problemer med rapportmalen, og Hege Eriksen Oswald har kvalitetssikret litteraturlisten. Silje Mørup Ormhaug har også kvalitetssikret avsnittene om nyere kunnskap om krisestøttende tiltak i kapittel 3. Vi vil også takke våre gode kollegaer på NKVTS for støtte og oppmuntring underveis.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	7
1 Innledning	21
2 Delprosjekt 1: Samarbeid mellom politi og barnevernvakt i akutfasen	25
2.1 Utvalg og metode	27
2.2 Barnevernvaktenes saker, omfang og innhold	29
2.3 Kjennskap til hverandres mandat og lovverk	33
2.4 To ulike roller	39
2.5 Hvem «eier» saken? To ulike forløp.	41
3 Fordeling av ansvar og oppgaver	45
3.1 En vanlig sak (sak 1)	48
3.2 Etatenes sikkerhetsrutiner	50
3.3 Straksetterforskning	62
3.4 Barnevernvaktenes krisestøttene tiltak	78
3.5 Akuttplassering av barn	88
4 Politiets melderutiner til barnevernvaktene	99
4.1 Når tilkalles barnevernvaktene?	107
4.2 Strukturelle forhold som påvirker melderutinene	112

5	Delprosjekt 2:	
	Samarbeid fra anmeldelse til tilrettelagte avhør	115
5.1	Aktørene i denne fasen	116
5.2	Utvalg og metode	117
5.3	Forskrifter for tilrettelagte avhør	118
5.4	Etatenes opplevelse av samarbeidet	120
5.5	Når skal barnevernet melde en sak til politiet?	125
5.7	Praksisfeltets syn på den nye forskriften	136
5.8	Barnevernets deltagelse i politiets saksprosess	141
6	Utfordringer i samarbeidet	149
6.1	Politiets erfaringer med barn som er «ferdig snakket»	152
6.2	Barneverntjenestenes syn på begrepet «ferdig snakket»	157
6.3	Andre forhold som gjør barn tause i avhør hos politiet	159
6.4	Planlagte og igangsatte samarbeidsprosjekter	161
7	Avslutning	165
	Litteraturliste	174

Sammendrag

Når barn utsettes for vold og alvorlige krenkelser og dette blir meldt til politiets operasjonssentral, alarmeres ofte både politiet og barnevernet i den akutte krisen. Hvordan disse to etater samarbeider for å støtte og hjelpe barna under og etter slike hendelser er tema for dette prosjektet. Rapporten inneholder to delprosjekt. I delprosjekt 1 har blikket vært rettet mot etatenes samarbeid i akutte kriser. Samarbeidet er belyst gjennom intervjuer med informanter ved henholdsvis barnevernvakter og de operative tjenestene i politiet. Vi har også innhentet informasjon fra årsrapporter ved barnevernvaktene, og et års loggføring av alle akutthendelser ved en av barnevernvaktene. I delprosjekt 2 har vi hatt fokus på fordeling av etatenes ansvar og roller når saken skal undersøkes og rettslig etterforskes samtidig som barna skal ytes barnevernfaglig hjelp. Saksprosessen har blitt fulgt frem til barn formelt avhøres av politiet ved Statens Barnehus. Informantene i dette delprosjektet har primært vært etterforskere i politiet og saksbehandlere fra det kommunale barnevernet. Vi har spesielt sett på endringer i yrkesutøvelse og samarbeidsformer knyttet til de nye forskriftene fra 2015 om tilrettelagte avhør av barn og andre sårbare grupper.

Innledningsvis i delprosjekt 1 og delprosjekt 2 redegjøres det nærmere for hvilke data som er innhentet og hvilken metodisk tilnærming som er benyttet i undersøkelsene.

Delprosjekt 1:

- Barnevernvaktene er barnevernets forlengede arm etter kontortid, i helger og høytider; de er lokalisert på eller i tilknytning til de lokale politikamre og arbeider tett med operative enheter i politiet. Mens tjenestens opprinnelige målgruppe var barn og unge som hadde begått kriminelle handlinger eller viste tegn på atferdsproblemer, handler mellom 60 og 70 % av tjenestens henvendelser i dag om

familievold eller omsorgssvikt der mindre barn rammes. En slik endring kan indikere at både politiet og barneverntjenestene har økt innsikt og kunnskap om hvordan familievold og omsorgssvikt kan føre til omfattende og langvarige skader på barns utvikling og helse. Flere slike saker avdekkes og arbeides med i akuttfasen, både i politietaten og ved de lokale barnevernvaktene.

- Det er blitt satt spørsmål ved i hvilken grad aktørenes kunnskaper om eget lov- og regelverk og tilsvarende samarbeidspartnerens lov og rammeverk virker inn på aktørenes yrkesutøvelse i akutte familiære kriser. Informanter i politiet og ved barnevernvaktene har gjennomgående god kunnskap om eget lovverk. Kunnskapen om samarbeidspartnerens lov og regelverk er svak hos begge aktørene. Dette blir likevel ikke opplevd som et hinder når etatene skal løse sine respektive oppgaver i kriser. Aktørene stoler på at samarbeidspartnerens representanter ivaretar sine oppgaver innenfor lovens bestemmelser. Etatenes ulike myndighetsområder blir i høy grad respektert av begge aktører. Gjensidig tillit synes å være en nøkkelfaktor i samhandlingen mellom etatene.
- Politiets sikkerhetsforståelse og sikkerhetstiltak er en viktig og prioritert oppgave i akuttfasen. Det nære samarbeidet med politiet har ført til at også barnevernvaktene har et stort fokus på sikkerhetsrutiner når de arbeider hjemme hos familier. Barnevernvaktene har en fortløpende kontakt med politiets operasjonssentral og de rapporterer jevnlig om hvor de befinner seg og hvilke saker de arbeider med. Ved alle alvorlige hendelser er politiet til stede for å sikre barnevernvaktens arbeidssituasjon. Ansatte ved barnevernvaktene mener politiets assistanse i akuttfasen er en forutsetning for at de skal kunne utføre sine oppgaver i alvorlige kriser.
- Politiets nye retningslinjer i familievoldssaker har ført til endrede rutiner i akuttfasen. Politiet forholder seg nå mer

aktivt til barna. Samtidig som politiet skal ivareta foreldre og barns behov for trygghet og sikkerhet, kan det også være behov for å innhente bevis i en eventuell senere straffesak. Samtaler eller avhør av barna er i dag en del av politiets rutine. Politiets informanter opplyser at de støter på flere dilemma og gråsoner når de skal ivareta barnets rettsikkerhet og ofte i tillegg innhente bevis i en eventuell senere straffesak. Feltet åpner for diskusjon av etiske og strafferettslige spørsmål og hvordan barn best kan beskyttes i krisen samtidig som barnas rettigheter ivaretas.

- I akutte familievoldssaker der mindreårige barn er krenket har politiet ofte rollen som «døråpner» for barnevernvaktene. Når barnevernvaktene kommer til åstedet overføres ansvaret for barna til dem. Hva som skal skje med barna videre i akutfasen er det barnevernvaktene som styrer. I de fleste saker blir barna værende i hjemmet i etterkant av en voldshendelse. Barnevernvaktene skal påse at barnas omsorgssituasjon denne dagen eller kvelden er godt nok ivaretatt. De yter foreldrene faglig assistanse, de samtaler med barna og kartlegger omsorgsbehov. Saken rapporteres så videre til stedlig barneverntjeneste.
- Det er i de alvorligste familievolds- og omsorgssviktsaker de to profesjonene samarbeider tettest. I slike situasjoner er det barnevernvaktene som foretar den faglige vurderingen av om barn skal hasteplasseres. Ved hasteplassering bistår politiet dem under hele saksprosessen. Politiet og barnevernvaktene gir uttrykk for et gjennomgående godt samarbeid med klar ansvarsfordeling mellom etatene i disse mest kritiske sakene.
- Loggnotater og intervjuer av ansatte i politiet og ved barnevernvaktene viser at i tilnærmet alle akuttsaker snakker begge etater med barna. De vet imidlertid lite om innholdet i hverandres samtaler. Politiet snakker som regel med barna før barnevernvaktene kommer til stede, og tilsvarende samtaler barnevernvaktene med barna når politiet forlater åstedet.

Etatenes samtaler med barn i kriser bør i større grad koordineres og etiske dilemma tematiseres.

- Selv om operasjonssentralene har en sentral rolle i å formidle saker til barnevernvaktene, er det ordensavdelingene som møter familiene i felt og beslutter om barnevernvaktenes assistanse er påkrevet i akutfasen.
- Aktører i begge etater er omforente om at alle alvorlige omsorgssvikt- og voldssaker i hovedsak skal meldes til barnevernvaktene i akutfasen. I mindre alvorlige voldshendelser foretas det en avveining av enkeltsaker på stedet. De to etatene har imidlertid et divergerende syn på politiets meldepraksis i slike saker. Barnevernvaktenes ansatte mener politiet i større grad burde anvende deres tjenester og kompetanse i kriser. Hvor listen legges for å alarmere barnevernvaktene variere mellom politidistrikter. Avgjørelser er også betinget av barnevernvaktenes åpningstider og tilgjengelighet. Tilgjengelige møteplasser for å diskutere felles saker synes også å virke inn på om saker meldes barnevernvaktene i kriser.
- Samarbeidet mellom politiet og barnevernvaktene har hatt få formaliserte retningslinjer og er i stor grad basert på sedvane og opparbeidede rutiner over år. Samarbeidet i enkeltsaker skjer rutiner og planmessig der begge partene utviser stor enighet og kompetanse på hvordan saker skal gripes an og fordeles.

Delprosjekt 2.

Samarbeidet mellom politiet og barneverntjenestene er blitt intensivert etter innføring av de nye forskrifter om tilrettelagte avhør av barn fra 2015. Et prioritert mål for politiets arbeid er å avdekke og etterforske flere familievoldssaker der barn berøres. Politiet er tillagt ansvar for å undersøke og etterforske om det er begått en straffbar handling i familievoldssaker og hvem som har begått denne. I denne

prosessen er politiet avhengig av et tett samarbeid med de kommunale barneverntjenestene. Etter innføring av de nye forskrifter om tilrettelagte avhør av barn fra 2015 har samarbeidet mellom politiet og barneverntjenestene blitt intensivert. Informantene fra begge etater mener at retningslinjene i de nye forskrifter har virket etter hensikten. Særlig har korte frister før det foretas formelle avhør av barna og formaliserte møter mellom etatene i denne delen av saksprosessen åpnet for et bedret samarbeid mellom de to etater. Ønske om en åpen og tverretatlige dialog på et tidligst mulig tidspunkt var gjennomgående ved alle tjenestestedene både i politiet og i barnevernet.

Informanter i politiet formidler at barneverntjenestene i dag tar raskere kontakt med politiet for å anmelde familievoldssaker eller drøfte om saker bør politianmeldes. Politiet beskriver at de nå regelmessig samarbeider med barneverntjenestene, og at barneverntjenestene i hovedsak viser en bedre forståelse og respekt for deres arbeid i familievoldssaker. Deling av informasjon mellom etatene synes i hovedsak å skje uten konflikt. I samhandlingen mellom de to etatene er det imidlertid lokale variasjoner.

Ansatte i barnevernet er positive til å dele sine erfaringer og dokumenter med politiet, og mener åpenhet og personlig kjennskap styrker samarbeidet mellom dem. De ser positivt på at deres etat nå er aktivt deltagende i politiets arbeid med å tilrettelegge for avhør av barn ved barnehusene. Selv om mange i barnevernet ønsker og også praktiserer en åpen dialog med politiet, forbeholder de seg samtidig retten til selv å vurdere hva som er mest tjenlig for barnet i hver enkelt sak. Selv om aktørene fortalte om forbedringer på flere områder, pekes det også på viktige utfordringer i samarbeidsrelasjonen. I alle alvorlige voldshendelser og mistanker om slike var informantene i begge etater innforstått med at disse alltid skal politianmeldes. Det er i de mindre alvorlige sakene forskjeller i holdninger kommer til syne. To prinsipielle spørsmål ble tematisert som utfordrende i samarbeidet mellom politiet og barneverntjenestene.

- Hvilke saker, og på hvilket tidspunkt i saksprosessen barneverntjenestene skal kontakte politiet for å drøfte en familievoldssak eller inngi anmeldelse.
- Implikasjoner av barnevernets håndtering av enkeltsaker for politiets etterforskningsarbeid.

Barneverntjenestene forteller at når de i dag med større letthet kan kontakte politiet og drøfte saker uforbindtlig har dette ført til at flere saker politianmeldes på et tidligere stadium. Listen for å anmelde en sak synes å legges relativt lavt hos de fleste saksbehandlere. En anmeldelse er imidlertid avhengig av en rekke forhold som må overveies i forhold til de enkelte familiers situasjon og behov. Mange fremhever likevel at barnets beste må veies mot alvor og konsekvensene av å innlede en straffesak.

Informantene opplyser at de i praksis strekker seg langt og unnlater ofte å samtale med barna før formelle avhør er foretatt. De synes å ha en større bevissthet om at de ikke trenger å snakke detaljert om de enkelte voldshendelser i samtaler med barna. Det vektlegges likevel at de ikke kan abdisere fra rollen som barnets representant, og bruke sine barnevernfaglige metoder i arbeidet med familier. Barneverntjenestenes holdninger til når de skal kontakte politiet for å drøfte en sak eller innlevere en anmeldelse varierer både mellom kontorer og også innenfor ett og samme kontor.

Politiets representanter formidler at de i større grad ønsker «å ha en hånd på rattet» i alle saker som handler om familievold og alvorlige krenkelser av barn. Dette betyr imidlertid ikke at de ser for seg at alle disse sakene ender opp med en formell anmeldelse.

Politiinformanter forteller at på tross av at barneverntjenestene nå tar kontakt på et tidlig tidspunkt, mener de at slike praksiser kan bli bedre. Flere i politiet etterlyser klarere rammer og rutiner for å påse at flere aktuelle familievoldssaker meldes til politiet fra barnevernet side.

Politiinformantene hadde et noe delt syn på barnevernets arbeid i familievoldssaker. Betegnelsen «ferdig snakket» var et kjent begrep i

begge etatene. Med dette siktes det til situasjoner hvor barn har gått lei av å fortelle sin historie før de kommer til tilrettelagte avhør fordi de allerede har snakket med flere personer og instanser eller fordi barnevernet har hatt gjentakende samtaler med barna. Noen politiinformanter hevder at barnevernets metodebruk og samtaler med barna skaper problemer for politiets etterforskende arbeid. Politiinformantene hadde imidlertid delte meninger om hvorvidt dette skapte problemer i deres yrkesutøvelse.

De fleste av politiinformantene mener at det generelt sett er god flyt i sakene mellom de to etatene, og at mindre uoverensstemmelser ikke må skygge for de gode erfaringene. Her fremholdes den gode dialogen som viktig. Personlig kjennskap og større kunnskap om den andre etatens rammeverk og mål kan åpne for en større gjensidig forståelse av profesjonenes ulike oppdrag. Det bør derfor sikres at politiet får økt kunnskap og forståelse av barneverntjenestenes oppgaver og deres samfunnsmandat, og tilsvarende at barneverntjenestene har god kjennskap til politiets arbeidsoppgaver og mandat i denne fasen av samarbeidet.

Summary

When children are exposed to violence and serious abuse, and this is reported to the police headquarters, both the operational police and the Child Protection Emergency Services (CPES) are alerted. This project focuses on how these two agencies cooperate in order to support and help children during and after such events. The report consists of two subprojects. In subproject 1, the subject matter is the cooperation between the agencies in acute crises. The extent of the cooperation is examined in interviews with employees of the CPES and the operational staff of the police. In addition, we gathered information from the annual reports of the CPES offices, and records of the activities of one full year at one of the CPES units. In subproject 2, we have focused on the allocation of the roles and responsibilities of the agencies when the matter is under deliberation and judicial investigation, while at the same time, the children in question should be provided with child welfare assistance. The proceedings have been monitored until the point in time when the children are to be formally subjected to forensic interviews by the police at the National Children's Houses. The information in subproject 2 has been supplied mainly by police investigators and officers from the municipal Child Protection Services (CPS). We have specifically looked at alterations in professional practice and forms of cooperation between the police and the CPS in relation to the new regulations from 2015.

In the introductions of both subprojects, there is a summary of the data that have been collected and the methodological approach.

Subproject 1

- The CPES are the extended arm of the CPS after office hours, during weekends, and on holidays. They are located in, or adjacent to, local police stations, and work closely with the operational units of the police. In earlier years, the majority of the clients were children and young people who had

committed crimes or showed signs of behavioural problems. Today, between 60 and 70 per cent of the cases are related to violence or neglect, where younger children are affected. This transformation may be an indication of the fact that the police as well as the CPES have increased knowledge of how violence and neglect can cause extensive and long term damage to the development as well as the health of children. Several such cases are uncovered and attended to in the acute phase, both by the police and by the local CPES.

- The project has questioned to which extent the knowledge of the professional parties' own legal framework, as well as the corresponding laws and regulations of the cooperation partners, will affect the professional approach of the parties in acute family crises. In general, the employees of the CPES and the police have sufficient knowledge of the legislation pertaining to their own field of work. On the other hand, they are usually not very well acquainted with the legal framework of their cooperation partners. However, this does not seem to be an obstacle in the approach of the agencies in emergency situations. The parties display the necessary degree of trust in their cooperation partners fulfilling their assigned tasks according to the law. The jurisdictional responsibilities of the agencies are fully respected by both parties. Mutual trust seems to be a key factor in the collaboration.
- Police safety awareness and the measures implemented to ensure a safe environment is important, and of highest priority in the acute phase. The close cooperation with the police has led to the CPES having a robust focus on safety procedures when working in the homes of families. CPES staff have regular contact with the police operations centre and frequently report on where they are located and what issues they are dealing with when working in the field. In all serious incidents, police are present to protect CPES staff if necessary. As for the CPES, police presence is perceived as a prerequisite for the CPES to exercise its mandate in crisis and fulfilling their obligation in severe crises.

- Revised guidelines in domestic violence cases have led to a change in routines during the acute phase. Today police officers communicate more actively with the children. They take care of the needs for safety and security for the children. At the same time, it might be necessary to obtain evidence for subsequent criminal proceedings. Dialogue with or questioning of children is now a part of police routine. Police officers have acknowledged that they encounter several dilemmas and ambiguities in situations where they are obliged to safeguard the child's legal rights in addition to obtaining evidence pertaining to possible criminal proceedings. This is a field open for a discussion of ethical and criminal issues as to how children can best be protected in crisis while at the same time ensuring that their rights will not be affected in a negative way.
- In acute cases where children are exposed to abuse within the family, the police often play the role of "door opener" for the CPES. When CPES staff arrive at the scene, responsibility for the children is transferred to them. In most cases, children will remain in the family home after a violent incident. However, CPES officers are obliged to make sure that the children are taken proper care of that day or evening as regards their safety and security. CPES staff offer professional assistance for the parents, they talk to the children, and try to identify their needs for comfort and care. Subsequently, the matter is reported to the local CPS office.
- The more serious case of domestic violence and neglect, the closer the police and the CPES cooperate at all stages of the incident. The CPES staff have the decision-making powers in relation to whether children should be urgently relocated to a safe place, whereas the police assist in order to make sure this is performed safely and with care for the child involved. Police officers and CPES staff express a consistently good cooperation in these most critical issues. The agencies' specialized jurisdiction is accepted by both parties.

- In virtually all emergency cases, log notes and interviews with police officers and CPES staff show that both parties relate to the children in the acute crises and have a dialogue with each and one of them. The officers of the two agencies do not necessarily know much about the contents of the other party's dialogue with a child. In most cases, police officers will talk to the children before the arrival of the CPES staff, whereas the CPES staff will talk to the children when the police has left the site. A need for better coordination and an examination of ethical dilemmas should be addressed. The conversations with children in emergencies should be more closely coordinated, and the dilemmas reviewed.
- Although operation centres have a central role in communicating cases to the CPES offices, it is the police unit that is called to the scene that mainly decides whether the assistance of CPES staff is necessary in a crisis.
- As a general rule, the parties of both agencies have agreed that all serious neglect and/or violence cases should be reported to a CPES office in a crisis. In less serious incidents where violence is involved, the question of whether to call for CPES assistance is assessed on the spot. However, the two agencies have a somewhat divergent view of police notification practices in such cases. CPES employees are of the opinion that the police should make more extensive use of their services and expertise in emergencies. The threshold for alerting the CPES varies between the individual police districts. Such decisions also depend upon CPES opening hours and availability. The question of whether and when to notify child emergency crises also seems to vary relative to the existence of meeting places for a discussion of common issues.
- Cooperation between police and CPES staff is only to a limited extent governed by formalized policies. The collaboration between the two agencies is based primarily on customs and practices accumulated over the years. The end result seems to

be that both parties demonstrate broad agreement on how problems should be handled as well as on the allocation of resources in individual cases.

Subproject 2

Cooperation between the police and the CPS has been intensified with the introduction of new regulations on forensic interviews of children from 2015. A priority in police work is to detect and investigate cases of family violence and neglect where children are affected. Police are also responsible for the examination and investigation of whether a criminal offense has been committed in domestic violence cases, and who has been the perpetrator. In this process, the police depend on close cooperation with the CPS. Employees of both agencies believe that the guidelines of the new regulations have had the intended results. In particular, short deadlines before the forensic interviews take place, and formalized meetings between the agencies in this phase of the legal process, have initiated an improved collaboration between the two agencies. In the police as well as in the CPS, there was a general demand for an open ended dialogue at the earliest possible point in time.

Police officers report that today, CPS staff will contact the police early in the proceedings, in order to notify them about domestic violence. The police officers believe that the CPS staffs presently have a better understanding of their work in domestic violence cases than in the past. The sharing of information between the agencies is mostly uncontroversial, although there are some local deviations. *CPS employees* have a positive view of sharing their experiences and documents with the police, and believe that openness and knowledge on the personal level strengthens cooperation between the agencies. On the other hand CPS employees will reserve their right to appraise what is most expedient for a child in each individual case.

There are also significant challenges in the cooperation between the agencies. Two questions of principle were addressed as the most challenging in the cooperation between police and the CPS.

- In which cases and at what stage of the process should the CPS contact the police in order to discuss a family assault case or file a report?
- Possible implications for the police investigation as a result of CPS intervention in individual cases.

In all suspected and alleged serious violence incidents, employees of both agencies agree that they should always be reported to the police. It is in the less serious cases that the differences in attitudes appear. *CPS staff* affirm that since they now easily can contact the police and discuss issues in a non-binding fashion, a number of cases can be prosecuted at an earlier stage. In most cases, the threshold for reporting a case seems to be fairly low. Many emphasize, however, that the needs of the child are always measured against the seriousness and consequences of initiating a criminal case. CPS attitudes regarding when to report cases to the police varies both within and between offices. On the other hand, Police officers say that they want to have “a hand on the wheel” in all cases involving domestic violence and serious violations of children, even in cases where the issue does not result in a formal review. A number of police officers stated that they would like a more specific framework and routines that would contribute to the CPS reporting more cases of family violence to the police.

CPS employees say that they often avoid having a dialogue with the children about a violent incident before the police have talked to the child, in order not to destroy evidence. They also state that they have become more aware of the fact that they do not need to go into details about a violent incident when they talk to the children. They emphasize, however, that they are primarily representing the interest of the child, and that they will continue to make use of the methods of the CPS profession in their work.

Police officers have a somewhat ambiguous view on CPS intervention in cases of abuse and violence towards children. Some argue that the CPS methodology and conversations with children can cause problems for the investigative work. The expression “I am done talking” were recognised by both parties and express a situation where children refuse to repeat their story in forensic interviews as they have already talked to several professionals or communicated with CPS staff over a period of time without being in contact with the police. However, police officers had divided opinions regarding these questions.

Most police officers highlighted the importance of a beneficial dialogue with the other party. Knowledge on a person-to-person level, as well as being acquainted with the framework of the cooperating agency, provides for a greater mutual understanding. In the supervision and control of domestic violence and serious violations of children, it should therefore be ensured that police officers obtain the necessary level of knowledge and understanding of the tasks and mandate of the CPS. Likewise, CPS staff should have a sufficient knowledge of police tasks and goals to secure a mutual good cooperation between the two parties.

1 Innledning

Vi har et samfunnsmessig ansvar for å ivareta barn som blir utsatt for vold og omsorgssvikt. Det er grundig dokumentert at barn som vokser opp i familier med mangelfull omsorg har økt risiko for å utvikle ulike helseplager både på kort og lang sikt. At barn trygges fysisk og psykisk i etterkant av traumatiserende erfaringer kan bidra til å minske skadevirkninger. Barn som erfarer alvorlig omsorgssvikt eller vold i hjemmet trenger ansvarlige voksenpersoner å forholde seg til, både i og etter den kritiske situasjon (Øverlien 2010, Gamst Trøften, 2011, Melinder og Baugerud, 2012). Om nødvendig må barn loses inn i hjelpeapparatet for videre assistanse (Hammerlin mfl., 2011; Øverlien, 2010).

Denne rapporten handler om de profesjonelle aktørene som møter barn når det er akutt krise i hjemmet, og i den første tiden etter krisen. Barn kan oppleve akutte situasjoner som både skremmende og kaotisk. Familiens situasjon er ofte uoversiktlig og behovet for hjelp presserende. Barn og unge som opplever slike hendelser blir ofte møtt av flere aktører fra politi- og barnevernsetat. Det er også de samme etatene som følger opp i den første tiden etter en akutte situasjon. Det er sparsomt med kunnskap om hvordan barna møtes og etatene løser sine oppgaver i denne tidlige fasen. Med vår rapport ønsker vi å bidra til økt kunnskap om hvordan barnevern og politi arbeider i den første fasen der de får ansvar for barn utsatt for vold og omsorgssvikt.

Hovedtemaet i rapporten er hvordan politi og barnevern samarbeider i akutte situasjoner og i fasen etter krisen. Etatenes arbeid er forankret i ulike lovverk, de har ulike mandat og skal ivareta forskjellige oppgaver.

Politiets hovedmandat er beskrevet i politiloven (Lov om politiet) § 1: Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettsikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.

Videre fremgår det av politiloven § 2 at politiet skal samarbeide med andre myndigheter som er tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt dersom ikke det er gitt regler som hindrer dette. Dette fremgår også av politiinstruksen (Alminnelig tjenesteinstruks for

politiet) under § 2-2, hvor politiets oppgaver skisseres. Politiet skal også gi andre offentlige myndigheter vern og bistand og gripe inn på eget initiativ om dette antas nødvendig for å verne liv og helse. I saker som omhandler vold og omsorgssvikt, er barnevernsmyndighetene en sentral samarbeidspartner.

Barnevernets mandat er nedfelt i Lov om Barneverntjenester (barnevernloven). Lovens formål er først og fremst å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får den nødvendig hjelp og omsorg, og å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (§ 1). Videre fremgår det av barnevernloven § 3-1 at barneverntjenesten har ansvar for å avdekke omsorgssvikt, og sette inn tiltak ved behov. Barnevernet har både rett og plikt til å foreta undersøkelser (§4-3). Fokus skal være på barnet, og hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for tiltakene (§ 4-1). I følge § 3-2 skal barnevernet også samarbeide med andre deler av forvaltningen for å nå disse målene.

Barnevernet skal være barnas representanter og talspersoner, og barnets beste skal være utgangspunktet for alle barnevernfaglige beslutninger. Barnevernet har imidlertid en vanskelig dobbeltrolle med ansvar for både hjelpetiltak og kontrolltiltak.

Rapporten omfatter to delstudier, hvor det er innhentet opplysninger fra ulike aktører i politi- og barnevernsetaten. Den første delstudien tar for seg hvordan etatene samarbeider i akutt situasjoner. Innen politietaten involveres særlig operasjonssentraler og de lokale ordensavdelinger. I barnevernet arbeider ofte de kommunale barnevernvaktene med slike saker. Vi har sett nærmere på hvordan aktører innen de to etater fordeler ansvar og roller i akutte kriser og hvordan de forholder seg til hverandre i akuttfasen når barn rammes av vold og alvorlige krenkelser. Hvor godt informert er partene om eget versus samarbeidspartnerens mandat og lovverk og hvilken betydning har dette for samhandling og oppgaveløsning? Hvordan opplever de to profesjonene samarbeidet i akuttfasen? Hvilke forhold synes å fremme en smidig samhandling og hvilke vanskeliggjør en god håndtering av barn som er utsatt for omsorgssvikt eller vold? Disse spørsmålene belyses ut fra dokumentgjennomgang og

intervjuer med ansatte ved tre barnevernvakter, og intervjuer med ansatte i ordensavdelinger og ved operasjonssentraler ved tre politikamre. Denne delstudien er presentert i kapitlene 2, 3 og 4.

I den siste delen av rapporten ser vi nærmere på samarbeidet mellom barneverntjenestene og politiet i tiden etter en akutt hendelse og frem til avhør av barn ved et av Statens Barnehus. I denne fasen er samarbeidspartene det kommunale barnevernet og etterforskere i politiet, og undersøkelsen baseres på intervjuer med disse aktørene innen politi- og barnevernsetat. I 2015 trådte nye forskrifter for tilrettelagte avhør av barn og særskilt sårbare personer i kraft. Forskriftene regulerer hvordan avhør av barn skal skje i etterkant av alvorlige familievoldshendelser og beskriver hvordan det formaliserte samarbeidet mellom politi, barnevern, og andre berørte instanser skal være før og etter tilrettelagte avhør av barn. Hvordan praktiseres og oppleves samarbeidet mellom etatene i denne fasen? Dette delprosjektet presenteres i kapittel 5 og 6.

Arbeidet med rapporten startet ut som et prosjekt finansiert av Extrastiftelsen Helse og rehabilitering gjennom Norske Kvinners Sanitetsforening, hvor problemstillingen var samarbeidet mellom politi og barnevernvakter i akutte krisesituasjoner i hjemmet. Underveis i arbeidet med prosjektet, fikk vi et tilleggsoppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet med ønske om at vi skulle se nærmere på tiden etter akuttsituasjoner og frem til tilrettelagte avhør av barn ved Statens Barnehus. For å besvare dette oppdraget, innhentet vi ny informasjon fra ansatte ved de kommunale barneverntjenestene, og etterforskere i politiet. I tillegg har prosjektet fått støtte fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og fra Voldsprogrammet ved NKVTS.

Hovedtemaet i begge delstudiene er samarbeid mellom aktører i politi og barnevern i saker der barn utsettes for vold eller omsorgssvikt i hjemmet. Samlet gir rapporten innsikt i hvordan ansvar, roller og oppgaver fordeles mellom ulike aktører i politi og barnevern i akuttfasen og frem til planlagte og tilrettelagte avhør av barn. I kapittel 7 sammenholdes og drøftes funn fra begge delstudiene.

2 Delprosjekt 1: Samarbeid mellom politi og barnevernvakt i akuttfasen

Den første barnevernvakten ble opprettet i Oslo i 1982. En overordnet målsetting var å bedre samarbeid mellom politietaten og barnevernet slik at de i felleskap kunne møte barn i krise med et godt tverretattlig tilbud. Rasjonale bak opprettelsen av barnevernvaktene var å sikre barn umiddelbar barnevernfaglig hjelp også utenfor kontortiden til de kommunale barneverntjenestene. I dag er tanken at rask og faglig forankret håndtering av barn i slike situasjoner vil hindre og demme opp for ytterligere skade hos barna.

De fleste større kommuner har etablert en barnevernvakt, og vi har nå 16 barnevernvakter i landet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2014). Barnevernvaktene varierer med hensyn til størrelse og bemanning, de er ulikt organisert og har ulik administrativt tilknytning til kommunene de betjener. Noen av barnevernvaktene har ansvar for kun en kommune, mens andre er store interkommunale barnevernvakter med ansvar for flere kommuner. Primært er tjenestene i beredskap når de lokale barneverntjenestene er stengt. Det betyr at de fleste barnevernvaktene er operative i helger og høytider. Oslo barnevernvakt er en av få vakttjenester som har en døgnkontinuerlig åpningstid. I dag er de fleste av barnevernvaktene lokalisert på eller i tilknytning til lokale politistasjoner. Vel halvparten av landets kommuner har imidlertid ikke noen form for akuttberedskap etter kontortid. Dette er i hovedsak små utkantkommuner (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet 2014, Falck og Vorland 2009).

De operative styrkene i politiet består av operasjonssentralene og ordensstyrkene. Operasjonssentralen i politiet er på mange måter politietatens «hjerne». Operatører ved denne sentralen mottar alle nødtelefoner fra publikum og det er hit alle oppdrag til politiet meldes inn. Operatørene dirigerer ordenspolitiet til de ulike oppdragene, og påser at de utføres forsvarlig og i følge instruks og mandat. Formelt sett har leder ved operasjonsavdelingene ansvar og beslutningsmyndighet for de samlede politistyrkene når politimesteren ikke er tilstede.

Ordensavdelingens personell er politiets ansikt utad og det er disse betjentene som møter publikum utenfor politihuset, og som rykker

ut familiers boliger. Ved de aller fleste politistasjoner er ordensbetjentene organisert i mindre patruljer som til sammen utgjør en divisjon, ledet av en divisjonssjef.

Temaet i dette delprosjektet er samarbeidet mellom barnevernvaktene og politiets operative styrker i akutfasen når de sammen møter barn og unge som utsettes for vold eller omsorgssvikt.

2.1 Utvalg og metode

Dette delprosjektet bygger på intervjuer med ansatte i de operative styrkene ved politikamrene i Oslo, Asker og Bærum og Romeriket, og intervjuer med ansatte ved de tre barnevernvaktene som er tilknyttet disse politikamrene. Disse vakttenestene har ansvar for å håndtere alle barnevernfaglige akutt saker som oppstår etter kontortid, i helger og høytider.

Intervjuer med 38 informanter ved de tre barnevernvaktene og politikamrene utgjør hoveddataene for denne delstudien. I tillegg har vi innhentet opplysninger fra barnevernvaktenes årsrapporter, og gjennomgått alle interne loggnotater for året 2014 ved Asker og Bærum barnevernvakt.

Informantene fra barnevernvaktene. Vi foretok 15 intervjuer med ansatte ved barnevernvaktene. 5 av intervjuene var med ledere eller nestledere ved de tre barnevernvaktene. I disse intervjuene innhentet vi mer generelle erfaringer om samarbeidet med politiet i akutsituasjoner. Videre intervjuet vi 10 barnevernkonsulenter, hvor alle ble spurt om deres generelle synspunkter på samarbeidet med politiet, og noen i tillegg ble bedt om å beskrive en enkeltsak i sin helhet.

Informantene fra politiet. Vi foretok 23 intervjuer med ansatte ved de operative tjenestene i politiet. 10 av intervjuene er med politibetjenter tilknyttet ordensavdelingene. Hovedtemaet for intervjuene var hvordan samarbeidet med barnevernvaktene ble organisert og hvordan de mente dette samarbeidet fungerte. Noen av

informantene ble også bedt om å fortelle om en konkret sak som kunne illustrere hendelsesforløp og samarbeid. Videre intervjuet vi 9 operasjonsledere eller operatører ved de tre politidistriktene for å få innsikt i deres rolle og erfaringer i samarbeidet med barnevernvaktene. I tillegg ble det intervjuet 4 jurister og ansatte ved kriminalavdelingene, hvor hovedtemaet var lovverk og rammer for politietatsens arbeid i akutte kriser.

Spørsmålene i intervjuene har hatt fokus på de ulike profesjonenes roller og oppgavefordeling i praksisfeltet når de to aktørene samarbeider om enkeltsaker. Til politiet er det også stilt spørsmål om politietatsens indre rutiner i akutte krisesaker, og om uoffisielle praksiser som er gjeldende i samarbeidet mellom politiet og barnevernvaktene.

Kvalitativ metode er benyttet ved innsamlingen av data. Intervjuene var i hovedsak semistrukturerte. Vi hadde på forhånd utarbeidet en liste med hovedtemaer vi ønsket belyst. I motsetning til et formelt strukturert intervju, tillater et semistrukturert intervju en mer samtalepreget informasjonsinnhenting, der intervjueren kan komme med oppfølgingsspørsmål underveis. En slik intervjuform er også godt egnet om man ønsker å få et mer helhetlig bilde av en situasjon eller et hendelsesforløp hvor informantene også gis anledning til å utdype egne erfaringer og synspunkter.

Alle har fått informasjon om undersøkelsen og hva dataene skal brukes til. Der det har vært naturlig, er det benyttet lydopptak. I noen få intervjuer ble det tatt notater for hånd. De fleste intervjuene av ansatte i politiet og ved barnevernvaktene ble foretatt på kontoret til de respektive informantene. Noen få intervjuer med politibetjenter ble foretatt på piketten ved den lokale politistasjonen der de var ansatt.

Ved innhenting av mer detaljert informasjon om en enkelt sak, viste det seg at det kunne være vanskelig for informanter å huske detaljer om hendelser som lå tilbake i tid. Det var derfor nødvendig at forskeren var tilgjengelig i en periode, slik at ansatte ved politiet eller barnevernvaktene kunne ta kontakt og intervjues mer

umiddelbart etter en akutt hendelse. Da kunne informantene intervjues mens de ennå husket episoden godt. Til sammen innhentet vi mer detaljerte beskrivelser av hendelsesforløp og samarbeid fra 8 informanter.

Alle data er anonymisert før publisering. Forskernes taushetsplikt og konfidensialitet i den videre behandling av dataene ble understreket i forkant av intervjuene. Miljøet innen politiets ordensavdelinger og spesielt ved de utvalgte barnevernvaktene er lite, og i denne rapporten er informasjon og uttalelser presentert slik at informantene ikke skal kunne gjenkjennes.

Fortellingene om akutte kriser var i utgangspunktet anonymiserte da de ble formidlet av politiet og ansatte ved barnevernvaktene. I rapporten er beskrivelsene ytterligere omskrevet for å unngå at de kan bli gjenkjent av de berørte familiene.

I analysen av intervjuene er tematisk analyse lagt til grunn (Braun og Clarke 2006, Bryman 2012). I tematisk analyse skilles det gjerne mellom såkalte tykke beskrivelser, hvor formålet er å gi en beskrivelse av sentrale mønstre i et datamateriale, og mer inngående tekstanalyser av noen få utvalgte temaer. Begge disse tilnærmingene er benyttet i analysen.

Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), Politidirektoratet (POD) og Rådet for taushetsplikt og forskning.

2.2 Barnevernvaktenes saker, omfang og innhold

Årsrapporter ved de tre barnevernvaktenes viser en markant økning av antall krisehendelser ved to av tre barnevernvakter de senere årene.

Ved barnevernvakten i Oslo var det en fordobling av antall akutte meldinger fra 2008 til 2014. Økningen faller sammen med en omlegging av åpningstidene ved dette tjenestestedet. Fra og med 2009 ble Oslo barnevernvakt heldøgnsåpen, samtidig som tjenesten

fikk en betydelig bemanningsøkning. Dette endret tjenestens tilgjengelighet betraktelig; både for publikum, for politiet og andre aktuelle samarbeidspartnere.

Antall akutte henvendelser til barnevernvakten på Romerike viser også en økning i den samme perioden. Denne økningen må sees i sammenheng med at innbyggerantallet til regionen de siste årene har vært i sterk vekst. Barnevernvakten i Asker og Bærum har ikke hatt en tilsvarende økning av antall henvendelser i denne samme tiårsperioden. Hverken barnevernvakten på Romerike eller Asker og Bærum har hatt vesentlige endringer i åpningstiden de siste 10 år.

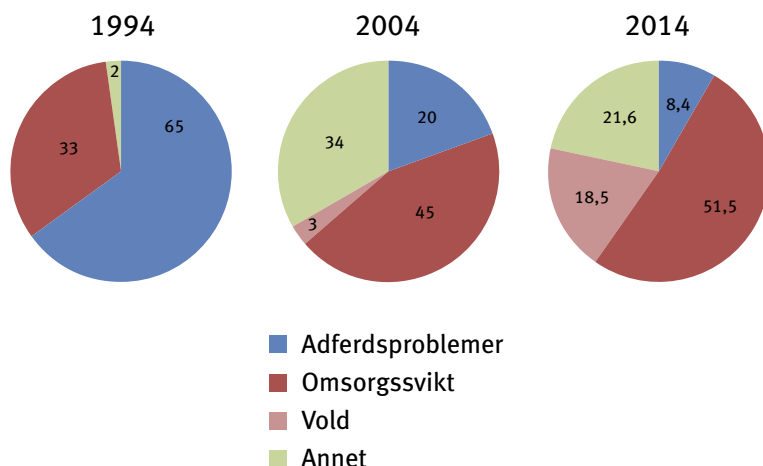
Endring i sakskompleks. Samtidig som det har vært en generell økning i antall henviste saker, har det også vært en markert endring i hvilke sakstyper barnevernvaktene arbeider med. I det følgende vil vi illustrere denne endringen i sakskompleks med utgangspunkt i den første barnevernvakten som ble etablert. Fremstillingen bygger på gjennomgang av årsrapporter fra Oslo barnevernvakt.

Barnevernvakten i Oslo ble opprett som et kriminalitetsforebyggende tiltak på begynnelsen av åttitallet og skulle primært bistå barn og unge som kom i kontakt med politiet. Særlig skulle barnevernvakten prioritere ungdom som hadde begått ulike kriminelle aktiviteter og som var i kontakt med politiet for første gang. Disse sakene utgjorde 65 % av barnevernvaktens totale registreringer i 1994. Ti år etter, i 2004 utgjør tilsvarende sakskategorier 20 % av saksmengden. Går en ytterligere ti år frem i tid (2014), er barn og unges kriminelle handlinger 8,4 % av tjenestens samlede saksmengde. Selv om vi i tillegg inkluderer kategorier som omhandler psykiske eller rusrelaterte problemer hos barn og unge, utgjør de samlede meldinger som omhandler barn og unges atferd i underkant av 20 % av alle meldinger i 2014.

Med andre ord viser oversiktene fra barnevernvaktene i Oslo en markant nedgang av saker som omhandler barn og unge som begår ulike kriminelle handlinger eller sliter med atferdsproblemer. En tilsvarende endring finner vi også ved barnevernvaktene på Romerike og i Asker og Bærum.

Oversikt over sakstyper i Oslo i 1994 2004 og 2014

Figuren illustrerer at det over en 30 års perioden har vært stor endringer av sakstyper som rapporteres til barnevernvakten i Oslo.

Meldinger barnevernvakten i Oslo mottok i perioden fra 1994 til 2014 viser en betydelig økning av saker karakterisert som familievold eller omsorgssvikt. I 1994 var 33 % av meldingene til tjenesten hendelser som ble kategorisert som husbråk eller mistanke omsorgssvikt hvor mangelfull omsorg av barn var i sentrum. I 2004 ble 46 % av sakene rubrisert under slike kategorier. Antall saker der vold ble nevnt som et særskilt problemområde utgjorde dette året i underkant av 3 %. I oversikt fra 2014 omhandler vel 70 % av alle henvendelser forhold som handler om foreldres psykiske, rus- og atferds relaterte problemer og voldshendelser i hjemmet. 18,5 % av akutthenvendelsene dette året ble kategorisert under benevnelsen «familievold». Årsmeldingen for 2014 viser med andre ord at tjenesten i dag arbeider med mange mindreårige barn der hjemmeforholdene er av en slik karakter at barn skades og utsettes for fare. Barnevernvaktens loggføringer og ansattes uttalelser beskriver familier som sliter med alvorlige og ofte svært sammensatte vansker der psykiatri og rus er en del av problemkomplekset. Flere undersøkelser viser at barn i slike familier

ofte enn gjennomsnittet har erfaringer med vold fra de nærmeste pårørende, og at det er et stort overlapp mellom oppvekstkår preget av henholdsvis omsorgssvikt og vold. Dette beskrives i faglitteraturen som multiviktimisering (Finkelhor 2009, Ford J.D. et al, 2010).

Årsrapporten fra barnevernvakten på *Romerike* fra 2014 viser en tilsvarende utvikling. I overkant av 70 % av alle akutte henvendelser omhandler mindreårige barn som lever med psykisk syke eller rusmisbrukene foreldrene der vold eller manglende omsorg er en del av barns hverdag. I 22 % av meldingene var vold i familien spesielt uttalt og kategorisert som det mest fremtredende problemet. I 2004 ble ingen saker spesifikt adressert eller kategorisert som familievold.

Årsrapportene fra barnevernvakten i *Asker og Bærum* viser langt på vei samme tendens. Over halvparten (58 %) av alle registreringer i 2014 handler om foreldres rus og psykiske problemer eller om uttalt familievold og omsorgssvikt. Saker som spesifikt ble registrert under kategorien «vold i nære relasjoner» utgjorde 13 % av alle henvendelser dette året.

Det er med andre ord en stor endring av sakstyper fra barnevernvaktenes opprinnelige mål og målgruppe, til dagens virkelighet. Denne endringen kan være betinget av en økning av slike saker generelt sett, men må først og fremst forstås som uttrykk for at velferdstjenester som politiet og barnevernvaktene i dag har et annet fokus og fortar andre prioriteringer. Det har vært økt oppmerksomhet mot å avdekke vold i nære relasjoner blant offentlige yrkesutøvere, og da særlig for ansatte i politiet og barnevernet. Det er grunn til å tro at de to etatenes økende satsning på, og inngripen i, alvorlige volds- og omsorgsviktsituasjoner også har manifestert seg i et økende behov for både politiets og barnevernvaktenes assistanse i akuttfasen.

Økningen i saker som karakteriseres som vold i familien i barnevernvaktenes årsrapporter kan også delvis handle om en «intern omrokking» av kategorier ansatte ved barnevernvaktene benytter. Eksempelvis brukes i dag kategorien vold i familien der

tidligere familieproblemer ble kategorisert som «husbråk» eller «mistanke om omsorgssvikt.» Dette kan indikere at ansatte ved barnevernvaktene i dag har en klarere forståelse av hva akuttsakene handler om og følgelig rubrisere dem på en mer eksakt måte. Flere voldssaker avdekkes og flere saker beskrives ved dets rette navn.

Generelt sett er det grunn til å anta at økt bevissthet og kunnskap om voldens utbredelse og skadevirkninger formidlet gjennom faglitteratur og offentlige handlingsplaner har gjort temaet vold mer tilstedeværende hos ansatte både i barnevernet og i politiet. I vår undersøkelse har vi valgt å rette fokus mot samarbeid mellom politi og barnevernvakt i akutte hendelser som handler om vold og alvorlig omsorgssvikt. Vi har dermed avgrenset oss mot akuttsituasjoner med andre problemkompleks, som for eksempel ungdomskriminalitet og rusproblematikk blant barn og unge.

2.3 Kjennskap til hverandres mandat og lovverk

Flere forskere har beskrevet at aktører som deltar i tverretattlig samarbeid, ofte har lite kunnskap om hverandres oppgaver og lovverk (Gording Stang mfl. 2013). I verste fall kan dette føre til urealistiske forventninger og økende mistillit mellom de ulike profesjoner (Windsvoll 2011). God kunnskap om egen versus andre etaters ansvar og oppgaver har vært ansett som viktige forutsetninger for en effektiv og god tverretattlig tjenesteyting (Myhrer 2001).

Politiet og barnevernvaktene har arbeidet sammen om felles familier i flere tiår. Etter mange år med tett samarbeid hvor de i felleskap har forholdt seg til saker, er det av interesse å vite hvor godt partene kjenner til eget mandat og lovverk når de håndterer ulike oppdrag, men også hvor godt orientert de er om samarbeidspartnerens arbeidsområde og gjeldende lovbestemmelser. I intervjuer med ansatte i begge etater ble det stilt spørsmål om hvilket lov og regelverk aktørene benytter og manøvrer etter når de arbeider i felt. Det ble deretter spurt om hvor godt de kjenner til samarbeidspartnerens lovverk og mandat når de opererer sammen i akutte hendelser og skal forholde seg til familier i alvorlige livskriser.

Barnevernvaktenes kunnskap om eget og politiets lover.

Barnevernloven er det selvfølgelige rammeverk for ansatte ved barnevernvaktene. Dette gjelder i alle saker, fra de mildeste tiltak som å gi råd og veiledning, til akutt plassering av barn og unge utenfor hjemmet basert på lovens strengeste inngrepskriterier. En ansatt sier: «Det er lov om barneverntjenester som er vårt utgangspunkt. Denne loven bruker vi nærmest som en bibel.»

Lovens innhold og bestemmelser synes å være godt kjent blant alle som ble spurt. Særlig synes akuttparagrafene, eller inngrepskriteriene for hasteplassering av barn og unge å være en kunnskap de kan «på fingrene.» Hva som skal til for å få slike vedtak godkjent av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er også godt kjent.

Når det gjelder deres kjennskap til politiets mandat og lovverket politiet forholder seg til i «felles saker», er svarene uklare. Sett under ett tyder svarene på at ansatte ved barnevernvaktene har vage kunnskaper om politiets regelverk og lovbestemmelser. Få kunne henvise til aktuelt lovverk som politiet anvender når de arbeider med felles saker, og ingen kunne referere til aktuelle og konkrete lovparagrafer.

Det alle barnevernsansatte imidlertid vet, er at politiet har en pålagt plikt til å bistå barnevernet i situasjoner der dette er påkrevet. Alle ansatte ved barnevernvaktene forteller om positiv erfaring med at politiet har gitt dem nødvendig bistand og at politiet generelt sett har et stort fokus på deres sikkerhet. Kun noen få vet hvor de finner denne bestemmelsen i loven, men alle vet at bestemmelsen finnes.

Slike manglende kunnskaper til tross, synes ansatte ved barnevernvaktene likevel å ha stor tiltro til at politiet anvender sine aktuelle lover korrekt i de ulike situasjonene. De opplyser at de i liten grad legger seg bort i politiets arbeid i enkeltsaker, men de antar likevel at politiet alltid har «loven i ryggen.» Ansatte ved barnevernvaktene er imidlertid opptatt av at barnets beste ivaretas i de enkelte saker, og mener å ha et tydelig fokus på om politiet legger til rette for dette. Dette er barnevernets oppgave sier de, og de er

derfor særlig observante når det gjelder å ivareta barnets rettigheter og behov i akutte situasjoner. Ut over dette, synes de fleste ansatte ved barnevernvaktene at de i praksis ikke har behov for inngående kjennskap til politiets lovverk. En sier dette:

«De kjenner ikke lovverket vårt og kan ikke vurdere barnets situasjon på samme måte. Men jeg kjenner ikke politiets lover heller. Vi har ingen skoloring i dette. Skulle barnevernet kjenne politiets lover? Kunnskap er jo makt. Men strengt tatt har jeg ikke hatt bruk for å kunne politiets lovverk.»

Politiets kunnskap om eget og barnevernvaktens lover. For politiet er det politilovens bestemmelser som gjelder. Dette blir tydelig i alvorlige saker som gjelder liv og helse: «Jeg forholder meg til politiloven, vi skal jo først og fremst redde liv og helse. Da må vi jo inn. Grensen for det er jo lav. Må finne ut hva som er skjedd. Så er det jo straffeloven da.»

En annen informant sier: «Har vi mistanke om at vold pågår, da skal vi alltid inn. Da er det liv og helse. Men vi trenger oftest ikke å bruke makt overhode, da trenger vi jo heller ikke lovverk. Stort sett løses en bekymring med at vi stille og rolig banker på, og de ber oss inn. Er det noe alvorlig, er det nødrett. Ja, da skal vi inn uansett.»

Med nødrett menes her å hindre at noen skader seg selv eller andre, forklarer denne politimannen.

Intervjuene med politiet tyder på at de vanligvis blir sluppet inn uten motstand når de banker på dører. Er de imidlertid engstelige for at det skjer noe kriminelt bak en dør som ikke åpnes umiddelbart, tas andre virkemidler i bruk for å komme inn. Politiet synes å mene at de har lovverket med seg uansett, spesielt i saker der det står om liv og helse.

På et besøk ved en lokal politistasjon var en gruppe med seks betjenter samlet på piketten; 3 kvinner og 3 menn. I løpet av denne samtalen ble det spurt om de kjente til og forholdt seg til regelverket og lovbestemmelser i det daglige arbeidet. Som et utgangspunkt

visste de fleste hvilke lover som var relevante å forholde seg til i de vanligste oppdragene de møter i løpet av en vakt. Når de diskuterte de enkelte lovparagrafer eller konkrete saksforhold, trakk betjentene opp mobiltelefonene, sjekket «appen» på mobilen, og i løpet av kort tid kunne de gi eksakte svar. Som en av dem sa: «Vi kjenner jo til lovverket om saker vi vanligvis arbeider med. Så har vi jo denne (peker på mobilen), og alltid en løpende kontakt med politijuristen.»

Ordensbetjentene i felt har et nært forhold til juristene som arbeider på politihuset. Betjentene forteller om at de fortløpende er i kontakt med vakthavende politijurist for å påse at det de foretar seg er «etter boka.» Informantene forteller også at de i de fleste oppdrag er i løpende kontakt med operasjonssentralene og ledere. Det betyr at de alltid har tilgang på «veiledere» og kan fortløpende drøfte hvordan de skal angripe sakene de arbeider med. Samtlige informanter gir uttrykk for at dette er en stor trygghet når de beveger seg i utemiljøer og må ta raske avgjørelser under akutte oppdrag.

På de aller fleste politistasjoner er ordensbetjentene i dag organisert i mindre patruljer hvor 3 til 4 patruljer utgjør en egen divisjon. Divisjonene er ledet av en divisjonssjef. I følge informanter i politiet er dette stillinger som er besatt av de mest rutinerne og erfarne polititjenestepersoner. I kompliserte situasjoner er det ikke uvanlig at divisjonsleder er med i utrykning på stedet for å påse at oppdragene utføres forsvarlig. Dersom ikke divisjonsleder er på stedet, er prinsippet om «eldstemann» noe alle betjenter i politiet forholder seg til. Når to eller flere arbeider sammen i en sak, er det alltid eldstemann på laget som har det siste ordet dersom det oppstår uenighet. Den eldste er ofte den med mest erfaring, og det er med andre ord denne personens avgjørelser som «veier tyngst på vektskålen» når beslutninger blir foretatt i praksis.

Når det gjelder politibetjentenes kjennskap til barnevernvaktenes mandat og lovverk, visste de at det er barnevernloven som er barnevernets utgangspunkt, men ellers lite om lovens bestemmelser utover dette. Vanlige svar på dette spørsmålet var: «Regner vel med at de (barnevernsansatte) har egne regler å forholde seg til. Det er vel barnevernloven, men paragrafer vet jeg ikke.»

Eller som en annen sa: «Barnevernloven er deres- der får de ta avgjørelser. Det slipper vi å ta hensyn til. Når de kommer til stede er det de som tar avgjørelser. Det er de gode på og det er fullt og helt deres vedtak.»

Politiet kjenner selvfølgelig til Lov om barnevern, men hvor de ulike bestemmelsene står, og hva de ulike paragrafer inneholder og beskriver, vet de mindre om. Det som synes å være godt kjent blant politiansatte, er at barnevernets lovverk gir barnevernet mandat til å hente barn ut av familien i en akutt krise. Hvilke særlige bekymringsfulle omstendigheter i barnets hjemmesituasjon som må foreligge for at dette tiltaket kan iverksettes, har de kun vage formening om.

Flere av politibetjentene uttalte at de har ønsker om å dele mer kunnskap med barnevernet og mener å se fordeler av at profesjonene er bedre informert om hverandres lov- og regelverk. En sier: «Terskelen på tvers av etater skal ikke alltid være så høy. Men- jo det er manglende kompetanse om hverandres arbeidsoppgaver. Det er faktisk slik det er i dag.»

En annen betjent sier: «Vi er der i felleskap overfor dem vi skal hjelpe, og det er større forståelse for hverandres roller nå enn før. Mulighetene for å samarbeide har vært der lenge. Ratifisering av barnekonvensjon tror jeg var en viktig «ice-breaker.» Nå ligger den over norsk lov. Det er barnets beste som teller. Da har vi et bedre grunnlag for vårt samarbeid. Å ha oversikt over alle muligheter i alle ulike lovverk er helt umulig for de fleste av oss. Da er det fint med Barnekonvensjonen.»

Samlet sett gir politi og barnevern uttrykk for at de kjenner godt til lov og regelverk for egen etat; et helt nødvendig hjelpemiddel når de ulike oppdrag skal løses. Politiinformantene mener at de har nok kunnskap om egne lover og regler til å utføre det store spekter av oppgaver de er tildelt ansvaret for, og at de samtidig har god «back-up» fra kolleger og vakthavende påtalejurist. Å konsultere kolleger i egen etat synes å være innbakt i betjentenes rutiner når de håndterer vanskelige saker. I motsetning til politiet er barnevernansatte i en

særstilling ved at de i stor grad må stole på egne krefter i felt. De er ofte den eneste innen sin etat som er på vakt etter kontortid. I prinsippet kan de konsultere vakthavende påtalejurist dersom de er usikre på lovens tolkninger. I følge uttalelser fra barnevernkonsulentene blir denne muligheten benyttet i liten grad. For det meste støtter ansatte ved barnevernvaktene seg på «makker» eller de ringer privat til fagsjef når de skal ta en vanskelig beslutning. Eller som en uttrykker det:

«Vi ringer ingen. Vi ringer bare dersom vi trenger hjelp til å beordre barn inn i institusjoner. Hadde ikke hjulpet å ringe politijuristen. De har sjelden erfaring med barnevernloven. Så det nytter ikke.»

Aktørene i politiet og ved barnevernvaktene hadde lite kunnskap om hverandres lov og rammeverk. Særlig var barnevernvaktenes kunnskap om politiets lov og regelverk begrenset. Selv om ansatte ved barnevernvaktene kunne virke noe beskjemmet over en slik manglende kunnskap, ga de samtidig uttrykk for at dette ikke var et hinder i det daglige samarbeidet. At de ikke behersker politiets lovgrunnlag blir ikke opplevd som en nødvendighet for å forstå og forholde seg til samarbeidspartnerens oppgaver i praksis. For politiet er heller ikke manglende kunnskap om detaljer i barnevernloven et problem. I de aller fleste saker hvor barnevernvaktene er til stede, vurderer barnevernet på selvstendig grunnlag barnas omsorgssituasjon, og politiet trenger i liten grad kunnskap om barnevernets lovgrunnlag, slik de selv ser det. Flere poengterte at politiet har sitt avgrensede oppgaveområde og mandat, på samme måte som barnevernet har sitt. Implisitt kan dette tolkes som at en ikke trenger å vite så mye om hvilket lovverk den andre parten benytter når de tar sine ulike beslutninger. Så lenge fordelingen av oppgaver er klar og entydig, mener aktørene at dette er tilstrekkelig til at barna og foreldrene ivaretas på en god måte. Kunnskap og rutiner for hvordan oppgaver fordeles aktørene imellom og at en utviser en god samarbeidskompetanse, er for de fleste mer avgjørende faktorer for en god samhandling i akutfeltet. Flere av våre informanter fremhever også betydningen av tillitt og respekt for hverandres fagfelt.

Mangel på kunnskap om lov og regelverk er ikke ensbetydende med at aktørene ikke kjenner til hva som er nødvendig betingelser for et velfungerende samarbeid. Ofte behersker praktikerer en «taus kunnskap» og en «innebygd viten» om hvordan de skal gripe an en situasjon. Donald Schons (1991) begrep «knowing in action» er beskrivende for en slik kunnskap.

2.4 To ulike roller

I akuttsituasjoner er det barnevernets oppgave å beskytte og hjelpe barnet på best mulig måte. Utgangspunktet skal alltid være hva som er mest tjenlig for det enkelte barn (barnevernloven § 4-1).

Barnevernet skal ikke ha sitt primære fokus på selve hendelsesforløpet, men undersøke barnets omsorgssituasjon denne dagen eller kvelden og dokumentere hvorvidt barnet lever under forhold som gir grunnlag for inngripen etter barnevernloven. Politiet skal, derimot, ha fokus på de ordensmessige og kriminelle forholdene, og er også tillagt muligheter for å anvende fysiske maktmidler for å løse de enkelte saker (Bittner 2005, Waddington 1999, Deflem 2010).

Flere internasjonale studier viser hvordan etatens ansvarsområder og spennet i politibetjentenes arbeidsoppgaver har endret seg dramatisk de senere år (Reiner 2000; Goldstein 1990) Det har også funnet sted store endringer i politiets tilnærming overfor publikum. I sitt doktorarbeid gir Hoel (2015) et inngående bilde av holdninger blant ansatte i politiets ordensavdeling, og viser hvordan dette blir førende for praksis. Hun beskriver hvordan politiet har gått fra å være en ren «blålysetat» til å bli mer orientert mot publikum (Hoel 2015:30). Samtidig som politiets mandat skal være å gjenopprette orden og yte borgerne sikkerhet ved å påse at lov og orden opprettholdes, viser hun til politibetjentenes sterke ønsker om å utøve politirollen med et åpent sinn mot publikum og å yte hjelp. At politibetjenter i felt ledes av både etterforskningsmotiv og omsorgsmotiv i samtaler med barna under oppdrag, finner også Aas (2013, 2014) i sin forskning.

Denne dobbeltheten i politiets rolle finnes også i denne undersøkelsen. Samtidig som politiet er opptatt av å utføre sine ordensoppgaver forteller de om et sterkt engasjement for å kunne hjelpe personer i vanskelige livssituasjoner. En politibetjent uttrykker dette på sin måte:

«Det er blitt et himla komplisert bilde der ute. Før var det mye mer enkelt. Men politiyirket er jo spennende. Det er artig når du får det til. Når kontakten er der – en god følelse. Det å kunne hjelpe folk i de små detaljer i livet deres, betyr jo mye for dem. Men det betyr mye for politiet og. Vi er jo og mennesker.»

En betjent forteller om et jobbintervju hvor det ble spurt om hva som bør være den viktigste egenskapen hos en politibetjent. Betjenten ble svar skyldig. Spørsmålsstilleren måtte selv gi svaret: «Du må være glad i mennesker.»

Selv om politiet i dag har mer fokus på ivaretagelse av barn og barnets beste, og begge etaters inngripen skal være i tråd med barnekonvensjonen, er det likevel sentrale forskjeller i faglig tilnærming og formelt ansvar mellom de to etater. I intervjuer med henholdsvis politiet og barnevernet i denne undersøkelsen gir aktørene uttrykk for at de har en tydelig målsetting med egen yrkesutførelse. En ansatt i barnevernet formulerer ulikheten slik:

«Må skille om det er noe kriminelt eller ikke. Den kriminelle siden av saken er politiets ansvar. Utover det, er det barnevernets. Når kriminaliteten er et faktum, da er det mer ulike roller. Om barn får rett hjelp, til rett tid, av rett person, og med rette tiltak, er avhengig av om politiet bringer det videre, og til hvem.»

Politiansatte uttrykker også at skillet mellom rollene i etatene er rimelig klare i familievoldssaker. En sier: «Barnevernets rolle i slike saker er å ivareta barnets behov. Vi tar det ordensmessige og strafferrettmessige. At mor er i stand til å ta vare på barna videre, det skal de (barnevernet) vurdere.»

Samarbeidet mellom politiet og barnevernvaktene foregår ofte i de mest kritiske situasjoner og i en kontekst der familiemedlemmer kan være sterkt berørt av alvorlige konflikter og voldshandlinger. I slike saker blir det viktig å avklare og «å anerkjenne» de ulike roller og ulike profesjonsansvar. Dette krever at begge etater kjenner til hva som behøves av støtte og hjelp i kritiske familiesaker, og at oppgaver fordeles i henhold til profesjonenes mandat og kunnskap på feltet.

2.5 Hvem «eier» saken? To ulike forløp.

Samarbeidet mellom de to profesjonene synes å følge to ulike «løp.» Hvilket løp som følges er betinget av hvilken instans som mottar meldingen først og følgelig blir «eier» av saken. Hvem av etatene som har ansvaret i saken videre er en kunnskap profesjonene «bare vet»; en «taus» kunnskap eller «tacit knowledge» (Polanyi 1966). Denne ansvarsfordelingen er ikke basert på nedskrevne retningslinjer, men synes likevel å være en integrert viten profesjonene i stor grad forholder seg til i akuttfasen.

I de aller fleste saker er det politiet som får innmeldt nødtelefon om en familievoldshendelse, og følgelig er politiet den første instansen på stedet. I et slikt forløp er det alltid politiet som har regi og ansvar for den videre saksgangen. På bakgrunn av patruljenes kartlegging og vurdering av familiens situasjon, er det politiet som har beslutningsmyndighet til å avgjøre om barnevernvakten skal tilkalles eller ikke, og i så fall på hvilket tidspunkt denne tjenesten skal involveres. I slike saker er det politiets operative tjenester som har rollen som «portvakter» i forhold til om barnevernet alarmeres i akuttfasen (Terum 2003). Selv om barnevernvakten i Oslo kan melde seg på politiets interne kommunikasjonsnett og tilby sine tjenester, ligger det likevel i kortene at det er politietaten som tar avgjørelsen om øvrige hjelpetjenester skal informeres og involveres. I dette forløpet er det i utgangspunktet barnevernvaktene som bistår politiet i deres arbeid.

I det andre saksforløpet, er det barnevernet som får melding om en voldshendelse eller krenkelse av barn. Om barnevernet mener det er påkrevet, kan de be om politiets bistand før de går inn i en ukjent

bolig for å avverge videre vold og uro. I slike saker er det barnevernvaktene som bestemmer om politiet skal alarmeres og hvordan politiets tilstedeværelse skal benyttes. Noen barnevernkonsulenter fastholder at de av personvern hensyn som regel ber politiet vente utenfor døren eller utenfor huset i påvente av eventuelle tumulter. De fleste ansatte ved barnevernvaktene uttrykker derimot at de ønsker at politiet skal være til stede i de mest alvorlige sakene. Bare slik, mener de, kan politiet raskt gripe inn dersom det skulle bli nødvendig.

Når barnevernvakten ber om politiets bistand, kan politiet i noen saker likevel få rollen som statist. Barnevernvakten tar bestemmelsen om hvorvidt politiet må stå på gangen eller oppholde seg sammen med dem når de samtaler med familiene. For politiet utgjør dette en stor forskjell, og en politibetjent mener denne praksisen er direkte feil:

«Spør en først om bistand, kan en ikke sitte utenfor døren. Skal politiet være dempende, må vi være tilstede. Vi må være i situasjonen og i rommet. Hver politimann har ansvar for sikkerhet. Her bør det være politiet som bestemmer.»

En annen sier det slik: «Vi bistår barnevernet om de ber om vår assistanse. Da er vi observatører. Vi sikrer dem. Da har vi en avventende rolle. Det er de som styrer saken fra a til å. Ofte er det slik at de vil ha oss med, men egentlig ikke ha oss med. Er vi med, så må vi vurdere sikkerhetsaspektet. Da er det vi som burde vurdere det. Da kan det noen ganger bli krasj. Da må vi være sikker på at det er 100 % trygt. Det kan være saker hvor vi må være til stede i samtalen, men utgangspunktet er at vi bør være med for sikkerheten. Dette burde vi vurdere.»

På dette feltet kommer det til syne en tydelig uenighet mellom de to profesjonene. Selv om politibetjentene er innforstått med at barnevernet har myndigheten i slike situasjoner, er mange i politiet likevel sterkt misfornøyd med en slik praksis. Politiinformantene forteller imidlertid at de gjør som de får beskjed om av barnevernvakten, og gir sjelden uttrykk for sin uenighet.

Politiinformantene mener bestemt, uten unntak, at deres etat har den beste kunnskapen om hva som er god sikkerhet, og at de i større grad burde få gjennomslag for sine meninger på dette feltet.

Hvem som «eier» saken får også konsekvenser for den videre saksgangen. Om barnevernet får den første henvendelsen, rapporteres alltid saken tilbake til den lokale barneverntjenesten. Da er det fullt og helt opp til de kommunale barneverntjenestene om og når saken skal politianmeldes for videre etterforskning av mulig kriminalitet.

Det første forløpet, hvor saker først meldes til politiet, er imidlertid den vanligste saksgangen i samarbeidet mellom de to etater. I det følgende er det derfor dette forløpet det vil tas utgangspunkt i når aktørenes håndtering av enkelthendelser beskrives.

3 Fordeling av ansvar og oppgaver

Som beskrevet under redegjørelsen for utvalg og metode, har vi innhentet detaljerte beskrivelser om åtte akutthendelser der både politi og barnevernvakt har vært involvert. Disse historiene viser kompleksiteten og variasjonsbredden i saker politiet og barnevernvaktene samarbeider om. Blikket er rettet mot aktørens samhandling og på hvilke måter de fordeler oppgaver i møtet med utsatte familier; hvilke rutiner aktørene følger, og hvilke forhold som blir avgjørende for de endelige beslutninger som blir tatt. Det tverretatlige samarbeidet varierer imidlertid i forhold til sakenes karakter og alvorlighetsgrad. Noen av temaene som behandles rammes inn av kunnskap fra tidligere forskning. Andre temaene har tidligere fått mindre forskningsmessig oppmerksomhet. Her bygger presentasjonen primært på aktørens beretninger.

Fortellingene gir innsikt i hvordan politiet og barnevernet tenker og handler i kriser, og også hvordan aktørene møter akuttfasens helt spesielle utfordringer.

Ved å se fortellingene i sammenheng, kom det til syne et visst mønster aktørene benytter i sin praksisutførelse. Disse mønstrene synes å regulere store deler av saksprosessen, og er veiledende for hvordan de to profesjonene forholder seg til hverandre. De opparbeidede rutinene synes å være kjent av aktørene fra begge etater og førende for hvorledes oppgavene vanligvis blir fordelt partene imellom.

De åtte sakene som politiet og barnevernvakten presenterte handler om ulike typer problemer. Det er et stort spenn i familiemedlemmenes sosiale situasjon på hendelsestidspunktet. Hendelsene barna i familien ble stilt overfor var imidlertid alltid truende og alvorlige. Noen av hendelsene bar preg av å være akutte engangsepisoder, mens andre dreier seg om kritiske familieforhold som hadde vart ved over lengre tid.

Under presenteres kort de åtte sakene som blir vist til i dette kapittelet med oversikt over hvem som mottar henvendelsen, årsak til henvendelsen og eventuelle tiltak i saken:

1. Politiet mottar en nødtelefon der mor gjemmer seg for en voldelig far. Det er tre barn i familien. Politi og barnevernvakten drar til hjemmet. Far bortvises fra boligen.
2. Naboer alarmerer politiet da de hører barnegråt. Politiet ber barnevernvakten om å undersøke saken. Barnevernvaktene tar kontakt med familien med politiet som bistand.
3. Mor ringer politiets nødtelefon fordi hun er i konflikt med barnefar i hjemmet. Det er et barn til stede i boligen. Barnevernvakten blir bedt om å ta kontakt med familien for å vurdere familiens situasjon.
4. Naboer ringer politiets nødtelefon. Det er mistanker om vold mot flere av barna i familien. Politi og barnevernvakt blir alarmert. Alle barna ble akutt plassert.
5. Barneverntjenesten ber om politiets og barnevernvaktens assistanse i en vanskelig sak. Far er svært voldelig. Mor klarer ikke å beskytte barna. Alle barna ble akutt plassert.
6. Naboer tilkaller politiet. Politiet ber om barnevernvaktens assistanse. Begge etater er til stede i hjemmet. Det er mistanker om omsorgssvikt.
7. Voldsavsnittet i politiet blir alarmert av et sykehus Ett av barna er innlagt med flere benbrudd. Politi og barnevernvakt er i hjemmet. Barna ble akutt plassert.
8. Mor med et lite barn har tatt overdose og innlegges på sykehus. Barnevernvakt og politi er alarmert og begge etater er til stede i hjemmet.

I henhold til prinsipper i tematisk analyse, utkrystalliserte det seg fire sentrale temaer som beskriver tiltak som ble iverksatt i løpet av akuttfasen av henholdsvis politiet og barnevernvaktene:

Sikkerhetsaspektet, straks-etterforskning (politiarbeid på stedet), krisestøttene tiltak, og akutt plassering av barn.

Fremstillingen av sakene er presentert i forhold til en tidsakse. Det vil si at temaene er sortert kronologisk etter hva som skjer først og sist i et vanlig saksforløp. Videre i rapporten blir sakene referert til slik de er nummerert ovenfor, som sak 1, sak 2, sak 3 og så videre.

3.1 En vanlig sak (sak 1)

Selv om de åtte sakene hvor vi innhentet mer detaljerte beskrivelser varierer i sakstype og hendelsesforløp, er det likevel noen fellestrekk hva angår samarbeidet mellom politiet og barnevernsvaktene. Vi har derfor valgt å gi en mer utførlig beskrivelse av en sak som kan illustrere et typisk forløp og hovedtendenser i hvordan samarbeidet fungerer under en akutt hendelse. I denne saken (sak 1) ble barnevernvakten kontaktet av politiets operasjonssentral. Politiet hadde mottatt en nødtelefon hvor mor fortalte at hun gjemte seg bak vaskemaskinen på badet fordi far slo henne. Hun ba om øyeblikkelig hjelp fra politiet. Operasjonssentralen sendte umiddelbart en ordenspatrolje til adressen. Da politiet kom til familiens bolig, fant de i tillegg til mor en pike på ti år, en gutt på syv samt et spebarn. Politiet tilkalte barnevernvakten for bistand. Da barnevernvakten kom til hjemmet hadde politiet «landet» situasjonen. Det vil si at politiet hadde gått inn i leiligheten, de hadde fått oversikt over hvem som var til stede, de hadde skilt familiemedlemmene og plassert dem i ulike deler av leiligheten. Det ble beskrevet at politiet hadde fått kontroll og oversikt over situasjonen slik at barnevernvakten trygt kunne komme inn. Ved ankomst beskriver barnevernvakten at mor satt på et soverom og snakket med en politibetjent, far satt i stuen sammen med en annen betjent, mens en tredje snakket med det eldste barnet på gangen. Informanten fra barnevernvakten forteller:

«Da vi kom til adressen henvendte jeg meg til politiet som hadde snakket med barnet. Politiet informerer da om bakgrunnen for episoden og hva barnet har fortalt. Piken har forklart at hun var blitt slått over hele kroppen, og det samme var hennes mor. Politiet opplevde jenta som svært engstelig. Mor hadde synlige blåmerker på armer og bein etter slag med en hard gjenstand.»

Dette er opplysninger barnevernvakten får av politiet idet de ankommer boligen. Både politiet og barnevernsvaktene mente det først og fremst var viktig å skjerme barna fra far. Det opplyses at barnevernvakten drøfter med politiet hva de skal gjøre med far i situasjonen. Politiet beslutter at far tas med til arresten, slik at resten

av familien blir skjermet i denne første fasen. Dette er en ren politifaglig vurdering. Likevel sier ansatt på barnevernvakten:

«Klart vi forteller om vår vurdering av situasjonen og at vi tenker at vi må skille far fra resten av familien da dette er en svært alvorlig sak. Om far forblir i hjemmet, ble det formidlet til politiet at vi ville finne et annet sted å være for familien. Dette ble drøftet under fire øyne med politiet på stedet.»

Far ble relativt hurtig tatt ut av leiligheten, og politiet drar da fra adressen sammen med far. De anser seg som ferdig med sin del av arbeidet.

Tilbake i leiligheten er mor og tre barn. Den ansatte på barnevernvakten forteller:

«Først snakket min kollega lenge med piken og gutten alene. Jeg snakket med mor alene. Så samlet vi oss alle sammen, og snakket om det som var hendt med alle til stede. Også om det politiet hadde opplyst. Og vi snakket høyt om planer videre. Babyen satt for det meste på fanget hos mor. Babyen virket etter hvert tryggere og beveget seg litt på gulvet. Mor responderte fort dersom barnet viste mishagsytringer. Det virket å være en god relasjon mellom mor og barn. Vi noterte oss at eldste jenta var engstelig. Hun satt i «frozen» stilling og var helt fastlåst. Det var vanskelig å nå inn med kontakt. Eldste gutten sier han er redd far skal komme tilbake og redd for at far skal hente han på skolen neste dag. Vi formidler til familien at vi ikke vil dra fra dem før de føler seg trygge, og sier at de kan når som helst ringe oss om de skulle føler seg engstelige. Og at vi vil stå i kontakt med dem.»

Barnevernvakten forteller videre:

«Vårt mål var å trygge barna mest mulig da de åpenbart hadde opplevd noe skremmende. Skremmende for alle egentlig. Viktig å skape en situasjon som gjør at mor og barn kan føle seg trygge denne kvelden og natten inntil barneverntjenesten kan ta over. Vi var der vel en times tid. Da vi dro følte det greit for familien, det sa de

iallfall. Snakket om det som var skjedd denne dagen og hva som skulle skje videre. Vi snakket også litt om mulige reaksjoner som kan komme i ettertid. Og at vi ville ringe dem senere på kvelden.»

Barnevernvakten beskriver ellers familiens situasjon slik:

«De ytre forhold er ikke noe å sette fingeren på. Leiligheten er romslig, ren og ryddig. Både mor og far er i arbeid. Barna klarer seg godt på skolen. På tross av at de ytre forhold fremstår som ordnet, fremviser familien store dysfunksjonelle trekk. Mor ønsker en endring og vi snakker litt om hennes rettigheter og muligheter, men hun var sliten etter hendelsen. Barnevernvakten tok ansvar for at familien blir fulgt opp over helgen. Vi fulgte opp med flere hjemmebesøk og var på tilbudssiden.»

Barnevernkonsulenten forteller videre:

«Da vi kom til kontoret ringte vi arresten og fikk informasjon om at far ikke blir løslatt før dagen etter. I arresten har politiet forkynt far at han har forbud mot å bevege seg i nærheten av leiligheten.»

I det følgende skal vi gå nærmere inn på de fire hovedtemaene vi indentifiserte som mest sentrale i analysen av intervjudataene: Sikkerhetsaspektet, straksetterforskning (straksavhør), krisestøttene tiltak og akutt plassering av barn. Her bygger vi på intervjuerne med detaljfremstilling av de åtte enkelthendelsene. Sikkerhetsaspektet og straksetterforskning hører primært innunder politiets ansvarsområder. Krisestøttene tiltak og akutt plassering av barn er tillagt barnevernets mandat og oppgavefelt.

3.2 Etatenes sikkerhetsrutiner

Alle anrop til politiets nødtelefon besvares av ansatte på operasjonssentralen. Fra denne enheten styres bruk av politiets biler og mannskap, og det er operatørene i denne enheten som beordrer ordensavdelingenes patruljer til de ulike boligadresser eller «åsteder.» Det er også denne sentralen som påser at alle anrop

håndteres på forsvarlig vis. En operatør på operasjonssentralen forteller:

«Når vi har sendt en patrulje av sted til adressen og de er på vei, foretar vi et søk på familien for å se om det bor barn der. I tillegg undersøker vi om det er andre forhold vi må kjenne til. Alt dette skal patruljene vite før de går inn til dem det gjelder. De må vite mest mulig om det de skal møte.»

Ikke bare politiet, men også ansatte på barnevernvaktene, er helt avhengig av at operasjonssentralen på politihuset kartlegger om det er barn til stede i en alvorlig familiekonflikt. Informantene ved barnevernvaktene opplyser at de må ha tillit til at politiet orienterer seg om det bor barn på adressen hvor hendelsen skjer, og at barnevernvaktene blir informert om slike saker. Som en sier: «Vi er jo helt avhengig av at politiet har sjekket dette. Hvis ikke, får jo ikke vi melding og kan ikke gjøre noe for disse barna.» I følge informanter ved flere operasjonsavdelinger er det imidlertid ikke automatikk i at politiet undersøker om det bor barn på adressen. Ved mindre alvorlige hendelser kan dette glippe. Slike rutiner synes også å variere mellom de ulike stasjoner.

Ordensavdelingene i politiet er første instans på stedet ved akutte utrykninger, og det er disse utestyrkene som tar den første kontakten med familiene. Patruljene sikrer og kartlegger familienes tilstand, og ut fra inntrykket de får av barnas reaksjoner og forholdene i hjemmet generelt, avgjøres det om barnevernvaktene skal alarmeres.

Politiets sikkerhetstiltak. En stor og viktig del av politiets ansvar er å påse at publikum sikres mot kriminalitet, overgrep og vold. Dette hører inn under politiets ordensansvar. I alle sakene som beskrives i denne undersøkelsen fremkommer det at politiet tar ansvar for sikkerheten til de berørte parter i akutfasen. Det betyr at politiet beskytter og sikrer alle familiemedlemmene som er involvert i en aktuell hendelse. I tillegg skal de også påse at profesjonelle yrkesutøvere i felt ikke utsettes for vold. Samtlige informanter i

politiet og ved barnevernvaktene poengterer viktigheten av politiets rolle på dette område.

Det er ikke uvanlig at yrkesutøvere som arbeider i front selv utsettes for voldelige trusler og krenkelser. Dette gjelder også ansatte ved barnevernvaktene. Hagens (2010) arbeider viser at de fleste sosialarbeidere kjenner til episoder hvor kollegaer har opplevd trusler om vold, men bare noen få hadde opplevd vold selv. Andre undersøkelser viser til at mellom 30 og 40 % av sosialarbeidere i Norge har erfaring med verbal aggresjon eller alvorlige trusler (Svalund, 2009). I en nylig publisert artikkel forteller ansatte ved en lokal barnevernvakt at de ikke sjelden utsettes for ukontrollerte handlinger, raseri, trusler og voldshandlinger. I slike situasjoner kan de oppleve et misforhold mellom hva aktøren faktisk føler, og det som forventes av dem i en utrykningssituasjon der de skal være rolige og ivareta barna som er i fare (Kassah, Kassah og Dahl 2015).

Også i denne undersøkelsen forteller informantene om flere voldelige hendelser der ledelsen oftere enn før innrapporterer avviksmeldinger om vold i arbeidssituasjoner. I en av sakene vi fikk gjenfortalt, blir en barnevernkonsulent grepet tak i og slått med knyttet neve i ansiktet.

Når en arbeider under forhold der en regelmessig blir vitne til vold og selv kan utsettes for trusler og vold, er det forståelig at sikkerhet i arbeidssituasjoner settes høyt. Under slike betingelser blir politiets sikkerhetstiltak sentrale redskap og nødvendige premisser for begge profesjoners yrkesutførelse.

Informanter fra barnevernvaktene gir tydelig uttrykk for at politiets ivaretagelse av sikkerhetstiltak på stedet er essensielt, og at politiets arbeid i akutte kriser er tett knyttet til orden og beredskapsrollen. Slik de ser det, er politiets tilstedeværelse en forutsetning om barnevernsansatte skal kunne utføre sitt oppdrag i kriser. En av dem formidler at slik hun ser det er sikkerhetsaspektet det viktigste elementet i etatenes samarbeid. Hun sier:

«Sikkerhet. Faktisk det. De (politiet) har ansvar for vår sikkerhet. Og det hører heldigvis til unntakene at vi ikke får bistand når vi ber om det. Det er unntak og da handler det om kapasitet. Når vi ber operasjonssentralen om assistanse, er det de som sørger for at noen kommer med oss. Når vi er sammen med politiet hjemme hos familiene, er det veldig trygt å ha dem der. Er det rolig, ja da kan de dra før oss. Men hvis vi er usikre, snakker vi med dem – vi sjekker det ut.»

Barnevernvaktens sikkerhet vurderes som regel sammen med ansatte ved operasjonssentralene i politiet i forkant av et oppdrag. Det er også hit barnevernvaktene henvender seg for å melde fra om hvor de befinner seg til enhver tid. Dette synes å være en del av den faste rutinen og del av tjenestens sikkerhetsnett:

«Når vi ringer og sier det er krise, er de (politiet) der på et blunk. Vi melder alltid til operasjonssentralen hvor vi er til enhver tid. Klar instruks om det. De vil vite hvor vi er. Ja- sjekker inn og ut. Streng beskjed om det. De vil også vite når vi er ferdig på adressen. Forteller om hvor vi drar da. Men orienterer ikke om saken som sådan.»

Ansatte på barnevernvakten sier imidlertid at de så langt det er mulig ikke bruker navn på familiene når de melder til politiet om hvor de befinner seg. De forteller at de heller ikke opplyser om hva saken gjelder. De er imidlertid innforstått med at de her kan bevege seg i et grenseland med hensyn til personvernbestemmelsene, men som en av dem sa: «Vi har bare ikke noen annen måte å gjøre dette på. Men vi stoler på at politiet opptrer profesjonelt.»

Fortellingene viser at ansatte på barnevernvaktene ofte lener seg på en løpende kontakt med politiet ved at de til enhver tid rapporterer om hvor de befinner seg og hvilke familier de arbeider i. Aktørene mener denne rutinen er helt avgjørende for at de skal føle seg trygge på at politiet bistår dem.

Sikkerhetstiltak blir tatt på det største alvor når de to profesjonene skal ut i ukjente oppdrag. Politiinformantene forteller at de aldri

slipper ansatte fra barnevernvaktene inn i boligen før de har sikret at alt er stabilt og trygt. En uttrykker seg slik:

«En kan ikke risikere at de (barnevernvakten) setter oss sjakk matt. De kan ikke gå inn før vi har klarert hele leiligheten. Det er jo en fare for at de kan bli vel ivrig. Da kan jo ikke vi garantere deres sikkerhet, og det liker vi ikke.»

Skal politiet sørge for andres sikkerhet må de også sørge for egen sikkerhet i møtet med publikum. En driftsleder i politiet forteller dette:

«Ved ethvert nytt oppdrag må vi gjøre noen taktiske vurderinger. Først og fremst er det sikkerheten som står i forsetet. Når politiet bruker uttrykket taktisk vurdering, menes hvilke tiltak som skal iverksettes og som anses best egnet i den enkelte saken. Vanligvis får vi en melding, og har litt tid til å forberede oss i bilen på vei til adressen. Da har vi tatt på verneutstyr og mentalt forberedt oss litt. Imens forer operasjonssentralen oss med data.»

Om hva verneutstyret består i utdyper han: «Skuddsikre vester og eventuelle våpen. I tillegg bruker vi skjold ved alle oppdrag når vi banker på en ukjent dør. Da stiller vi oss opp utenfor med skjoldet foran oss. Dette handler mye om egensikkerhet. Når vi har opplevd episoder med skytevåpen gjennom dør eller at det brukes øks mot oss, ja da vet vi å sikre oss. Der det ser greit ut, legger vi raskt det (skjoldet) til side. Vi lytter alltid ved døren for å danne oss et bilde av hva som møter oss. Som sagt, må gjøre en taktisk vurdering.»

Den samme politibetjenten forteller videre: «Vi i politiet har noe som heter maktpyramide. Ja vi kan bruke makt, men makten må alltid sees opp mot den trusselen vi møter. I politiet har vi et ord som heter konduite. Det er et ord som vi lærer på politiskolen. Det handler om å nøye vurdere konsekvenser av det du gjør. Du må vurdere. Et hvert oppdrag har sin særegenhet. Vi tar oss tiden det tar til å prate med folk. Hvilke tiltak vi bruker er aldri likt. Her er vi kreative.»

En erfaren politileder sier om måten han møter familiene på er at han gjennom erfaring har lært seg til å ta det stille og rolig. Det handler først og fremst om å få kontakt med personene det gjelder. Han mener at det første ordet i en sak er helt avgjørende for det videre forløpet: «Du skal i utgangspunktet tiltale alle som om de er konger eller dronninger. Etter det – er det alltid de (vi møter) som setter premissene for videre forløp.»

Hvordan politiet går frem i møtet med familiene, synes å være betinget av en rekke forhold. Politiet synes å ta sine forholdsregler ved å starte med tung beskyttelse og sikring når de går inn i en ukjent situasjon, for så raskt å legge slike tiltak til side om det er trygt nok. Sett fra et barneperspektiv kan slike opplevelser fortone seg skremmende og forsterke barnets allerede opprivende erfaringer. Like fullt kan slike metoder være høyst nødvendige for å sikre barn og andre tilstedeværende i situasjonen. Politiets evne til å opptre tillitsvekkende er derfor viktig (Edwardsen og Berg, 2012, Lagestad 2012).

Når det gjelder sikkerheten er det fullt og helt politiet som har kommandoen. Det er politiet som besitter alle formelle virkemidler for å påse at vold blant publikum opphører og hindre at det forekommer vold mot offentlige tjenstepersoner. Dette synes begge aktørene å være vel innforstått med, og godt fornøyd med.

I sak 1 innledningsvis i dette kapittelet var politiet første instansen i familiens bolig. Det ble beskrevet at politiet hadde fått kontroll og oversikt slik at barnevernvakten kunne komme inn. Dette er den mest vanlige framgangsmåten i felles saker.

I sak 2 beskrives hvordan politiet tar sitt sikkerhetsmessige ansvar og påser at barnevernvaktene ikke beveger seg inn i en farlig situasjon: En nabo ringer politiet. Hun forteller at hun gjentatte ganger hadde hørt barn gråte. I dag hørte hun at barna ropte om hjelp. Dette ble oppfattet som seriøst av politiet, og de ber barnevernvakten om å sjekke forholdene i hjemmet. Barnevernkonsulentent forteller:

«Vi satt oss i bilen og dro til stedet. Vi meldte fra underveis over politiets samband og fortalte hvor vi skulle. «Det er notert, og vi kommer med dere» svarer operasjonssentralen da. Denne saken er litt spesiell, i og med at det var operasjonssentralen som bestemte at vi skulle ha deres bistand. Vanligvis er det sånn at vi enten ber om bistand eller at de spør oss om vi trenger bistand. Nå var det slik at de bare bestemte at vi de skulle være med oss. Da vi kom til adressen sto de (politiet) og ventet. Veldig bra. I denne saken fulgte politiet også med inn. Det var helt rolig i leiligheten og det var i og for seg ikke nødvendig at politiet var der. Da avtalte vi at de kunne dra. Vet ikke hvorfor de kom, og ikke spurte vi heller.»

Flere av politiinformantene forteller om en internkultur med en sterk lojalitet og «vi» følelse. Dette er også beskrevet av Egge og Ganapathy (2012). Politibetjenter forteller at de kommer hverandre til unnsetning og ellers passer på å gripe inn med støtte og hjelp til kolleger. Det er blant annet rutine at flere patruljer kjører til et åsted for å sikre at kolleger har den nødvendige støtten i saker med mye vold og utagering. Saken over kan indikere at barnevernvaktene over tid er blitt en del av denne kulturen.

En sak synes imidlertid å avvike fra aktørenes vanlige fordeling av ansvar og roller med hensyn til sikkerhetsaspektet. I denne saken (sak 3) tar operasjonssentralen kontakt med barnevernvakten fordi en mamma hadde ringt 112 og sagt hun var i konflikt med barnefar. Partene er skilt. Piken på 14 år var blitt syk, men far ville likevel ha henne med seg på avtalt ferie til fjells samme natt. Politipatrulje ble ikke rekvirert fordi dette i utgangspunktet ikke ble ansett som en farlig situasjon. Barnevernvakten ringer mor når de står utenfor boligen. Hun sier da at barnevernvakten ikke trenger å komme, og at hun har ringt politiet og avlyst saken.

Barnevernvakten sier: «Her måtte vi vurdere. Denne saken hørtes underlig ut. Vi sjekket disse opplysningene med operasjonssentralen. Politiet sier at hun ikke hadde avlyst oppdraget. Da ble operasjonssentralen meget klar og tydelig og vi fikk nærmest ordre om å gå inn i boligen for å sjekke forholdene. Politiet sier ordrett til oss: «Nå er vi i en situasjon hvor vi ikke vet

hvorfor mor sier som hun sier. Blir hun truet? Gå inn og sjekk med en gang.»

Ansatte på barnevernvakten ringte på og fant far i leiligheten til sammen med mor og jenta. Barnet lå til sengs. Far og mor ville overhode ikke snakke sammen. Når barnevernvaktens ansatte oppmuntrer til at partene i felleskap må finne en løsning, avviser far dem brysk. Barnevernvakten forteller at de da fikk en melding fra operasjonssentralen via politiets samband. Far ble umiddelbart en helt annen når han forsto at barnevernvaktene sto i direkte kontakt med politiet. Saken løste seg i all minnelighet.

Når barnevernvakten sendes inn i familien uten politibeskyttelse, er dette et brudd på de vanlige rutinene. Episoden kan imidlertid forstås på flere måter.

Det tette samarbeidet mellom politi og barnevernvakt gjør at partene over tid har fått en sterk tillit og stor grad av trygghet til hverandres støtte og vurderingsevne.

Politiet kjenner også personene ved tjenesten personlig og er velkjent med deres arbeidsform og ansvarsområde. Som politiet, er barnevernvaktens oppdrag hendelsesstyrt og reaktive, og bærer preg av bruddstykkearbeid der en går fra en sak til den neste (Finstad 2000:41). Ved at barneverntjenesten i tillegg er lokalisert på politihuset og deres oppgaver på flere måter grenser opp mot politiets arbeid, kan ansatte ved barnevernvaktene bli oppfattet som del av politiet og tilhørende politiets «materielle» selv om de ikke er under operasjonssentralens kommando rent organisasjonsmessig. I dette tilfelle «beordres» de inn i politiets rolle for å påse at det ikke utøves overgrep, en rolle som vanligvis er politiets ansvar.

Sett med et politiblikk (Finstad 2000) blir situasjonen opplevd som kritisk, og det vurderes som helt nødvendig å handle raskt for å beskytte kvinnen og barnet i leiligheten. Politiet er vant til at situasjoner kan endre seg fort og at «minutter teller» når det står om liv og helse. For dem var det viktig å påse at ikke noe dramatisk eller farlig skjer barnet.

Barnevernkonsulentene på vakt denne dagen nøler ikke med å gå inn i den akutte situasjonen. Heller ikke retrospektivt reflekterer de over om de skulle ha vegret seg for å utføre dette oppdraget. Dette ble sett på som en litt uvanlig vri, men helt innfor, som barnevernkonsulentene uttrykte det. Ved å ha med seg politisambandet følte konsulentene seg også trygge. Oppdraget i denne saken ble ikke opplevd som unaturlig av ansatte ved barnevernvakten og rokker ikke ved deres grunnleggende forståelse av de to etaters ulike roller og oppgaver.

Saken illustrer også noe av akuttarbeidets vesen. Som akuttarbeider vet en sjelden hva en kommer til å møte når de banker på en ukjent dør. Likeledes kan sakenes karakter og alvorlighetsgrad endre seg raskt underveis. Aktørene som arbeider med akutte kriser, erfarer fort en «regelmessighet i det usedvanlige.» Med jevne mellomrom er det saksforhold som avviker eller faller utenfor yrkesutøverens vanlige erfaringer. Ikke bare må yrkesutøverne i feltet ta raske avgjørelser. De må også improvisere fortløpende i forhold til hvordan personene som er involvert reagerer og situasjonen for øvrig utvikler seg.

Sakene over viser at både politi og barnevern spiller gjensidig på hverandre som personer og profesjoner, og at de sedvanlige roller og opptrukne grenser for ansvarsfordeling kan tøyes noe dersom dette er nødvendig. Begge etatene synes å ha en fleksibilitet i yrkesutøvelsen som i visse situasjoner kan bryte med de faste rollemønstrene. I slike saker kan muligens rollene «strekkes noe». Dette problematiseres i liten grad. De opplever heller ikke at dette rokker ved de to etaternes identitet og yrkesmessige tilhørighet.

Barnevernvaktenes sikkerhetstiltak. Barnevernvaktenes sikkerhetssituasjon er vesentlig endret den senere tid. I dag er landets største barnevernvakt en del av politiets interne kommunikasjonssystem. Spørsmålet er om dette kan forrykke ansvarsfordeling mellom etatene og påvirke brukeres oppfattelse av barnevernvaktenes posisjon og rolle.

Politiet har et internt samband som sikrer en lukket kommunikasjon mellom de ulike avdelinger eller enheter. Terminaler til dette systemet disponeres i sin helhet av politiet og skal kun brukes av ansatte i politietaten (Skriv av 5.februar 2015 fra POD). Det er imidlertid gjort unntak for at barnevernvakter lokalisert på de enkelte politihus kan knyttes direkte mot politiet og deres interne kommunikasjonssystemer. Foreløpig er det kun barnevernvakten i Oslo politidistrikt som har kunnet benytte seg av denne muligheten. Ved denne barnevernvakten kan ansatte til enhver tid lytte til samtalene mellom politiets utepatruljer og politiets operasjonssentral. De kan også når som helst melde seg på «linjen» og kommunisere fortløpende med de operative styrker i politiet.

Informanter ved Oslo barnevernvakt svarer slik når de får spørsmål om bruk av politiets samband: «Når vi går inn i en leilighet har vi alltid det på. Vi er blitt veldig opptatt av sikkerhet. Det er nytt. Vi er flinkere til å bruke samband nå.»

De forteller at de alltid har med seg sambandet når de beveger seg ut av politihuset. Det må her presiseres at når barnevernvaktene snakker om å ha sambandet på, er dette for å fange opp operasjonssentralens beskjeder. Operasjonssentralen kan ikke høre samtaler barnevernvaktene har i rommet hvor de befinner seg, så sant de ikke åpner for dette via egne kanaler. Flere opplyser at de likevel velger å slå mobilnettet helt av når de sitter i en klientsamtale. En informant utdyper bruken av sambandet med å si:

«En av oss går alltid med propp i øret med direkte linje inn til operasjonssentralen når vi er ute. Også når vi går inn i leiligheter uten politiet, har vi det på. Vi er blitt veldig opptatt av sikkerhet. Blitt også mye flinkere til å bruke sambandet.»

For ansatte ved barnevernvakten i Oslo synes tilgang på nødnettet først og fremst å være en god fysisk og psykisk sikkerhetsbeskyttelse. Når barnevernsansatte går inn i en ukjent bolig, kan politiet være observant og fortløpende kontrollere at ikke noe uforutsett skjer. Dersom barnevernsansatte ikke gir en aktiv og fortløpende tilbakemelding til operasjonssentralen når de arbeider i

felt, vil sentralen etter kort tid kalle dem opp og høre om alt er som det skal.

Som regel møter politiet i uniform når de arbeider sammen med barnevernvaktene. På åtti og nittitallet var dette imidlertid et svært omdiskutert tema. Ansatte i barnevernet hadde den gangen en tydelig forventning om at politiet skulle møte i sivilt når de samarbeidet i aktuelle saker. I dag derimot, sees det på som en selvfølgelighet at barnevernvakten står «skulder ved skulder» sammen med uniformert politi. Å samarbeide så tett med uniformert politi, og i tillegg være en del av politiets interne nettverk, kan åpne for flere dilemma. At barnevernet bærer politiets samband med «propp i øret», har en tydelige og tung symboleffekt. Dette kan virke gunstig i noen saker ved at det gir barnevernet økt autoritet og styrker deres posisjon overfor klientene (Kjær og Mossige 2008). Dette ble tydelig fanget opp av far i sak 3. En slik tett kobling mellom politiet og barnevernet, kan imidlertid også være problematisk. For klienter kan det være vanskelig og sjeldne mellom de to profesjonenes roller og ulike oppdrag. Dette er dilemma som diskuteres ved flere barnevernvakter. Bruk av politiets sambandsutstyr er et kontroversielt tema. Særlig bekymrer en seg over at grenseoppgangen mellom de to profesjonene kan bli mudrete. En av dem sier:

«Her er jeg i tvil. Ser både positive og negative sider ved å bruke nødnettet. Folk tror vi er en av dem (politi) når vi er på felles nett og vi kommer med politiets mobiler. Det er vi jo ikke. Og det skal vi jo heller ikke være.»

En positiv effekt for barnevernvakten i Oslo synes å være at de har fortløpende tilgang til opplysninger om saker som innmeldes til politiet hvor barn berøres. Med et enkelt grep kan de kommunisere direkte med operasjonsenheten og signalere at de er tilgjengelig for å bistå politiet:

«Noen ganger melder vi oss på og sier vi er tilgjengelig, og spør om de trenger oss på stedet. Ved at vi er på politisambandet, blir det også en daglig påminning om at vi er her på huset. På en måte er det

jo også en forsikring om at barna er i sentrum. Dessuten mener jeg at vi viser at vi har lav terskel, eller i det minste at det bør være en lav terskel før politiet tilkaller oss.»

Politiets reaksjoner på slike utspill er ubetinget positive. De uttrykker at det er fint og viktig at barnevernvakten melder fra om de har kapasitet til å assistere dem. Dette inntrykket bekreftes også av barnevernvaktens ansatte. En av dem sier:

«Det hender vi gjør det – hiver oss på sambandet. Det er ikke ofte, men det forekommer. Har øvd oss på det. Vi vil gjerne være enda mer aktive. Når vi melder oss på en samtale. «Ja, så fint sier de da.» Blir veldig godt tatt i mot av politiet.»

Her er det imidlertid tydelige forskjeller i holdninger mellom de tre barnevernvaktene. Når POD nå åpner opp for at flere barnevernvakter kan «kobles på» politiets interne nett, inviterer dette samtidig til diskusjoner og avveielser blant aktørene i fagfeltet.

Politiet som konfliktdempere. Politiets sentrale rolle som sikkerhetsagenter har vært beskrevet over. I forlengelsen av denne rollen beskriver også ansatte ved barnevernvaktene politiet som «konfliktdempere.» Med dette mener de noe mer og noe annet enn kun å sikre de tilstedeværende fra å bli skadet. Barnevernet synes å ha erfart at politiet, i kraft av å være til stede, i tillegg har en tilnærming til barna de møter som roer dem og derved skaper trygghet for både brukere og yrkesutøvere.

I flere av intervjuene kommer en slik rolle til syne. En ansatt ved en barnevernvakt beskriver dette slik:

«Følte meg veldig rolig under saken. Gutten var voldsom, men politiet trygget meg. Var ikke urolig et sekund. Da kunne vi konsentrere oss om faget vårt. Ikke noe spørsmål om at vi ikke skulle ha den støtten som politiet ga oss. Et supert samarbeid. I situasjoner har jeg aldri opplevd noe negativt i samarbeidet med politiet. Aldri mens vi jobber i en sak. Kan være litt diskusjoner på forhånd, men

ikke i situasjonen. Politiet generelt sett er kjempegode til å dempe konflikter. Flinkere enn oss her.»

Barnevernsansatte forteller at når politiet er sammen med dem i ulike saker og situasjoner, blir sakene oftere håndtert uten håndgemeng og utagering. Politiet har en sterk autoritet, de besitter fysiske virkemidler som kan benyttes i konflikter, men de har også en bred kompetanse i å roe ned situasjoner og således dempe konflikter.

Endringer i holdninger og yrkesutførelse fra barnevernvaktenes side fra tidlig åttitallet til slik dagens barnevernvakter fremstår, er betydelige. Mens det tidligere var uvanlig at barnevernvaktene arbeidet sammen med uniformert politi, synes dette nå å ha blitt det normale (Flyghed 2003). Eksemplene aktørene i akutfeltet beretter om viser at politiets forståelse av sikkerhetstiltak synes å ha fått en mer dominerende plass i barnevernvaktenes tenkning og arbeid. Aktørene i akutfeltet synes i dag å samarbeide i flere saker der de aktivt bistår hverandre i å trygge arbeidsforholdene på stedet og sikre at barna ivaretas forsvarlig.

3.3 Straksetterforskning

Tidligere inneholdt politiets rapporter fra akuttsituasjoner sjelden barnas beskrivelser av alvorlige hendelser de hadde vært en del av. Barn ble ofte oversett. I dag er situasjonen en annen.

I Riksadvokatens rundskriv datert 23. juni 2008 nr. 3, poengteres det at særlige grove overtredelser i familievoldssaker skal behandles med et langt større alvor, og mer «effektivt og grundig.» Politiet anmodes om å sette i gang etterforskning straks for å klarlegge hva slags straffbart forhold som er begått, samt omfanget og varighet av volden. Riksadvokaten peker på at beskyttelsestiltak overfor barna alltid skal vurderes sammen med behov for om andre offentlige myndigheter som barnevernet skal kontaktes.

Når det gjelder politiets forhold til barn i alvorlige kriser, skriver Riksadvokaten i brev av 27. juni 2014 at: «spørsmål som har

umiddelbar betydning for den operative løsningen av oppdraget, må politiet på stedet kunne spørre om. Politiet må likevel være seg bevisst om at en slik umiddelbar samtale kan gå over i et regulært avhør og hvor barnet må gjøres kjent med sine rettigheter». (s.4)
Riksadvokaten henviser videre til politiets interne veileder på KO:DE.

Riksadvokatens skriv av 21.10.2015 fastholder at politiets behov for slike innledende samtaler ikke endres som følger av nye bestemmelser i tilrettelagte avhør, men sier at «barn på stedet kan være sentrale vitner, og innledende samtaler med barn på stedet kan således være nødvendig for både å avdekke og oppklare straffbare forhold». (s. 5)

Mens det tidligere var barnevernvakten som forhold seg til barna i den akutte fasen, snakker i dag også ordenspolitiet med barna. I den første saken som ble presentert (sak 1) beskrives det hvordan politiet samtaler med alle de tilstedeværende parter som befinner seg på «åstedet» før barnevernvakten blir tilkalt. Familiemedlemmer skilles og tas med til ulike deler av leiligheten for å samtales med av politiet. Dette gjøres for å hindre påvirkning av vitner, men også for å skjerme for ytterligere trusler og vold (Edwardsen og Berg 2012). Flere politiansatte opplyser at det ikke er uvanlig at de snakker med alle som befinner seg i hjemmet i akuttsaker hvor det er utøvd vold. «Samtaler med barna er en del av vår rutine», forteller de.

I sak 5 følges også et slikt mønster. En ansatt i politiets ordensavdeling forteller:

«Vi hadde en familiesak som var voldsrelatert. Den ble ganske omfattende etterhvert. Det var flere barn i leiligheten. De to eldste var tenåringer. Vi kom på bakgrunn av nabo som hadde meldt. Vi sjekket som vi alltid gjør, skilte alle partene og snakket med dem hver for seg. En av oss fikk det ene barnet i tale, og han fortalte at han var blitt slått av mor. Vi skjønnte etter hvert at dette var graverende. Da informerte vi operasjonssentralen og ba dem om å tilkalle barnevernvakta. Vi snakket med alle parter og opptok foreløpig avhør i saken. Da barnevernvakta kom, overleverte vi denne informasjonen til dem. I mange saker kan vi da trekke oss tilbake.

Om det ikke er farlig da, eller det blir en plassering. Sånn ble det i denne saken.»

Straksavhør. Saksbeskrivelser og intervjuer med politiet indikerer et skifte i politiets rutiner og yrkesutførelse i akuttfasen. I tidligere intervjuer med politiet foretatt i perioden 2007 – 2009 (Falch og Vorland 2009) fortalte informantene at de sjelden snakket med barna. De kunne leke med barna og roe dem ned, men overlot som regel til barnevernvaktene å samtale med dem. Nå forteller imidlertid politibetjentene at de som regel samtaler med barna i etterkant av en voldsepisode. Dette synes å være regelen snarere enn unntaket:

«Tidligere var det sånn at når det var barn til stede, skulle ikke vi snakke med dem. Da skulle vi holde oss tilbake og vente til barna ble avhørt i dommeravhør. For alt i verden skulle vi ikke ødelegge muligheter for å få et godt dommeravhør. Nå har pilen snudd. Nå blir vi anbefalt å ta avhør av barna på stedet. Alle barn i skolealder egentlig. Da bruker vi diktafon. Barn under skolealder skal vel også snakkes med tror jeg, men her vurderer vi litt.»

De aller fleste betjentene ser på samtalerne først og fremst som en metode for å få mest mulig kunnskap om saken og å samle bevis for å etterforske et kriminelt forhold. Slike samtaler har imidlertid flere formål. Mange forteller at når de skiller partene og samtaler med dem enkeltvis, er dette en god strategi for å stoppe pågående voldshandlinger og beskytte barna som er til stede. Først når de får partene i tale og hører deres ulike historier kan de danne seg et bilde av familiens livssituasjon og se den aktuelle hendelsen i kontekst. Ved å henvende seg til barna, blir også deres fortellinger hentet frem. Barna blir hørt på og deres syn og opplevelser blir tatt på alvor. Flere politiinformanter ga uttrykk for at med en slik innfallsvinkel har barna en bedre mulighet for å få hjelp og støtte. En politibetjent illustrerer dette på følgende måte:

«Klassisk der far har banka mor. Kan jo ikke overlate barnet til seg selv om de har opplevd vold. Viktig å få vite der og da hva som faktisk er skjedd. Den samtalen kan jo brukes på flere måter. Under samtalen danner det jo seg et bilde av hvordan barnet har det. Hva

har skjedd? Skjer det hver helg? Dokumentet kan jo brukes som data i saken. Viktig at vi gjør det.»

Sitatene viser at det er en endring i forhold til tidligere praksis der kun barnevernvaktene snakket med barna i etterkant av alvorlige familiekonflikter. Det var heller ikke uvanlig at bare barnevernvaktens ansatte skrev rapportene i etterkant. I dag skriver politiet egne rapporter om det de har sett og opplevd angående barnas situasjon i den aktuelle hendelsen. Politiet lener seg ikke lenger på barnevernvaktene som de eneste «eksperter på barn» men innhenter selv det de anser som nødvendig informasjon fra ulike familiemedlemmer. En politibetjent forteller:

«Som regel kommer barnevernvakten til stedet i ettertid, men vi kan ikke være avhengig av en rapport fra dem. Politiet må få nødvendig informasjon fra barna der og da. Barnevernvakten får jo ofte en annen kontakt enn oss med barna og spør om andre ting. Nei, vi må skrive våre egne rapporter.»

Når politiet selv snakker med barn og skriver egne rapporter er hensikten både å få en oversikt over hva som er skjedd i familien på det gitte tidspunktet og også foreta en samtale med de tilstedeværende som ledd i en potensiell straffesak. Dette er rent politisære oppgaver. I dagens politiarbeid i akutte kriser synes etterforskningsaspektet å være langt mer vektlagt. Dette er i tråd med riksadvokatens retningslinjer. En betjent forteller:

«Straksetterforskning som vi i politiet kaller det, er litt nymotens og er en metode eller strategi for å hente ut mer informasjon i selve hendelsen, når det skjer. Det er jo mer tungvint å hente inn informasjon i ettertid. Nå spør vi hva de (barna) har sett og hva de har vært vitne til. Det primære for oss er å få vite mest mulig av hva barna har sett og hørt. Ofte tar vi lydopptak. Hele aldersspekteret av barna, ja. Dette brukes som et eget dokument i saken.»

En straksetterforskning av alle straffbare forhold, eller mistanke om slike, synes med andre ord å være langt fremme i politiets bevissthet. Særlig gjelder dette i saker som omhandler vold i nære

relasjoner. Straksavhør er å regne som et effektiviseringstiltak. Med en slik tilnærming i initialfasen kan flere av sakene bli ferdig etterforsket ved at de innledende avhørene, som en tidligere måtte vente lenge på, allerede er foretatt. I alvorlige saker foretas det imidlertid ofte nye tilrettelagte avhør av barna.

Å avhøre både vitner og offer umiddelbart etter at et straffbart forhold er begått, er i tråd med avhørsforskning og nyere vitnepsykologi eller anvendt kognitiv rettspsykologi. Under ledelse av representanter fra Politidirektoratet er det igangsatt flere pilotprosjekter og påfølgende evalueringer av «politiarbeid på stedet» (Politidirektoratet 29.oktober 2015). Evaluering av pilotprosjektene viser blant annet at rask tilstedeværelse på åstedet fra politiets side, og med et påfølgende avhør av partene der og da, er viktige suksesskriterier for å oppklare kriminelle forhold. Politiinformantene i vår undersøkelse er også opptatt av at en slik fremgangsmåte kan forhindre at vitnene lar seg påvirke av andre familiemedlemmer. Dette fremmer muligheter for å få en dom i sakene, var argument flere av politiinformantene brukte. Når en stor prosentandel av politiets etterforskede saker henlegges, mener de at det er viktig at jobben «der ute» gjøres så bra som mulig.

Prosessuelle formaliteter. Flere av informantene i politiet peker på dilemmaer når de skal samtale med barn i akutte kriser. Noen er opptatt av barnas alder og fravær av verge i slike situasjoner, mens andre poengterer det problematiske ved å gjennomføre lovfestede rettigheter samtidig som barna skal gis rom for å fortelle om sin situasjon og opplevelse. Andre informanter forteller at forskjellen mellom en samtale og et avhør av barn i kriser er vanskelig å trekke. De fleste er imidlertid opptatt av at både formaliteter følges og barnets rettsikkerhet sikres slik at bevisbyrden holder i en eventuell straffesak. I praksis derimot lar disse perspektiver seg ikke alltid forene.

En informant sier: «Når det gjelder barnet så skal det være verge tilstede. Men vi må jo prate med dem. Så vi snakker med barnet likevel. Om hva det har sett og hørt. Samtidig som vi i politiet skal

innhente bevis, skal vi også hjelpe de barna vi møter. Når vi spør, får vi jo også en følelse av hvordan de har det.»

En annen sier: «Er barnet over 15 år skal det gjøres kjent, eller det skal gis informasjon om at de ikke er pliktig å forklare seg om foreldrene sine. Om det alltid gjøres, vet jeg ikke. Likevel tenker vi at det nærest er diskriminering av barna at de ikke snakkes med. Barna har fått med seg mye mer enn det foreldrene sier. Dette er mer sant enn usant. En kort samtale på en 5 til 10 minutter, jo det skal vi alltid gjøre.»

I straffesaker er det en generell vitneplikt. Straffeprosessloven § 122 og § 123 gir imidlertid fritak fra vitneplikten mot en som er i nær familie. Denne fritaksretten er i stor grad begrunnet med belastningen det kan være å vitne mot nære familiemedlemmer i straffesaker (Prop. 112 L (2014-2015) s. 84). Men dette vitnefritaket gjelder ikke barn under 12 år. Med innføringen av nye avhørsregler av barn og andre sårbare grupper, ble barns rett til vitnefritak ytterligere innskrenket, og i følge straffeprosessloven § 239a andre ledd som trådte i kraft 2. oktober 2015, har barn under 15 år en forklaringsplikt til politiet i familievoldssaker jfr. straffelovens § 282. Forklaringsplikten omfatter også forhold regulert i straffeloven §§ 273, 275 og 284 som omhandler kroppsskade, drap og kjønnslemlestelse. Barn under 15 år kan derfor ikke reservere seg mot å snakke med politiet når de har opplevd en alvorlig og kritiske hendelse. Selv om barnet er nært familiært knyttet til overgriper, kommer med andre ord ikke de sedvanlige fritakskriterier i straffeprosesslovens §§ 122 og 123 til anvendelse.

De nye bestemmelsene om vitneplikt for barn under 15 år er knyttet til tilrettelagte avhør av barn på Statens Barnehus. Når politiet nå ofte foretar straksavhør eller samtaler med barn i akutt situasjoner for å sikre bevis i senere rettergang, blir dette en gråsoner. Inntrykket fra våre intervjuer er at de nye reglene om vitneplikt ved tilrettelagte avhør også anvendes i akutt situasjoner.

Våre informanter peker også på at spørsmålet om verge er problematisk i akutte kriser. I følge straffeprosessloven § 128, bør

barn under 16 år ha verge tilstede når de avhøres som vitne i en straffesak. Men som informantene over indikerer, blir dette ofte en umulighet i akutt kriser, og særlig dersom foreldrene er mistenkte i saken. Barn over 15 år kan imidlertid reservere seg mot å uttale seg til politiet om straffbare forhold begått av foreldre eller søsken. De har også status som eget rettssubjekt med alle formelle rettigheter. Dette er rettigheter barn over 15 år skal informeres om.

Barns reservasjonsrett når de er over 15 år oppleves av flere politiinformanter som en direkte motsats til barnets rett til å bli hørt, og med påfølgende mulighet for å avdekke alvorlige straffbare forhold. Sitatene over kan indikere at barn over 15 år i praksis blir oppfordret til å snakke med politiet, og tilsvarende at det legges mindre vekt på å informere om barnets rett til å avstå fra å fortelle.

Et sentralt tema og en vanskelig avveining for politiet synes også å være skillet mellom en samtale og et avhør av barn. Noen informanter presiserer gjentagende ganger at de ikke avhører barn i akutte kriser, men kun foretar en samtale med dem. Flere av informantene mener likevel dette kan være et vanskelig skille. En betjent forteller:

«Må atskille barna fra mor og far. Er blitt flinkere å ta avhørene opp på telefon, tape eller ta stikkord på blokka. Men vi kaller det en samtale med barnet og ikke avhør. Men denne samtalen kan brukes som et saksdokument. Fremgår at det er en samtale om at det og det og det skjedde. Litt dobbelthet i dette. Som politi skal en innhente bevis, og samtidig skal en hjelpe dette barnet. Dobbeltrolle helt klart.»

For politiet kan slike avgrensninger være kompliserte, og det som starter ut som en samtale, kan endre status til et avhør underveis i prosessen. Flere informanter uttrykker stor usikkerhet i forhold til hvordan de skal forholde seg i slike situasjoner.

Slike dilemma ble ytterligere utdypet i intervjuer med ansatte ved tre ulike kriminalavdelinger. Alle disse informantene var sterkt engasjert i at skillet mellom samtale og avhør ble iaktatt. En formidler dette:

«Om det er en stor sak, ville det være å søle til saken om en foretar et straks-avhør. Da skal jo deres (barnas) rettigheter være opplest og advokat til stede. Barn skal jo ha tilrettelagte avhør. Det er jo det vi jobber mot,» sier en av dem.

Denne informanten påpeker det uheldige i om en går utenom «malen» av et forberedt og spesielt tilrettelagt avhør av barna. Han mener i hovedsak det er uheldige at barn samtales med og avhøres like etter en alvorlig voldshendelse uten noen form for forberedelse. Ytterligere betenkt synes han å være dersom det i tillegg ikke er rutine for at barnets formelle rettigheter er ivaretatt.

Når det etterspørres hva som skiller samtaler fra avhør sier en:

«I det moment en stiller spørsmål er det avhør. Der barnet bare snakker avgårde av seg selv, da er det en samtaleform. Om en begynner å spørre hva en har sett og hørt- er dette et avhør. Da skal en være forsiktig, mener nå jeg. Siktemålet med slike spørsmål er jo å få informasjon raskt, og å korte ned avhørstiden, og da er det jo avhør.»

Denne informanten fortsetter: «Avhør av et barn umiddelbart etter en voldsepisode i hjemmet, blir nedtegnet og protokollført som et dokument i saken, og kan derfor bli av avgjørende betydning i en påfølgende straffesak. Det skal jo mye til for at domstolen avskjærer politiets beskrivelser. Ergo blir slike samtaler et bevis i saken. Skal godt gjøres at en ikke tar hensyn til det politiet har hørt og sett. Har vel skjedd bare en gang «i historien» så vidt jeg vet. Mener vi skal ha full notoritet rundt avhør. Å gå på siden av dette er uheldig.»

Disse informantene var alle opptatt av at politiet skal henvende seg til barnet etter en alvorlig hendelse, men at de må informere om hensikten med samtalen. Dersom «målet» er å få bevis i en straffesak, er det strengt regulerte formaliteter som skal benyttes og respekteres, slo de fast. Samtidig mente de at en kan ha en samtale med barna i akutsituasjonen men at grensene for når samtalen går over i et avhør er viktig å trekke opp.

Uttalelsene over synes likevel ikke å stå i direkte motsats til riksadvokatens skriv. De aller fleste politiinformantene er fullt innforstått med at barnet både skal sees og snakkes med i etterkant av at de har vært berørt av en alvorlig familiær konflikt, og at en må bryte tidligere praksis i politiet hvor barna i svært liten grad ble viet oppmerksomhet. Det er med dette perspektivet som utgangspunkt at en må forstå og tolke Riksadvokatens skriv. Dette uttrykkes slik av en leder ved en operasjonsavdeling:

«Må jo snakke med barnet om hva som har skjedd denne kvelden eller natten. Men en skal ha tunga rett i munnen om hvordan en gjør dette. Hvilke spørsmål en stiller og så videre. Det handler om å bry seg også da. Her er mange fallgruver. Men hva har vi å stille opp med? Hvor mange biler har vi? Hvor mye tid har vi? Venter nye oppdrag? Vi gjør så godt vi kan med det vi har å spille på.»

Dette siste sitatet formidler godt reelle dilemma og akutfasens særlige utfordringer. Hvor mye tid og ressurser politiet har til rådighet er høyst varierende. Det samme er politiets kunnskap om og trygghet på å snakke med utsatte barn (Aas og Øverlién 2015). I akutfasen må det foretas raske avgjørelser i en ofte kaotisk situasjon der politiet skal ivareta alle parters rettigheter og kryssende behov. Politibetjenter fyller denne rollen som best de kan med de ressurser de har til rådighet. Det er imidlertid alvorlige avveininger som tas og konsekvenser for barnet kan være betydelige. I flere av intervjuene fremkommer det usikkerhet om hvordan de skal forholde seg i slike situasjoner. Intervjuene viser også at politiet har ulike syn på hvordan de skal forholde seg til barna de møter og hvor grensen skal settes mellom avhør og en samtale. Det er likevel stor enighet om at politiet skal hente frem barnas historier, spørsmålet er snarere hvordan en skal gå frem.

I en nylig utkommet mastergrad (Randa 2016) skriver forfatteren som selv er politi at ordensstyrkene opplever motstridende signaler fra ledelsens side i forhold til hvordan de skal forholde seg til voldsutsatte barn.

Politiets interne fagportal informerer polititjenestepersonene om at de er viktige ressurspersoner for barn, og at de må møte dem med respekt og lytte til deres fortellinger. Riksadvokatens rundskriv signaliserer også at politiet skal stille åpne spørsmål til barn og at samtalen i akutfasen kan være barnets eneste mulighet til å få fortalt sin historie. Samtidig blir politiet via andre rundskriv informert om at de må være varsomme i samtaler med barn; at barna fortrinnsvis skal avhøres av spesialtrente politi, at barn skal slippe å uttale seg mer enn en gang og om farer for represalier barn kan utsettes for om de uttaler seg om forholdene i hjemmet. Masteravhandlingen understreker ordensavdelingenes utfordringer i samtaler med voldsutsatte barn. Dersom betjentene i ordensavdelingene opplever uklare signaler fra ledelsens side vil dette ytterligere forsterke politiets ambivalens og usikkerhet i et allerede vanskelig fagfelt.

Barnevernvaktenes syn på straksetterforskning. Ansatte på barnevernvaktene forteller at politiet som regel snakker med barna før de kommer til familiens bolig:

«Ofte er det slik at politiet er på stedet. De har gjort sitt forarbeid i forhold til sitt mandat. Politiet snakker med barna, ja. De er interessert i partene som vitner, hva de har sett og hørt. De har en innfallsvinkel om det er nok til en offentlig påtale. De må påse om de har nok informasjon eller ikke. Når vi kommer til, er vårt fokus barna. Når vi har fått dette første innblikket, kan vi konsentrere oss om barna.»

At politiet snakker med barna før barnevernvaktene kommer til adressen synes i liten grad å bli problematisert eller tematisert av ansatte ved barnevernsvaktene. Ingen kommenterer dette som annet enn en saksopplysning. Formelt sett skal ikke andre enn barnet og verge være til stede under avhør. Dette er rutine for å hindre bevislekkasjer. I denne fasen har derfor ikke barnevernvakten en aktiv rolle.

Selv om ansatte ved barnevernvaktene ikke hører hva og hvordan politiet snakker med barna, mener de likevel at de får et inntrykk av politiets væremåte overfor barna i akutte situasjonen:

«Tenker at når du møter en person i krise handler det om å være empatisk. La personen få en opplevelse av å bli hørt, sett og ivaretatt. Føle seg trygg. De (politiet) gjør mye av det samme som vi gjør sånn sett. Men synes også at politiet klarer den rollen bra. Hovedinntrykket av politiet er at de er gode i situasjonen og at de har gode intensjoner. De setter seg på huk og ivaretar barnet, roer ned helt frem til vi kommer. Det er gjennomgående. Kan ikke huske at jeg har tenkt at den eller den personen ikke skulle hatt jobben sin. Virkelig. Har jo vært noen få hendelser som har vært uheldig. Men opplever dem gjennomgående som veldig dyktige i å omgås barna.»

De aller fleste beskriver politiets håndtering av barna som empatisk og omsorgsfull, der de samtidig spør om hva barna har sett og hørt. I slike situasjoner forholder barnevernvakten seg avventende inntil politiet gjør seg ferdig med sine politioppgaver. Ansatte ved barnevernvakten synes ikke å ha innvendinger i forhold til denne arbeidsfordelingen. Tvert om synes de fleste å respektere at politiet må gjøre sitt oppdrag og utføre sitt samfunnsmandat før de kan komme inn med sine barnevernfaglige vurderinger og tiltak. De fleste barnevernkonsulenter gir uttrykk for at det både er forståelig og naturlig at politiet vil kartlegge og snakke med de berørte familiemedlemmene etter at det er skjedd en alvorlig og mulig straffbar hendelse. De rettslige sidene av voldshendelsene synes ikke bare å ha høy prioritet blant politiets aktører i feltet, men synes også å ha «forrang» i den forstand at politiets arbeid prioriteres og foretas før barnevernets kommer til med sine metoder og barnevernfaglige perspektiver. I de mest alvorlige saker blir dette ofte særlig tydelig.

En ansatt ved barnevernvakten forteller dette:

«I alvorlige hendelser og saker, da kan det hende vi står i kø for å få snakke med barna. Hvis krimvakta er der, vil de snakke med barnet først. Og politiet må jo ha et straksavhør i saken. Til tider kan det

være mange mennesker til stede. Krimvakta, åstedsgranskere, teknikere, ambulanspersonell, politiet og barnevernet. Blir fullt med mennesker. I noen få og alvorlige saker kan det være opptil 10 – 12 mennesker som er på jobb. Men i de fleste saker, er det bare en politipatrulje eller to, og oss da.»

Noen få kritiske røster blant ansatte ved barnevernvaktene fantes likevel i forhold til politiets rutiner. Disse informantene mente at politiets fremgangsmåte er betenkelig og bør problematiseres, særlig med tanke på hvor sårbare og motstandsløse barna er i en akutt krisesituasjon. En av dem kommenterer dette med å si:

«Barna vet jo ikke alltid hva de egentlig sier. Føler det hele er litt uredelig. Her må en foreta en avveining. En må tenke gjennom en rekke etiske prinsipper. I en sjokktilstand kan barna gi fra seg all myndighet. Ingen av dem tør å si nei. Selv er jeg sterkt i tvil om de vet hva som foregår, hva det innebærer at de snakker med politiet. Barn er ofte mer villige til å adlyde autoriteter enn vanlige voksne. Det er jo ikke sikkert det er godt og trykt for dem å snakke med politiet? Dette vet vi jo ikke. Ofte vil hverken mor eller barna at far skal i fengsel. Selv når politiet kommer- vil de jo ikke alltid det.»

Mange barn vil nok se på politiets inntreden i familien som befriende og støttende, men ikke alle. For enkelte barn kan politiet forbindes med fare og skape utrygghet (Egge, Johansen og Berg 2010). Undersøkelser viser også at familiemedlemmer kan vektlegge helt andre løsninger som nødvendige og avgjørende for å endre og bedre familienes vanskelige livssituasjon enn de politiet rår over (Skjørten 2002). Mange barn er også lite opptatt av å straffe dem som står en nær (Toverud 1996).

Tolk i akuttsituasjoner. Politiinformantene opplyser at de ofte arbeider med familier som har en annen kultur og annet språk der politiet møter store kommunikasjons- og kulturutfordringer. Språkproblemer og språkbarriere kan ytterligere komplisere de vanskelige utfordringer akuttfasen bringer. For familiemedlemmer kan det skape stor forvirring, usikkerhet og frykt dersom en ikke kan formidle seg til den offentlige representanten som er tilstede, og de

heller ikke forstår politiets «ærende.» I verste fall kan det fattes avgjørelser som i liten grad stemmer overens med den faktiske situasjonen og familienes behov. Om en ikke har et minimum av «felles koder» kan dette skape utfordrende situasjoner for alle involverte parter.

Flere i politiet forteller likevel at de må handle som de alltid gjør i familievoldssaker selv om partene ikke forstår norsk. En sier:

«Om de ikke snakker norsk, er det vanskelig. En stor utfordring. Noen ganger må vi bare ta med oss mannen og følge opp med et avhør med tolk neste dag. Ofte snakker barna et godt norsk. Men kan ikke bruke dem. Blir jo ofte løsningen at mor og barn blir igjen. Tar opp tråden neste dag.»

Manglende bruk av tolk henger nøye sammen med en annen «mangelvare» hos politiets operative tjenester. Knapphet på tid. For dem vil det ta for lang tid før en eventuell tolk er «på plass.» I tillegg er mange innvandrermiljøene små og derfor sårbare i forhold til å bruke personer en kjenner, eller som er kjent av familiens nærmiljø. Uro for at taushetsplikten ikke overholdes er et vesentlig hinder for mange. Alle disse momenter er med i politiets totalvurdering når de velger å ikke bruke tolk i akutfasen. Politiet må derfor prøve å finne andre ad hoc løsninger. «Kan de litt engelsk, stotrer på det vi kan,» forteller en av dem. Noen få forteller at det hender de bruker barna som tolk på tross av at dette ikke er en god løsning.

Det ble inngitt et forslag til endring i forvaltningsloven Prop.65 L 2015-2016 fra Justis og beredskapsdepartementet datert 4.mars 2016 der det foreslås forbud mot bruk av barn som tolk eller formidler mellom forvaltning og privatpersoner Forslaget er nå vedtatt og lovfestet i forvaltningsloven § 11e.

Unntak fra lovens bestemmelser kan kun skje dersom det står om liv eller alvorlig helseskade. Unntak kan også gjøres dersom spesielle hensyn til det enkelte barn gjør at dette anses som forsvarlig. Hovedregelen er dermed at barn ikke skal brukes som tolk, men unntaksbestemmelsen åpner likevel for at barn i visse situasjoner

som også kan være aktuelle i akutte kriser, kan bistå politiet som tolk.

Noen ganske få betjenter forteller at de benytter telefontolk der behovet er prekært, men at dette skjer kun unntaksvis. Konfliktnivået i kriser kan være svært høyt og kan være vanskelig å forstå om en ikke er til stede i rommet. En betjent forteller at han noen ganger sender ut en melding på politiets interne nett med forespørsel om noen «der ute» snakker språket. Det hender at noen melder seg, sier han så.

Politiet vet imidlertid godt at deres yrkesutøvelse i akutte kriser kan bli mangelfull eller lite treffsikker som følge av kommunikasjonsbarrierer. Slike situasjoner oppleves av mange politiinformanter som utfordrende og vanskelige. Flere forteller om episoder med minoritetsfamilier der de står maktesløse og ikke klarer å komme inn med hjelp overhode. En politiinformant forteller:

«Tror lista for kvinner er ganske høy for at de ringer. Mye snørr og tårer slik at vi nesten ikke hører hva de sier. Blir lagt på og så tar de ikke telefonen når vi ringer igjen. Vi skjønner at det er noe mellom linjene, men de kan ikke si, og tør kanskje ikke å si hva det er. Og ikke har de et språk vi forstår.»

En annen betjent forteller etter et besøk på familiens adresse: «Mye mørketall blant våre nye landsmenn altså. Tror lista ligger høyere her, er ikke så lett. Har ikke så mye ressurser. De har en helt annen rolle og ikke kan de språket. Vi kommer til hjemmet og ser at det er skjedd vold, selv om kvinnen nekter. Mange tør ikke legge inn egen anmeldelse. Vet ikke om det hadde hjulpet om vi hadde stilt med tolk. Vet rett og slett ikke.»

Dette er ikke situasjoner politiet liker å være i. Det formidler de tydelig med ord og gester. Mange innen politiet opplever det utfordrende og vanskelig å skulle hjelpe familier de ikke kan kommunisere med og heller ikke alltid makter å møte med forståelse og god nok kunnskap.

De aller fleste blant de operative styrker i politiet mener likevel at de er trygge på at familiene i en senere fase og under mer rolige omstendigheter har tilgang på tolketjeneste, og at det alltid vil være tolk til stede i den videre etterforskningsfasen. Når barnevernvaktene tilkalles, forteller politiet at dette også gir dem en trygghet for at barnevernvaktene setter av nok tid til å benytte tolk. Slik kan familienes behov ivaretas på en bedre måte enn det strengt akutte bidraget politiet yter i situasjonen.

Overføring av saken fra politi til barnevernsvakt. I de aller fleste sakene som beskrives er politiet første instansen på stedet og setter umiddelbart i gang med sine politimessige oppgaver. Politiet kan beslutte å ta med en av partene i arrest, de kan utstede et besøksforbud i forhold til den aggressive parten, eller de kan avvente videre tiltak inntil barnevernvaktene har foretatt sine vurderinger av barnas omsorgssituasjon. I konflikter mellom to voksne er det ikke uvanlig at politiet fjerner den aggressive parten fra boligen for kortere eller lengre tid. I saken innledningsvis (sak 1) besluttet politiet å bringe far til arrest mens barnets mor ble værende i hjemmet med barna. Flere aktører i politiet forteller at de anser dette for å være en effektiv metode for å skille partene og skape ro i familien.

Om barnevernvakten skal alarmeres, vurderes ofte etter at politioppgavene er utført. En politiinformant forteller at de først tar kontakt med barnevernvakten når alt har roet seg. «Da er det tid for å trekke inn barnevernvakten. Tidspunktet er viktig.»

Når det gjelder barnevernvaktenes rolle i akuttsituasjoner, ser politiet på dem som fagarbeidere med spesialkompetanse på barns omsorgssituasjon. I alvorlige kriser der barn er utsatt for vold er det derfor naturlig for politiet å kontakte barnevernvaktene i akuttfasen. En sier:

«Barnevernvakten er jo mer proffe personer. Når de kommer tar de over oppdraget. De er fagarbeiderne, mens vi er generalistene. Vi driver jo førstehjelp inntil ambulansen kommer.»

En annen ser det slik: «Vi har nok løftet opp den barnevernfaglige rollen mer. Men det er de (barnevernet) som skal ta disse vurderinger. Skulle vi takle alt selv, også det vi ikke har kompetanse på? Vi skal gjøre de gode og gir dem et best mulig beslutningsgrunnlag. Det er alvorlige tiltak de må sette inn. Vi som politi kan være med et stykke på veien. Det er viktig for politiet hva vi gjør i den akutte situasjonen. Vi må skaffe et godt vurderingsgrunnlag som eksterne må bistå politiet med videre.»

Før ansatte ved barnevernvaktene «trer inn» i familiene, formidler politiet vanligvis hva som er foranledning til den aktuelle episoden, hva politiet har sett og erfart i løpet av den tiden de har oppholdt seg i familien, og politiets tiltak i den konkrete saken. I dette møtet utveksler og diskuterer partene foreliggende informasjon i saken, og det legges plan for det videre arbeidet.

Begge aktørene opplever disse drøftelsene som svært viktig, der informasjon og meningsutveksling mellom de to etater foregår etter et visst mønster. Her er det ikke kun saksinformasjon som bytter «eier.» Det foregår også et slags «taktskifte» der regi og avgjørelser overdras fra politiet til barnevernvaktens representanter. I den videre saksbehandlingen er det barnevernkonsulentene som er den førende instans, der politiets rolle blir å yte bistand. Begge aktørene har imidlertid et felles mål og et felles ansvar for at barna blir trygget og ivarettatt på best mulige måte. Dette skjer under styring og «veiledning» av barnevernskonsulenten på stedet.

En politibetjent opplever «ansvarsskiftet» slik: «Hvis saken er alvorlig, hvis de skal ta med barnet videre, så tar barnevernvakten over saken umiddelbart. Men dette styrer de. De fører. Om det ikke er så alvorlig så kan de trekke oss litt med i samtalen eller vi kan trekke oss tilbake. Vi tilkaller dem og da må de gjøre alle slike vurderinger. Da er det vi som bistår. Klart skille når de er til stede.»

I de mest alvorlige sakene der det fremdeles er turbulent og fare for vold, eller der situasjonen for barna er svært graverende, blir som regel politiet værende på stedet og deltar i den videre sakshåndteringen. I de fleste saker kan politiet forlate familienes

bopel når de har roet situasjonen eller fjernet «årsaken til problemet» slik de ser det, der en av partene settes i arrest.

Denne siste saksprosedyren er velkjent for barnevernvaktene. Når politiet går, overlates «arenaen» til de ansatte ved barnevernvaktene. En av dem kommenterer dette med å si:

«I samarbeidet med politiet føler jeg det er en god løsning at de kan gå. De har det ofte travelt, og vi kan i ro og fred sette oss ned og oppsummere og ivareta familien på en god måte.»

Politiet kan trekke seg tilbake vel vitende om at barnevernvaktens ansatte blir på adressen sammen med de resterende familiemedlemmer. Denne arbeidsdelingen opplever mange i politiet som en reell og viktig avlastning. Politiet kan raskere forlate hjemmet og konsentrere seg om neste oppdrag. Om en imidlertid forestiller seg at barnevernet overtar eller fortsetter der politiet slapp, er begrepet avlastning misvisende. Snarere er det slik at politiet ferdigstiller sine oppgaver ifølge mandat og instruks, for så å slippe barnevernvakten til for å utføre sin del av oppgavene i tråd med deres samfunnsoppdrag.

3.4 Barnevernvaktens krisestøttene tiltak

Når barnevernvakten kommer til familienes bolig, foretar de en egen kartlegging av barnas psykiske og fysiske tilstand og vurderer barnets faktiske omsorgssituasjon. Utgangspunktet er alltid den aktuelle hendelsen. De undersøker om barnet har vært utsatt for skade og hvorledes barnet reagerer på hendelser de har vært en del av. Ikke minst blir det tatt stilling til om voksenpersonene i barnets nære omgivelser kan ivareta barna på en forsvarlig måte i etterkant av en alvorlig krise. I hovedsak blir den videre saksgangen delt i to løp:

1. Saker der minst en av barnas omsorgspersoner eller nær familie kan ivareta ansvaret for barna på en forsvarlig måte. Ansatte ved barnevernvaktene samtaler med og oppholder seg i familien inntil situasjonen er avklart.

2. Saker der forholdene i hjemmet er så kritiske at en ser det som påkrevet at barna i familien hasteplasseres etter Lov om barneverntjenester §§4-6 1 og 2 ledd.

Barnevernvaktene skal først og fremst trygge barnet og sørge for at omsorgssituasjonen er god nok i krisen og i tiden etter. I de aller fleste omsorgssvikt- og familievoldssaker blir barna værende i hjemmet og ivaretas der av en kjent voksenperson. I slike situasjoner gir barnevernvakten familiene faglig assistanse gjennom å snakke med barnet og den foresatte, kartlegger barnets omsorgsbehov og tilrettelegge for krisestøttene tiltak for å trygge og hjelpe de berørte barna og deres familier.

Det har vært et paradigme skifte i synet på hvor mye barn skal inkluderes i egen sak. Å lytte til barn og unge anses i dag som en korrekt og god faglig praksis innen alt barnevernsarbeid i Norge. Dette er ikke bare en rettighet, men er også et helt nødvendig element dersom barnets perspektiv og hele livssituasjon skal bli ivarettatt. Grunnlovens § 104 gir barn rett til å bli hørt i saker som gjelder dem. FNs barnekonvensjon artikkel 12 nr.1 gir også barn rett til å bli hørt i saker som angår dem. Dette er ytterligere slått fast i barneloven § 31. Etter barnevernloven § 6-3 skal barn som er fylt 7 år og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser som angår dem selv. De lovbestemmelsene vi her har vist til gir barn en rett til å uttale seg, samtidig som barna ikke har plikt til å si noe.

At en skal høre på barn og unge er i dag integrert som en korrekt og god faglig praksis innen alt barnevernsarbeid i Norge. utfordringer handler mer om å inneha den nødvendige kunnskapen om hvordan en skal snakke med barn, og på hvilket tidspunkt en skal åpne opp for å samtale med sterkt berørte og traumatiserte barn og unge. En sier dette:

«Vi kan aldri gi dem det beste, men kanskje det minst verste? Vi må alltid veie de ulike dilemma vi møter mot hverandre. Uansett hva vi velger er jo situasjonen vanskelig. Men hva er verst for dem der og da?- Det er det vi må spørre oss om.»

Vi skal nå se nærmere på hvordan barnevernvaktene møter barna i den akutte krisen. Hvilke oppgaver mener barnevernvaktene det er viktig å prioritere, og hvilke spesielle utfordringer møter de i slike sammenhenger?

Om å være tilstede umiddelbart etter hendelsen. En formulering som ofte høres fra ansatte ved barnevernvaktene er at «saken lukker seg» eller «familien stenger av». Med dette indikerer de at familiene raskt vil bagatellisere og dekke over uheldige forhold i familien. Barnevernkonsulentene mener derfor at det er viktig for dem å komme til boligen raskest mulig for å være til stede sammen med barna. To informanter begrunner hvorfor en rask intervensjon fra barnevernvaktene side er viktig:

«Avgjørende å komme inn tidlig i krisen. Da er det meste mer sårbart og mer åpent, og en ser hva som er de faktiske forhold. Ofte er motstanden litt mindre også. Om vi melder saken til bydel, ja da har saken ofte lukket seg fordi det kan gå både en uke eller mer før de tar kontakt. Da benektes det, de sier at det ikke var sånn det var. Nei – superviktig å gå inn akutt. Viktig at vi som barnevern har sett forholdene i krisa. Slik blir vi en viktig instans innen barnevernet. Vi får til åpninger og en rett på sak informasjon.»

«Vi får jo mye informasjon om sakene fra ungene. De forteller friere, og har ikke ruppet å bli lagt bånd på. Har hendt jeg har snakket med hele søskenflokken. Jo dette har skjedd før kan den minste si. Mindre barn snakker ofte fritt. Den eldste kan da sitte med stivt blikk og si at nei, nei, det var ikke så ille. Den eldste føler ofte et ansvar og vil ofte dekke over. De vurderer mer hva slags konsekvenser det har å fortelle om volden. Veldig viktig at vi kommer til stede og kan være der snarest mulig.»

Barnevernvaktene skal primært hjelpe barna i den akutte situasjonen. Samtidig skal de innhente mest mulig informasjon om familiene de får kontakt med og videreformidle denne kunnskapen til de lokale barneverntjenester slik at barna kan følges opp videre. Når informantene ved barnevernvaktene sier de kommer «rett inn» eller «tett på» forklares dette med at kriser ofte får frem et «sannere»

bilde av familiens fungering, og kan gi innsyn i en annen type kunnskap om familiene enn den barnevernet for øvrig har tilgang på. Barnevernvaktenes ansatte mener derfor at de har en viktig rolle ved å dokumentere familiers situasjon bak fasaden. Som en sier: «Vi ser jo både vold og rus. Neste dag er de jo edru.»

Noen informanter problematiserer imidlertid at enkelte barn i slike situasjoner kan komme med opplysninger som de senere angrer på ble gitt. Slike opplysninger blir som regel videreformidlet til foreldrene via de kommunale barneverntjenestene. Informantenes uro knytter seg til om dette i noen tilfeller vil kunne føre til ytterligere belastning for barna. Mange har derfor den senere tid tatt til orde for at barna ville kunne føle seg tryggere og formidle seg friere til voksne dersom de kan stole på at deres informasjon holdes skjult for foreldrene. Dette siste er et poeng barn og unge i Forandringsfabrikken har tatt til orde for ved flere anledninger.

Vurdering av barnas omsorgssituasjon. Som politiet må barnevernvakten også foreta sine sikkerhetstiltak. Dette handler først og fremst om å forsikre seg om at ansvarlige og kjente voksenpersoner ivaretar barna i og etter at en kritisk hendelse er skjedd. I sak 1 kunne barnevernvaktene trygt overlate barna til mor.

De ansatte ved barnevernvaktene mener de har et stort ansvar når de skal påse at omsorgspersonene er i stand til å ta seg av barna umiddelbart etter en voldsepisode eller familiekrise. Samtidig beskriver de at barnets forelder ofte må bygges opp i etterkant av en alvorlig hendelse. Mange voksne er i sjokk og ubalanse og makter derfor ikke like godt å ivareta barna i den akutte situasjonen. Det kan derfor i enkelte tilfeller bli nødvendig å tilkalle andre støttepersoner i familiens nettverk. En informant forteller om en hendelse hun nylig ble tilkalt til:

«Noen ganger kan mor resignere helt. Ingen struktur. Kaos. I en sak forleden løp ungene rundt og hylte. De var sterkt preget. Mor hadde meldt seg helt ut. Barna prøvde å få oppmerksomhet, men hun var ikke følelsesmessig koblet på overhode. I den saken måtte vi dra tilbake flere ganger i ettertid. For vi mente jo at det er best at barna

var samlet hos mor, men vi må jo samtidig vurdere hvor skadet mor er. Sånn er det jo. Vi vurderer skader barna får ved å bli plassert, mot farer ved å bli i hjemmet med en mor som ikke fungerer optimalt. Ofte prøver vi å få inn en venn eller annen familie som kan stille opp. Vi prøver i det lengste det. Prøver stort sett å få løst saken til det beste for barna og aller helst hjemme hos familien. I saken forleden var mor helt ute. Klarte ikke ta vare på seg selv en gang. Heldigvis kom tante.»

I en annen hendelse (sak 8) ble politiet tilkalt til en adresse der mor hadde tatt en større dose tabletter. Mor hadde ansvaret for et barn på seks år. Mor hadde ringt sin bror som var kommet til familiens bolig og som hadde kontaktet ambulanse. Politiet var også alarmert, men forholdt seg avventende inntil barnevernvakten kom til familiens bolig. I denne saken hadde barnet en voksenperson som det kjente og hadde tillit til. Barnevernvaktene ble likevel sittende å snakke med barnet og onkelen. Det ble lagt vekt på å berolige barnet og å fortelle at mor ville få forsvarlig behandling på sykehuset. I denne saken ble barnet best ivaretatt av sin egen familie som ville følge opp både mor og barn videre. Barnevernvakten kunne derfor dra fra leiligheten, og saken ble overført til den lokale barneverntjenesten.

Historiene er mange og barnevernvaktens ansatte bruker både tid og ressurser i familiene for å unngå en uhenksom hasteplassering av barn. De kan fortelle om episoder der de har ventet i timevis på at foreldre skal summe seg og bli i stand til å ivareta barna. En informant mener at foreldre som oftest er i alarmberedskap etter en krisehendelse og trenger både tid og forståelse. Denne informanten mener derfor at de må ha et stort fokus på å få foreldrene nedregulert etter slike hendelser slik at de kan «sette bein under seg» og fungere mer i samsvar med sine ressurser. Først da kan en få et tilnærmet sant bilde av foreldres omsorgsevne.

Ansatte ved barnevernvaktene er også opptatt av at familiene informeres om hva som er skjedd, og hva som vil komme til å skje de nærmeste dager og timer. Et vesentlig element i deres krisestøtte er

å skape trygghet ved at noen holder kontakt med familien og følger dem videre inntil saksbehandlere i barneverntjenestene tar over saken. En sier:

«Vi sier hva som skal skje i kveld, og at de kan ringe oss. Forutsigbarhet er viktig. Forlater ikke et utrygt barn. Det ser du på kroppsspråket. Og så kan vi jo spørre dem. Gjøre situasjonen forutsigbar for dem. Må være ærlig for dem. Fortelle hva som venter dem. Forklare. Ja, forklare.»

Samtidig formidles det til familiene at de kan ta kontakt med barnevernvaktene om de skulle trenge det. Det er rutine at visittkort med navn og telefonnummer legges igjen når de forlater boligen. Barnevernkonsulentene forteller at de ikke sjelden kommer tilbake flere ganger samme kveld eller helg for å forsikre seg om at familiene hankses med krisen og at de etter forholdene har det bra. En slik prosedyre beskrives godt i kapittelet om «en vanlig sak» der det ble formidlet at vakttjenesten ville kontakte dem igjen senere samme kveld.

Samtaler med barna i akutte kriser. I intervjuer med informantene fra de tre vakttjenestene forteller de at de som regel snakker med barn når de er tilkalt til barnefamilier som er i akutt krise. Samtaler med barn er en del av barnevernvaktens faste rutine. En av informantene sier:

«Mantraet i dette huset er at vi ved barnevernvakten snakker med unger. Vi gir ingen meldinger eller informasjon til barnevernet uten at vi skriver om ungene. Så det gjør vi. Alltid. Når vi noen ganger ikke velger å snakke med dem i saken, er det alltid en begrunnelse for det.»

For å få ytterligere kunnskap om dette, ble det foretatt en systematisk gjennomlesing av alle loggføringer ved barnevernvakten i Asker og Bærum for året 2014. Fokuset var på barnevernvaktens oppmerksomhet rundt, og kommunikasjon med barna i familier umiddelbart etter akutte hendelser.

I alle saker karakterisert som «alvorlige familievold- og omsorgssvikt» ble det noterte ned om barna ble snakket med. Samtaler med litt eldre barn ble ofte beskrevet i detalj, hva det var spurt om og hva barna hadde fortalt. De minste barna ble ofte observert som en del av en helhetlig familiekontekst. I følge Sommerfeldt og Øverlien (2016) er det rutine at barnevernet som del av en undersøkelse snakker med barna i enerom.

Gjennomgangen av loggnotatene viser at ansatte ved barnevernvaktene vanligvis både spurte om og skrev ned barnas historier og reaksjoner i forlengelsen av en alvorlig hendelse. I kun få tilfeller ble barnas fortelling ikke fanget opp hverken av politiet eller av barnevernvakten.

Barna i loggrapporter ble tidvis beskrevet som «barna.» Ikke alle samtaler tok høyde for at barn er selvstendige personer med egne opplevelser. Barn i en og samme familie har ikke nødvendigvis ens opplevelse av en akutthendelse eller av familiens generelle livssituasjon (Skjørten, Barlindhaug og Lidén 2007). Når barn i barnevernet registreres med eget saksnummer og egen mappe, er dette nettopp for å understreke at de er særegne individer med ulike behov og ulike reaksjoner på sine nære omgivelser. I akutte kriser er det derfor viktig at en snakker med hvert eneste barn og at de blir vurdert enkeltvis.

Intervjuer og loggbeskrivelser formidlet også at det ikke alltid er like lett å få til en samtale med barn i kriser. Informantene forteller om flere episoder der barna ikke ønsker å snakke med dem. «Noen er ordknappe, mens andre renner det ut av» forteller en og utdyper dette med å si:

«Ja – jeg snakker med barn. Men ofte lar barna være å snakke med meg. Det hender jo at barn ikke vil snakke med oss. Vi er teite, det passer ikke, de snur ryggen til osv. Men det jeg nesten alltid får til er å få barna til å høre på når jeg snakker med de voksne. Noen ganger vil barnet korrigere og så – ja da kan vi snakke med barna etterpå. Jeg prøver alltid å få til at barna er med når jeg snakker med

foreldrene. Trenger jo ikke si noe, men vil at de skal høre det foreldrene har å si. Kanskje hører de noe for første gang?»

Å skulle forholde seg til de aller minste barna i kriser kan også være vanskelig. De aller minste barna som ikke ennå har utviklet språk er særlig utfordrende. En forteller om slike situasjoner:

«Det er jo alltid en utfordring når barna ikke har noe talespråk, vanskelig å vite hva en skal gjøre for å trygge dem. Hvordan skal vi vise dette barnet at det nå er trygt? Det handler vel om hvorledes vi som voksenperson er, og at vi må vise at vi er til å stole på. Dersom mor blir tryggere, blir barnet mer rolig – tror jeg da.»

I flere akuttsituasjoner beskrives også barna og foreldrene som slitne og ønsker derfor ikke å forholde seg til flere ukjente personer. En ansatt ved barnevernvakten sier: «Ganske ofte har de (politiet) snakket mye med familien før vi kommer. Da orker de ikke så mye mer.» I akutfasen er ofte både politiet og barnevernvaktene til stede, riktignok som trygghetskapere og hjelpere, men også som fremmede personer som helt nylig er trådd inn i deres hjem og nære familie. Dette er en krevende situasjon for dem som berøres.

På den annen siden forteller også loggnotater og intervjuer om at barn i akutte livskriser for første gang åpent forteller om sin vanskelige livssituasjon. I et slikt møte fortelles det om en 14 åring som gikk fysisk løs på foreldrene. Til politiet og barnevernvakten sier hun at hun ikke orket mer og mente hun var i sin fulle rett til å ta igjen etter alle slag og spark som var blitt påført henne av foreldrene over år. Dette barnet hadde tidligere vært i en rekke samtaler og dommeravhør uten å røpe at hun var blitt rammet av foreldrenes vold og overgrep. Denne kvelden var grensen nådd. Barnevernkonsulenten i situasjonen ble en viktig katalysator og støtte for å hente frem hennes historie.

Barnevernkonsulentene som arbeider i akutfeltet står overfor mange vanskelige og utfordrende situasjoner. Som krisearbeidere møter de sterkt berørte og krenkede barn i og etter alvorlige livshendelser. Dette beskrives godt innledningsvis i dette kapittelet (sak 1). Barna

kan være totalt tilstivnet, så urolige og redde at en ikke makter å få kontakt med dem, eller være helt utrøstelige. Ansatte ved barnevernvaktene forteller at det er spesielt utfordrende å hjelpe disse barna. En sier om dette:

«Kanskje barnevernvakten burde være mer varsom med å snakke med barna særlig om voldssaken i kriser, men snarere konsentrere seg om å regulere barna og familiene? Vi hos oss bruker mye praktisk hjelp. Avstresser.»

Denne informanten lener seg på faglitteratur som maner til forsiktighet når en samtaler med barn de første timene etter alvorlige kriser (Dyregrov, 2011). Særlig varsom må en være dersom barnet er aktivert og i sjokk (Hobfoll et al, 2007). Kliniske eksperter på traumebehandling gir likevel uttrykk for at det ikke er problematisk om en spør barn forsiktig om den vonde hendelsen og omstendigheter rundt denne så lenge en ikke stiller for inngående spørsmål om følelser rundt det som har skjedd. Blir en for nærgående i sin spørsmålsstilling like etter krisen, kan dette forårsake ekstra stress og ubehag og ytterligere trigge de vonde opplevelsene på en uheldig måte (Langballe 2007).

I intervjuer med ansatte på barnevernvaktene forteller de at de bruker forskjellige tilnærminger i møter med utsatte familier. Noen mener det er en styrke at ansatte ved tjenesten har ulik kompetanse og preferanse, andre mener derimot at det er urovekkende at ansatte ved tjenestene ikke har en sammenfallende kunnskap i møtet med barn i alvorlige kriser. En sier om dette:

«Det burde bare ligge i ryggmargen. En kunnskap som slo ut når vi står der i krisen. Er ikke bra nok at vi gjør litt forskjellig. Her skulle vi ha vært mer samkjørte og vi skulle hatt mer oppdatert kunnskap om barn i kriser.»

De senere årene har anbefalingene om hva som skal gjøres i akutte kriser endret karakter fra at «mye skal gjøres» til at «lite skal gjøres» (Jensen og Ormhaug 2016:29). Tidligere var det ikke uvanlig at barn skulle «debriefes» for slik å forebygge eventuelle senskader. I dag

skal yrkesutøvere først og fremst være tilretteleggere for praktisk bistand, selvhjelp og mestring når de forholder seg til traumatiserte barn (Jensen og Ormhaug 2016). Anbefalte intervensjoner bygger i hovedsak på anerkjente prinsipper i psykologisk førstehjelp ved traumer og kriser. Samtaler som foretas i denne sammenheng er ikke å betraktes som terapeutiske, men er først og fremst informerende, lindrende og trøstende. Likevel kan slike samtaler ha en terapeutisk effekt (Jensen 2009).

Flere teoretikere mener at moderne krisestøttene tiltak må rette fokus fra den traumatiske hendelsen mot hva som bidrar til mestring for det enkelte barnet. Anatonovsky (1993) og Anatonovsky og Levs (2000) er opptatt av hva som fremmer helse og som hjelper barn og voksne til å mestre stress og kriser på en konstruktiv måte. I følge deres teori må barnet hjelpes til å forstå den situasjon de er satt i på en måte som er tilpasset deres behov. I samtaler med barnet kan uklarheter avklares og barnet få økt innsikt i sin livssituasjon. Nøkkelen for å komme videre med livet sitt er å forstå den situasjonen en er i. Barnet må gis en følelse av at krisen er håndterbar.

Hobfoll og kollegers (2007) teori om krisestøtte peker på mange av de samme mekanismene i sine fem punkter for krisehåndtering. Deres prinsipper handler først og fremst om at barnet må føle seg trygg og ivaretatt. Yrkesutøvere må etablere kontakt med barnet og skaper ro ved å snakke lavt og rolig. Barnet må likeledes skjermes fra andres sterke reaksjoner og opplevelser. For at barnet skal føle at det mestrer den vanskelige situasjonen det er satt i, kan det være gunstig å oppmuntre til at barnet fortsetter å ta del i sine vanlige aktiviteter. Å gjenopprette kontakt med personer barnet kjenner godt kan være viktig, og ikke minst forsterke håpet og troen på at ting kan endre seg til det bedre. Hobfolls prinsipper er beskrevet i Helsedirektoratets veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer «Mestring, samhörighet og håp» (Helsedirektoratet 2016).

I sitatene over viser ansatte ved barnevernvaktene at prosedyrene de anvender i akutfasen i store trekk er i overenstemmelse med

sentrale elementer i moderne kriseteori (Anatonovsky 1993, Anatonovsky og Lev 2000, Hobfoll et. al. 2007). Det vektlegges å roe barna ned, sørge for at omsorgssituasjonen er stabil og at barna vernes om på alle måter. Det er imidlertid uvisst om grunnleggende prinsipper innen krisestøtte deles av alle ansatte ved barnevernvaktene. Et felles kunnskapsgrunnlag når en skal hjelpe barn i krise etterspørres.

3.5 Akutt plassering av barn

Det ligger i barnevernvaktens samfunnsoppdrag å sørge for at barnets omsorgssituasjon er forsvarlig ivaretatt i forlengelse av en alvorlig hendelse. Vi skal nå se nærmere på hvordan de mest alvorlige sakene, der det besluttes å fjerne barna fra hjemmet, håndteres av politiet og barnevernvaktene. Akuttplassering av barn er å ta i bruk det mest alvorlige og inngripende tiltak barnevernet rår over.

I tre av de åtte sakene som er mer inngående beskrevet, opplevde barnevernvakten at forholdene i hjemmet var så skadelig for barna at de så det som nødvendig å akuttplassere barna etter lov om barneverntjenester § 4-6- 2. ledd. At flere av sakene som ble beskrevet for oss munnet ut i akuttplassering av barna, kan sannsynligvis forklares med at informantene valgte de mest alvorlige hendelsene når de skulle beskrive en enkelt akuttsituasjon. Det er i de mest alvorlige sakene at samarbeidet mellom barnevernvakten og politiet kommer klarest frem.

Politiet og barnevernvaktens prosedyrer i disse tre sakene gir et godt bilde av hvordan de opererer sammen og fordeler oppgaver i de mest kritiske situasjonene. Beskrivelsene viser på hvilke områder i saksprosessen de ulike profesjoner har sin myndighet, og hvordan aktørene forholder seg til egne og samarbeidspartnerens ansvarsområder. De to profesjoners håndtering og ivaretagelse av barna i disse tre sakene viser et repeterende forløp til tross for at de enkelte hendelsene har sine helt spesielle historier og særtrekk.

En akutt plassering av mindreårige barn er et dramatisk virkemiddel og medfører for de aller fleste barn en stor følelsesmessig påkjenning. Beskrivelsene viser med all tydelighet hvor sårt og uforståelig slike hendelser kan være for både barna og deres pårørende. Saksfremstillingene viser også at slike episoder oppleves som svært krevende for yrkesutøverne som er involvert.

Flere ansatte ved barnevernvaktene ga uttrykk for at de i dag er blitt mer varsomme med å hasteplassere barn. En av dem sier det slik: «Vi tenker annerledes nå. Mange blir jo tilbakeført likevel. Vi må jo forholde oss til disse familiene etterpå også. Farlig å kutte alle bånd.»

Andre informanter ved barnevernvaktene er opptatt av skadevirkninger barna påføres ved slike akutte tiltak, og viser til stor stressbelastning for barna når det foretas ikke-planlagte plasseringer. Dette er i tråd med nyere studier innen feltet (Baugerud og Melinder 2012, Baugerud, Magnusson og Melinder 2014).

Som tidligere omtalt tillegger det barnevernets mandat å ha ansvaret for å vurdere barnas omsorgssituasjon, og det er også denne etaten som er delegert bemyndigelse til å aksjonere når barn må fjernes fra biologisk familie. Dette er vel forstått og blir uten videre respektert av de to profesjonene. Når barnevernvaktene tilkalles, blir deres avgjørelser med hensyn til barnas videre situasjon tatt til følge.

En leder i ordenstjenesten forteller:

«Hvis saken er alvorlig, hvis de skal ta med barnet videre, så tar barnevernvakten over saken umiddelbart. Men dette styrer de. De fører. Om det ikke er så alvorlig kan de trekke oss litt med i samtalen der det faller seg slik, men som regel er det de som snakker med barna. Vi tilkaller dem og da må de gjøre alle slike vurderinger. Da er det vi som bistår. Et helt klart skille når de er til stede.»

Han beskriver videre en sak han nylig hadde arbeidet (sak 4) med og sier: «Det viste seg i denne saken at det var flere barn i familien. De to eldste var så mye slått og hadde så store skader at barnevernvakta

tilrådte at barna måtte undersøkes av legevakten. Vi, sammen med barnevernvakten kjørte da barna dit. Når vi kom til legen viste det seg at dette var så omfattende at barna ble sendt rett til sykehuset. Ganske alvorlig sak ja. Når det er synlig vold blir det alltid full gjennomgang på legevakten. Vil ha det dokumentert. Det var flere barn i familien. Mindre. De ble akutt plassert alle sammen. Det er barnevernet som bestemmer det. Men da bistår vi. Pluss at vi er der for sikkerhetens skyld. Husker at når de skulle forklare for dem at vi overtok omsorgen for barna, var det litt spent stemning kan en si. Da synes barnevernvakta, og det synes vi og – at det er viktig at vi er til stede. Den forståelsen, hvordan vi opererer sammen. (Tenker seg om.) Vi har jobba så mye sammen at da vet vi hva som skal skje. Det går av seg selv nesten. Når de er til stede så er det en klar rollefordeling.»

Barnevernkonsulentene som var til stede i samme saken forteller om hennes opplevelse av episoden: «Når vi kommer til stede, deler vi oss alltid. Jeg snakket med den eldste gutten i denne saken. Han hadde blitt slått med belte og mente at han over lengre tid var blitt forgiftet med tablett. Han følte seg uvel og hadde smerter, og kunne derfor ikke gå på skolen. Dette hadde pågått over tid. Politiet synes nok historien var litt rar, men vi var sikre på at det foregikk alvorlig vold i denne familien. Arrene på kroppen var både gamle og ferske. Når vi trakk opp armen på en yngre bror viste den også merker etter slag. Vi kunne ikke la noen av barna bli igjen i hjemmet. Det kunne vi bare ikke. Politiet fikk hakeslepp når vi sa at vi ville plassere alle barna. Men de var til stede hele tiden og hjalp til med å få kjørt alle til legevakten. Veldig klar og grei arbeidsdeling. Flinke politifolk. Tre patruljer bisto oss i denne saken, Vi bisto dem i første fase, mens de bisto oss i neste fase.»

Både politiet og barnevernkonsulentene i denne saken gir uttrykk for at rollefordelingen i akuttfasen er tydelige for dem. Politiet foretar sitt politifaglige arbeid i forhold til det strafferettslige aspektet i forkant av barnevernvaktenes inntreden i saken. Når ansatte fra barnevernvaktene kommer til boligen, er politiet innstilt på at barnevernvaktene overtar ansvaret. Fra da av er politiets rolle å bistå

dem. I felt støtter og hjelper partene hverandre i forhold til de ulike ressurser og kunnskaper de rår over.

I en annen sak (sak 5) forteller en barnevernvaktansatt at mor hadde blitt kraftig banket av far både i hodet og på kroppen. Far ble arrestert og fikk besøksforbud. Han brøt imidlertid besøksforbudet i det sekundet han ble løslatt, og ble påny hentet og fengslet av politiet. Han ble ansett som ustabil, farlig og voldelig. Trusselbildet var høyt. Mor avsto tilbud om et avskjermet botilbud for seg og barna, og barnevernet mente at barna måtte skjermes fra far. Mor og barn bringes til politihuset og det ble foretatt en samtale med dem hvor flere politibetjenter og barnevernkonsulenter var til stede. Det ble besluttet å foreta et hastevedtak og mor orientertes om dette. Barna skulle plasseres i beredskapshjem og barneverninstitusjon:

«I slike situasjoner er det ofte mange vonde følelser og vanskelige oppbrudd. I denne saken kommer det en sterk reaksjon fra den eldste gutten. En av saksbehandlerne ble angrepet med knyttet neve før politiet fikk stoppet utfallet. I utgangspunktet ville vi ha politiet i beredskap utenfor rommet. I denne situasjonen ble det umulig. Her måtte vi ha politibistand hele veien. De eldste barna måtte også skilles under videre transport. De ble så hyper. Men det er ikke vanlig at vi bruker så mange politi ved slike plasseringer. Her måtte vi det.»

Hun forteller videre: « Det verste med plasseringer er jo ventetiden. Helt pyton. Ingen akutt plassering er jo ideell. Saken endte for så vidt godt, men en mer planlagt plassering er så utrolig mye bedre. Ingen akuttinstitusjon kan klare å ta hånd om mange søsken i så ulik alder. De måtte jo skilles, skjønner det, men er jo ikke gunstig. Vi må jo ta det vi får. En akutt plassering må en jo unngå så langt det er mulig. Aldri en god situasjon.»

I denne saken opplevde informantene fra barnevernet et stort ubehag. Både fordi en av dem ble angrepet, men også fordi de ble sterkt preget av barnas motstand og fortvilelse.

En av dem formidler det slik: « Den første runden hvor det minste barnet måtte være borte fra mor, verden falt sammen for en liten

5-åring ved en slik atskillelse. Barnevernvakten har jo bare dette lille vinduet å vurdere ut fra. Men hva vet vi? Vi vet jo ikke.»

Det er barnevernvaktens ansatte som fortar den barnevernfaglige vurderingen om barn må akutt plasseres. Det er imidlertid vakthavende jurist på politihuset som har den formelle beslutningsmyndighet og mandat til å undertegne vedtak om en akutt plassering. I praksis overprøves ikke barnevernvaktens faglige vurderinger i slike saker.

I felt er begge etatene delaktige i det praktiske arbeidet med å flytte barna fra hjemmet og bringe dem til sykehus eller egnet barneverninstitusjon. I slike oppdrag samarbeider barnevernvakten og politiet tett under hele saksprosessen. Eksemplene som presenteres beskriver at politiet er til stede i rommet sammen med barnevernvaktens ansatte når de kartlegger og beslutter å plassere barna i familien (sak 4 og 5). De er også til stede når akuttvedtak forkynnes for foreldrene (sak 4), og de er aktive medhjelpere når barna skal fraktes til medisinsk undersøkelse eller nytt oppholdssted (sak 4 og 5). I slike saker utøver politiet sin rolle som sikkerhets- og ordensansvarlige, de bruker sin kompetanse til å dempe konflikter og å ivareta og hjelpe de utsatte barna. Politiets yrkesutførelse i slike saker fortas hele tiden i tett dialog med ansatte ved barnevernvakten. Det er likevel barnevernvaktene som er den styrende part.

At politiet i større grad synes å være til stede ved plasseringer av barn har ikke kun et sikkerhetsmessig aspekt. I situasjoner hvor flere barn i en familie plasseres akutt, trengs store ressurser av personell og materiell. I slike sammenhenger trengs flere hender og transportkjøretøy enn det barnevernvaktene besitter.

En politibetjent som var til stede i sak 4 oppsummerer samarbeidet i denne saken slik:

«I sånne oppdrag er vi og barnevernvakta nesten samme enhet, for å si det sånn. Samme forståelse. Samme mål i saken, og det er først og fremst å ivareta barna og løse den saken. Vi samarbeider om det på

en veldig fin måte. Vi tar det strafferettslige så er det de som tar oppfølging av barna videre. Når de kommer til stedet, så blir det mer at de tar over det praktiske i forhold til barna. Når vi har overgitt informasjon, da er vår rolle å bistå, hjelpe og eventuelt ta oss av sikkerheten da. Vi er til stede, men det er ikke nødvendigvis vi som fører disse samtalene. Det er det ikke. Men vi er med hele veien om de trenger oss. Det fungerer veldig bra. I alle fall fra mitt ståsted.»

Barnevernvaktenes rolle og yrkesutøvelse i de mest alvorlige familievoldssituasjoner synes å være høyt verdsatt av politiansatte i alle avdelinger. Alle informantene gir uttrykk for at barnevernvaktenes innsats er uvurderlig om aktørene sammen skal klare å ta hand om barna i de mest alvorlige situasjonene. Følgende utsagn formidler en oppfatning flere i politiet deler:

«Har aldri opplevd det motsatte, at slike saker ikke løses på en god måte og med et godt samarbeid når vi er ute. Absolutt ikke. Vi bruker dem (barnevernvakten) ofte. Er jo mye familievold i vårt distrikt da.»

Informanter fra begge etater forteller om et aktivt og samkjørt samarbeid i de mest kritiske sakene. Når barn må tas hånd om av det offentlige, forteller de at de arbeider side om side og utfyller hverandre så godt de kan. De synes å ha et felles fokus på at forholdene for barna skal bli så trygge som det lar seg gjøre i en turbulent og sårbar situasjon. Barnevernvaktenes vurdering om at barn må tas ut av familien og plasseres annet sted, er et stort inngrep i barns liv og må derfor forankres i solid barnefaglig kunnskap.

Samarbeid om en planlagt hasteplassering. En av sakene det fortelles om (sak7) bærer preg av mer planmessighet enn de foregående saker. I denne saken hadde etatene møtt hverandre på forhånd og fordelt oppgaver seg imellom. Barnevernets og politiets intervensjon kom imidlertid overraskende på den berørte familien.

Om saken fortelles det at barnevernvaktens ansatte blir kontaktet av kriminalavdelingen i politiet. Politiet er alarmert av et sykehus hvor en pike på 6 år var innlagt for flere mulige beinbrudd. Foreldrene

hadde selv brakt barnet til legen. Politiet har stilt seg avventende inntil nye undersøkelser av barnet er foretatt. Siste tilbakemelding fra sykehuset forsterker mistanker om påført skade på barnet. Politiet opplyser at de har vært i tvil, men har bestemt seg for å gå til pågrepelse av foreldrene. I den situasjonen blir det barnevernvaktens oppgave å akutt plassere barna i egnet barnevernsinstitusjon.

Ansatt ved barnevernvakten forteller om hendelsesforløpet videre: «Vi venter utenfor hjemmet. Politiet pågriper far. Vi går da inn i boligen sammen med fire politibetjenter, alle i sivilt. Der er mor med to barn. Politiet snakker med mor alene og informerer om pågripelsen av henne. Vi (barnevernvakten) informerer mor om at vi vil plassere barna og hvorfor det er nødvendig. Mor ble dypt fortvilet men forholder seg rolig. Hun forstår alvoret, men benekter at hun har skadet barna. Hun er særlig bekymret for det minste barnet som aldri hadde vært borte fra henne tidligere. Å ta farvel var veldig sårt og vanskelig. Det eldste barnet var helt 'flat' og bare gjorde som det ble bedt om. Begge barna skulle senere bli undersøkt på sykehuset. En dramatisk sak, men alt gikk rolig for seg. Politiet er jo alltid rolig i slike saker. Vet jo at politiet også synes at slike saker er tøffe. Berørende for alle parter. Veldig.»

Informanten blir stille lenge før hun fortsetter:

«Vi setter barna i hvert sitt barnesete og setter oss foran i bilen. Barna bare gråter. Jeg snur meg og spør om jeg skal sette meg bak. De nikker. Etter hvert sier jeg til den ene at han kan lene hodet på skulderen min. Neste gang jeg titter ned sover barnet. Jeg stryker den minste lett på pannen og synger. Også dette barnet roer seg, litt av og på. Men sovner. Så sitter vi der da. En lang biltur. Det blir mange tanker.»

Konsulentene som var på stedet denne kvelden sier imidlertid at de holder alle muligheter åpne, og er opptatt av at de skal behandle alle ordentlig. Mor og far snakkes med i arresten og informeres om hva som har skjedd med barna, retten til å klage og retten til advokatbistand.

Saken starter svært dramatisk. På tross av sakens alvorlighet fortelles hendelsen som et eksempel på et «sømløst» samarbeid mellom politiet og barnevernet slik begge aktørene selv beskriver det. I denne saken var det en åpen dialog mellom politiet og barnevernet fra begynnelse til slutt. Politiet hadde fokus på sine etterforskningsmessige oppgaver mens barnevernvakten parallelt kunne foreta sine barnevernfaglige vurderinger og tiltak. I tillegg var kommunikasjonen med sykehus og helsesektor god. Videre medisinske undersøkelser konkluderte med at barnets skader skyltes en infeksjon som lett kan mistolkes som bruddskader. Det konkluderes med at skadene ikke var påført og barna ble derfor tilbakeført foreldrene etter få dager.

Barnevernkonsulenten i saken minner om at akutte hendelser ofte fremstår som dramatiske, men at nærmere opplysninger og utredninger kan endre utgangspunktet i forhold til etterforskning og domfellelse.

Uenighet mellom etatene angående akutt plassering. Et nært og godt samarbeid i akuttfasen betyr imidlertid ikke at politiet er enige i barnevernvaktenes vurderinger og beslutninger i alle saker. En ansatt ved barnevernvakten sier: «Politiet er noen ganger uenig. Men da sier de det ikke. Vi bare merker det. Men når vi forklarer, så godtar de det. Som regel da.»

I de løpende saker kan det virke som om samhandlingen mellom partene i stor grad er basert på «hvem som er bemyndiget til å gjøre hva.» I saken som refereres nedenfor kommer et slikt mønster tydelig frem (sak 6). I denne hendelsen var etatene uenige om nødvendigheten av å hasteplassere et barn. Saken illustrerer godt aktørenes dialog og hvem av partene som foretok de ulike beslutninger underveis i saksforløpet. Det er barnevernkonsulenten på stedet som forteller:

«Vi ble tilkalt til en ung mor og en to år gammel pike i en nabokommune til Oslo. Politiet var kommet dit på grunn av et anonymt tips hvor en nabo hadde merket hasjluke i oppgangen. Politiet hadde gjennomført leiligheten, og hadde da funnet hasj og

et annet pulver på mors soverom. Vi ble informert om at det var tatt initiativ til at en patrulje med hund skulle komme for å gå gjennom hele leiligheten. Da vi kom, var mor og barn pluss to politibetjenter til stede. Det er sent på kvelden, og det er åpenbart langt over barnets leggetid og piken er trett. Mor varmer en flaske med melk og jenta blir lagt og sovner. Jeg er ganske tydelig overfor mor når jeg sier at dersom barnet hadde fått tak i stoffet, kunne dette ha vært dødelig for barnet. Når jeg sier dette bryter mor sammen i krampegråt. Hun har en kraftig reaksjon og er fryktelig lei seg. Det er en liten leilighet så gråten vekker barnet. Mor tar seg kraftig sammen for å kunne ivareta barnet. Mor tar henne opp av sengen og klarer å trøste. Hun snakket med barnet med varm og intonert stemme. Veldig adekvat stemmebruk og reaksjon i denne situasjonen. Mor legger så barnet ned igjen og det sovner pånytt.»

Informanten fortsetter sin fortelling: «Hverken vi eller politibetjentene mener mor fremstår som ruset. Politiet velger likevel å be mor ta urintest. Det kommer da ytterligere en patrulje med utstyr for testen. Mor samtykker til dette. Å be om urintest er en ren politioppgave. Analysen viser innhold av flere typer narkotiske stoffer. Når dette resultatet fremkommer er det tydelig at politiet mener vi bør plassere barnet. Jeg hadde en lang vurdering sammen med min kollega. Hva er det beste for piken? Det er det vi skal ta stilling til. Jeg ville ikke ha noen problemer med å skrive ut et hastevedtak som sikkert ville blitt godkjent av nemda. Likevel vurderte vi at det ville være det beste for barnet ikke å bli revet opp denne kvelden og bli hasteplassert i en totalt fremmed institusjon. Nå sover hun hjemme i egen seng. Hun har en mor som åpenbart responderer på hennes signaler. Vi mener dette er best for barnet der og da. Piken virker veldig trygg på mor. Mor fremstår ikke som tydelig ruset og leiligheten er hjemsøkt for stoff. Det beste vil være at barnet sover hjemme i natt. Så får heller barneverntjenesten gjøre en annen vurdering neste dag om de ønsker det. Kanskje sitter de på mer kunnskap enn det vi gjør.»

Politiet som var til stede under hele prosessen hadde gjennomført leiligheten og tatt urinprøve av mor. Alt dette er politioppgaver. Når barnevernet likevel ikke ville plassere barnet, tok politiet initiativ til

en drøftelse med politijuristen for å undersøke om det forelå grunnlag for å arrestere mor. Barnevernkonsulentene forteller at de tydelig formidlet til politiet at de ville ta hånd om barnet om politiet besluttet å fengse mor, men at jentas behov denne kvelden best ble ivaretatt ved å bli i hjemmet.

Politiets oppgave i denne saken var å fokusere på mors handlinger og å skaffe bevis for eventuelle straffbare forhold. Dette gjorde de ved å undersøke leiligheter med spesialhunder og å foreta urintest av mor. Barnevernvakten konsentrerer seg om å finne fram til hva som var best for barnet i denne konkrete situasjonen. Selv om politiet var uenig med barnevernvakten, hadde deres etat kun myndighet til å fremskaffe bevis på mors kriminelle handlinger og slik indirekte sette spørsmål ved mors manglende omsorgsevne. Ved å fengse mor ville barnevernvakten være i en situasjon hvor de ble nødt til å plassere barnet i institusjon av mangel på adekvat omsorgsperson. Da dette ikke ble aktuelt, ble barnevernvaktens beslutning stående. Denne avgjørelsen ble da også respektert og etterkommet av politiet.

Barnevernmedarbeidere opplyser at det noen ganger kan være en diskrepans mellom deres faglige vurderinger og politiets syn i forhold til hasteplassering av barn. De forteller at politiet ofte tar til orde for å plassere barn og unge utenfor hjemmet. Likevel opplever de at politiet respekterer deres avgjørelser. En sier om dette:

«Ja, absolutt respekterer de avgjørelser vi tar. Vi har stor respekt for politiet for den jobben de gjør. Mange er veldig gode. Fryktelig mange flinke politi – veldig hjertevarme. De ønsker et godt samarbeid med oss i barnevernvakten og er veldig lydhøre på hva vi har å si. Har mange gode og felles møter med barn, ungdom, og familier. Så er det klart at det er litt varierende med hensyn til hvor mye erfaring de har med å samarbeide med barnevernet. Men har aldri opplevd at det ikke er mulig å snakke med dem, dele synspunkter, og fortelle hvordan vi tenker. De er lydhøre og lar oss gjøre jobben vår.»

Barnevernvaktens beslutninger denne kvelden ble utfordret av politiet, men likevel respektert og tatt til følge. I samtaler med ansatte på barnevernvaktene opplyser de at de fra tid til annen får klare «bestillinger» fra politiet om at de bør hasteplassere barn de samarbeider om. Ansatte fra barnevernvaktene erkjenner at de i blant kan farges av politiets synspunkter, men mener de likevel står trygt i sin barnevernfaglige tradisjon og tenkning og tar avgjørelser på et selvstendig grunnlag. Saken som er beskrevet over er et eksempel på dette.

Den endelige avgjørelsen blir alltid overlatt til den etaten som har myndighet til å iverksette tiltakene. Her synes det å være stor aksept blant begge aktører for å overholde etatsgrensene. Gjensidig tillit er en nøkkelfaktor her. På tross av uenighet om løsningen i enkeltsaker, uttrykker begge etater at de har stor tiltro til og respekt for den andre partens fagkunnskaper og profesjonalitet.

Som tidligere beskrevet hadde de to aktørene lite kjennskap til hverandres lov- og regelverk når profesjonene arbeider sammen i praksis. Likevel synes representanter for begge etater å være godt orientert om hvem som har ansvar for hva i de sakene de samarbeider om. Det synes å være denne kunnskapen som regulerer og virker bestemmende for hvordan samarbeidet utformes i praksis.

En kan jo også spørre seg om en inngående kunnskap om samarbeidspartneres regler og lovverk vil kunne komplisere samarbeidet i akutte situasjoner. Slik samarbeidet fungerer i dag, er det liten risiko for innblanding i hverandres fagområder og beslutninger som fattes i kriser.

Kunnskap om samarbeidspartnerens lover og regler synes med andre ord ikke å være en betingelse for et godt samarbeid i akutte kriser. Viktige bærebjelker i samarbeidet mellom barnevernvaktene og politiet synes snarere å være god kunnskap om egne lover og regler, og at en har en gjensidig tillit til og respekt for hverandre som profesjonelle yrkesutøvere. Samarbeidet mellom politiet og barnevernvaktene i denne undersøkelsen synes å være basert på slike elementer.

4 Politiets melderutiner til barnevernvaktene

I dette kapitlet presenteres først en gjennomgang av politiets meldinger til barnevernvaktene om volds- og omsorgssvikt-situasjoner hvor det er barn til stede. For å belyse forhold som avgjør om politiet søker assistanse fra barnevernvakten, spurte vi om hvilke kriterier politiet benytter for å avgjøre om de skal kontakte barnevernvaktene, hvilke forhold i familier politiet legger vekt på og hva som blir utslagsgivende for om barnevernvaktene kontaktes i kriser. Kapitlet omhandler også hvilke av politiets operative tjenester som i realiteten bestemmer om saker skal meldes til barnevernvaktene, og løfter fram strukturelle faktorer som kan fremme eller hemme en god samhandling mellom de to etatene.

Akutte meldinger fra politiet til barnevernvakten. En stor andel av meldingene som barnevernvaktene mottar, kommer fra politiet. Dette betyr imidlertid ikke at politiet alltid ber om assistanse fra barnevernvaktene i saker hvor barn er involvert. Slike avgjørelser vurderes i forhold til politiets opplevelse av alvoret i saken der en rekke kriterier legges til grunn.

For å få bedre innsikt i politiets melderutiner, gjennomgikk vi alle loggføringer ved Asker og Bærum barnevernvakt for året 2014. De mest alvorlige omsorgssvikt- og familievoldssaker ble nedtegnet og systematisert. Det var 358 meldinger om slike saker til barnevernvakten dette året. Av disse utgjorde familievold 250 av sakene. Da enkelte familier var registrert med flere voldsepisoder kan det innebære at antall voldshendelser kan være noe større. I loggene fremgikk det hvem som meldte sakene til barnevernvaktene, og på hvilket tidspunkt i prosessen sakene ble meldt.

Politiet er langt den hyppigste melder av saker som handler om alvorlig omsorgssvikt og familievolds hendelser. Også de lokale barnverntjenester melder fra om mange alvorlige saker når de ønsker at barnevernvaktene skal undersøke forholdene i hjemmet eller handle umiddelbart i en presserende sak. Barnas foreldre henvender seg også direkte til barnevernvakten i kritiske situasjoner. Andre private og offentlige instanser som skole, helsesektor og naboer tar også i direkte kontakt med barnevernvakten for å melde fra om

graverende forhold i barns liv. Barn ringer imidlertid sjelden selv for å få akuttbistand.

På undersøkelsestidspunktet hadde barnevernvakten i Asker og Bærum et eget datanettverk som ga dem tilgang til politiets løpende loggnotater. Ansatte på barnevernvakten kunne derved holde seg orientert om saker hvor politiet hadde vært tilkalt, men hvor politiet ikke hadde henvendt seg til barnevernvakten. I flere av disse sakene vurderte barnevernkonsulentene at deres tjeneste burde ha vært en del av tilbudet familien ble presentert for. Via politiets loggføringer fant barnevernvaktkonsulentene i Asker og Bærum fram til 50 slike saker i 2014. Enkelte av hendelsene skjedde på tidspunkt hvor barnevernvakten var stengt. Dette var likevel ikke tilfelle for flesteparten av dem. I disse 50 sakene konsulerte barnevernvakten politiet, og familiene ble som regel kontaktet telefonisk eller oppsøkt i hjemmet i etterkant av krisen.

Denne oversikten viser en ikke ubetydelig divergens mellom politiets og barnevernets vurderinger med hensyn til familiers hjelpebehov i akutte kriser.

Politiets praksis når det gjelder å informere og involvere barnevernvaktene når barn er utsatt eller alvorlig krenket, synes å være noe forskjellig i de tre distriktene. Ansatte ved barnevernvakten i Oslo mener at deres tjeneste informeres om de fleste akutte omsorgssvikt- og voldshendelser der mindreårige rammes. De viser til få saker i løpet av et år hvor deres enhet ikke benyttes i slike saker. Noe av forklaringen kan knyttes til barnevernvaktens aktive bruk av politiets interne mobilnettverk og tjenestens døgnkontinuerlig drift. Barnevernvakten i Oslo er også en av få slike tjenester som får kopi av alle politiets loggrapporter om familievoldssaker der mindreårige barn er til stede.

Ved barnevernvakten på Romerike politikammer finnes ingen oversikt over svikt i melderutiner. Voldskoordinatorer på denne politistasjonen foretok imidlertid en femukers kartlegging for å se om politiet meldte relevante saker til barnevernvakten i akuttfasen. Oversikten viste kun to «avvik» i løpet av disse ukene. Tallene er

likevel for sparsomme til at vi kan si noe generelt om melderutiner ved denne politistasjonen. Barnevernvakten ved dette politidistriktet arrangerer årlige samlinger/seminarer sammen med politiet hvor aktuelle tema og rutiner drøftes. Slik legges det til rette for en bedre felles innsats i alvorlige omsorgssvikt- og familievoldssaker. Disse årlige samlingene synes å være en viktig komponent i et godt tverretatlig samarbeid i dette politidistriktet.

Fremstillingen ovenfor viser at det er store lokale variasjoner i hvordan slike saker vurderes og praktiseres. Dette kan skyldes en rekke forhold som kultur og ledelse ved de ulike politistasjoner, det generelle samarbeidsklima mellom de to profesjoner, tidligere erfaringer og lokalisering av tjenestene. Barnevernvaktens bemanning og åpningstider, sammen med tilgang til felles mobilnettverk, er andre faktorer som antas å påvirke melderutinene i akuttfasen.

Ansatte ved barnevernvaktene er imidlertid kritiske til at de ikke alltid blir alarmert av politiet når mindre barn opplever vold og krenkelser i sin nære familie. En sier:

«Hører om saker og undrer oss over hvorfor vi ikke er kobla på. Her har politiet tatt vurderinger som er greie for dem, men som ikke er greie for oss. Da må vi jo følge opp.»

En annen formidler: «Tror de tenker at i saker der far har utøvd vold mot mor som er klassisk, da blir far tatt med av politiet og mor sier at barna sover. Også i slike saker skulle vi fått mulighet til å vurdere om behovet for vår hjelp er til stede. Den diskusjonen er det vi som må ta. Slik er det ikke alltid.»

Barnevernvaktene mener at politiet kan ta for lett på slike hendelser og ordner opp på stedet uten å konsultere dem. Selv om politiet vanligvis ber om assistanse fra barnevernvaktene i de mest alvorlige familievolds- og omsorgssviktsaker, er de to profesjonene ikke alltid omforent om hvor listen skal legges eller hvor alvorlig saken skal være før barnevernvaktene kontaktes.

Barnevernkonsulentene synes det er problematisk at politiet tar

avgjørelser de mener hører inn under deres fagområde. Flere ved barnevernvaktene mener at deres fagkunnskap i større grad burde benyttes i akutte kriser og at deres etat burde avgjøre hvorvidt behovet for barnevernfaglig krisehjelp er påkrevet i flere saker.

En annen forteller: «Særlig hvis saken er alvorlig må vi dra dagen derpå. De fleste har forståelse for det. De fleste tar oss godt imot. Men noen ganger kommer vi rett og slett ikke inn. Merker at det er dårlig stemning. Ungene er også instruerte. Har en gang opplevd at de fysisk jaget oss ut. Dette er heldigvis unntak.»

De fleste av informantene ved barnevernvaktene opplyser at det er mer krevende å komme i kontakt med familiene dagen etter en krisehendelse. Flere har erfart at familier da ofte ikke er like åpne for kontakt. Noen har også motforestillinger mot å trenge seg på i ettertid. En sterk motivasjon for likevel å ta kontakt, er et ønske om å kunne hjelpe barna i familien. Som en sa: «Vi er jo sosialarbeidere.»

Politiet i Asker og Bærum opplyser imidlertid at de i flere saker valgte ikke å ta aktivt kontakt med barnevernvakten fordi de visste at tjenesten ville fange opp saken senere. En betjent forteller om dette: «Jeg vet at de følger med. De sier ikke alltid fra til oss om de vil kontakte familien videre, men vi vet at de gjør det. Da blir vi mer dovne.»

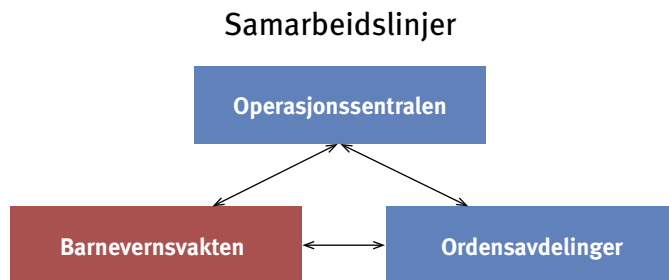
Barnevernvakten i Asker og Bærum har ikke lenger tilgang til politiets loggføringer. Denne rutinen ble avviklet av personvernansyn. Når dette sikkerhetsnett ikke lenger eksisterer, må politiet i større grad henvende seg direkte til barnevernvakten om familiene skal få barnevernfaglig krisestøtte. Barnevernvaktens ansatte er tydelig på at det er i kriser de best kommer i posisjon til å hjelpe utsatte og sårbare barn og mener derfor at politiet må være mer påpasselig med å benytte deres kompetanse i flere saker.

I intervjuer med ansatte i ordensavdelingene ved de tre politikamrene forteller de at det vurderes fra sak til sak om barnevernvaktene skal alarmeres og om saker skal sendes til barneverntjenestene i ettertid.

De forteller imidlertid at det ikke er noe påbud om å skrive bekymringsmeldinger til barnevernet og at dette heller ikke alltid gjøres: «Å skrive en bekymringsmelding er kun en løs formulering. Det er ikke sånn at en krysser av om en sender bekymringsmelding til barnevernet. Noen ganger kan det jo glippe», forteller en.

Uttalelser fra informantene i begge etater viser at henvisning og rapportering til barnevernvaktene og de kommunale barneverntjenester kan glippe. Politiet forteller at mye skjer i løpet av et vaktsett i en hektisk hverdag, og at det derfor kan forekomme at barnevernvaktene ikke kontaktes og at det heller ikke alltid sendes en bekymringsmelding til barnevernet selv om de i utgangspunktet hadde intensjoner om å gjøre dette. Om slike oppgaver utføres, blir sjeldent kontrollert av andre medarbeidere eller ledere i politiet. Dette er oppgaver hver enkelt betjent selv har ansvaret for å utføre.

Hvem i politiet beslutter om barnevernvaktene skal alarmeres? Det er de operative styrkene innen politiet som møter publikum, og det er disse enhetene som beslutter den videre saksgangen og om barnevernet skal alarmeres. De operative avdelinger består i hovedsak av operasjonssentralen og patruljer eller divisjoner tilknyttet lokale ordensavdelinger.

Samtidig som politietaten er et strengt hierarkisk oppbygd system med klare og tydelige kommunikasjons- og beslutningslinjer, er også mye av politiets vurderinger og beslutninger i felt basert på den enkelte politibetjents skjønn i møtet med publikum. Vi ønsket å vite hvordan beslutninger i enkeltsaker fattes, og hvilken operativ enhet

i politiet som bestemmer om, og på hvilket tidspunkt, politiet skal be barnevernvakten om assistanse.

Operasjonssentralenes rolle. Det er til operasjonssentralen alle henvendelser fra publikum kommer og alle oppdrag meldes inn. Operasjonssentralen tar stilling til om henvendelsene skal meldes videre til ordenspolitiet. Operasjonsledere har ansvaret for ordenspolitiets oppdrag og skal påse at de løses forsvarlig. Operasjonssentralens ledelse har derved formelt sett ansvaret og beslutningsmyndigheten for alle politistyrker når politimesteren ikke er til stede. Som en av dem uttrykker det: «Jeg er politimesteren rent operativt.» En ansatt på sentralen sier om denne enhetens rolle: «Publikum ringer kanskje til politiet kun en gang i livet, og da må vi ta imot alle på en god måte. Vi er politiets stemme og ansikt utad.»

Det er operasjonssentralens oppgave å kontakte barnevernvaktene. Også ansatte ved de tre barnevernvaktene forteller at det er denne avdelingen de er i dialog med hele vaktsettet gjennom. Det er alltid operasjonssentralen som tilkaller barnevernvaktene for å be om deres tjenester, og det er til operasjonssentralen barnevernvaktene ringer om de trenger politiets bistand. For dem synes operasjonssentralen å være selve navet i samarbeidet mellom de to profesjonene og nøkkelen til et godt tverretattlig samarbeid om familier i akutte kriser. Ledere ved enkelte barnevernvakter er derfor spesielt opptatt av å ha en god dialog med denne avdelingen via informasjonsmøter og opplæring av nytt politipersonell.

Som det fremgår over er det alltid operasjonssentralen som kontakter barnevernvakten. Et sentralt punkt er likevel hvilken instans i politiet som avgjør om barnevernvakten skal kontaktes i kriser. Nedenfor beskrives hvordan operasjonssentralen ser på dette spørsmålet og likeledes hvilke synspunkter ansatte i operasjonsavdelingene legger til grunn når det vurderes om barnevernvaktene skal tilkalles i enkeltsaker.

Svarene viser stor variasjonsbredde; alt fra at operasjonssentralen har den avgjørende beslutningsmyndighet til at de i liten grad

bestemmer om barnevernvakten skal kobles inn i saken. En informant fra operasjonssentralen sier:

«Ja- det er det vi som bestemmer. Vi vil også ha et ord med når de løser oppdragene ute. Utepatruljen er ofte usikre og da spør de oss. Vi etterspør hva de vil gjøre i sakene og er i dialog med dem hele veien og spør om de ønsker å ha barnevernvakta til stede.»

Andre operasjonsledere er mer opptatt av samspeillet og dialogen mellom avdelingene, og mener at det er helt avgjørende å komme frem til en omforent løsning av oppdraget. En tredje gruppe av operasjonsledere mener imidlertid at det faktisk ikke er deres oppgave å bestemme over ordenspatruljene, men at de snarere bør innta en mer kvalitetssikrende rolle. Dette ble forklart slik:

«Den vurderingen må foretas der ute. Dette må de enkelte patruljer ta hånd om. Veldig situasjonsbetinget. Er de uenig seg imellom, så finner vi en løsning sammen. Vil de ha barnevernvakta til stedet, bestemmer de det. Jeg kan kun etterspørre om vi skal kontakte barnevernvakta. Men det er alltid operasjonssentralen som ringer etter barnevernvakten, da slike beskjeder går via oss. Jeg overprøver ikke patruljen, så sant det ikke er helt ferskinger.»

Ordensavdelingens rolle. Da vi spurte ordensavdelingens personell om hvilke enheter som bestemmer om barnevernvaktene skal kontaktes, svarte de aller fleste at det er utestyrkene i ordensavdelingene som tar slike avgjørelser. Dette uttrykkes på flere måter. En sier:

«Det skal aldri være slik at det er operasjonssentralen som bestemmer. Vi bruker operasjonssentralen som bistand. De kan gjerne hinte frempå, men det er vi som bestemmer. Det kan være hvilke inntrykk vi har, hva vi ser, hva vi får fortalt. Slike ting teller. Vi bestemmer om og når barnevernvakten skal inn.»

Når vi spør om betjentene i utestyrkene likevel kan bli overstyrt av operasjonsavdelingens personell, bekreftes dette, men

informantene mener likefullt at deres avgjørelser blir «stående» til syvende og sist. Dette forklares slik:

«Vi kan overprøves, men det kommer jo an på hvordan operasjonssentralen ordlegger seg. Oftest spør de om vi har tenkt på det og det. Da blir det likevel opp til oss å handle.»

Informantene utdyper med at det er de som er på åstedet, og det er bare de som kan se forholdene slik de er. Ordenspatroljene har også de senere år fått god kompetanse innen egne rekker. Divisjonslederne er ofte sammen med mannskapet sitt i felt og leder alle større saker. Internt i politiet anses i dag disse posisjonene å ha en tung kompetanse blant de operative styrkene.

Selv om det er noe uenighet mellom de to operative politiavdelinger om hvem av dem som tar de endelige beslutninger, vektlegges likevel dialogen mellom partene. Ingen av avdelingene peker på store konflikter i det fortløpende arbeidet som utføres. Likevel er ordensavdelingens personell tydelige på at det i hovedsak er de som bestemmer om barnevernvaktenes kompetanse er nødvendig i akutte kriser. Dette stemmer godt overens med Lipsky (1980) og Hasenfeldt (1992, 2003) teorier som peker på at viktige beslutninger i stor grad foretas ute i felt i møtet med publikum. Ordensavdelingenes personell bør derfor være en viktig målgruppe for barnevernvaktenes videre orienterings- og informasjonsstrategier.

4.1 Når tilkalles barnevernvaktene?

I det følgende presenteres faktorer som synes å være utslagsgivende for politiets beslutning om å tilkalle barnevernvaktene i kriser. I de mest alvorlige sakene er det gode grunner til å anta at politiet stort sett melder slike forhold til barnevernvaktene umiddelbart. Her synes det å foreligge gode rutiner som regulerer samarbeidet mellom etatene. Det er imidlertid situasjoner hvor det er vanskeligere for politiet å vurdere sakens omfang og alvor, og tilsvarende om barnevernvaktens bistand er

påkrevet. Det er i slike gråsoner at de enkelte polititjenestepersoners skjønnsvurderinger kommer inn.

Politiinformantene forteller at dersom voldshendelsen i en familie ender opp som en straffesak og forholdet rapporteres i politiets straffesaksystem, vil det automatisk «poppe opp» en blå strek hvor det opplyses om at angjeldende person har barn. Den enkelte politibetjent blir da anmodet om å vurdere om det skal meldes til barnevernet. Til hjelp i politiarbeidet har politistasjonene opprettet tiltakskort hvor det fremgår hvem som skal varsles. Det er også utarbeidet en liste over hva som skal gjøres i ulike typer saker. Politibetjentene forteller at de blir anmodet om særlig å ta i bruk dette hjelpemiddelet i familievoldssaker. Flere mener dette er et godt verktøy om en bruker det optimalt. Flere yngre betjenter mener det er positivt å ha mer håndfaste instruksjoner når de skal løse oppgaver i praksis.

Hver betjent velger imidlertid selv hvordan de skal forholde seg til instruksene som gis via tiltakskort. I saker som ikke nødvendigvis kvalifiserer til en anmeldelse, men hvor det like fullt kan være behov for tiltak fra barnevernvaktens side, må betjentene vurdere på et selvstendig grunnlag om barnevernet skal alarmeres.

Politiet forteller at de foretar en helhetlig vurdering av hvorvidt barnevernvakten skal kobles inn. «Vi må alltid se an problematikken» sier de fleste.

Politiet opplever noen saker som engangshendelser eller som krangel mellom voksne personer uten voldelige utslag. Slike forhold kvalifiserer sjelden for melding til barnevernvakten. En politiinformant gir følgende eksempel:

«Åpenbart at det er et ok hjem. Rent og pent og ryddig. Foreldrene angrer seg og sier dette var en engangs. Troverdige forklaring. Tror jo ikke ungen hadde ligget og sovet om det hadde blitt alvorlig krangling. I denne saken rekvirerte jeg ikke barnevernvakten. Ikke sånn at om barnet sover eller ikke- som blir det avgjørende. Foreldre kan jo krangle. Kan jo ikke dømme dem bare for det. Om barnet sover

eller ikke sover er ikke avgjørende. Er vel mer en helhetsvurdering. Hvis barnet er skittent, ringer det jo noen klokker. Eller barnet ser redd ut. Samtalen du har med dem. Mer slik.»

Når politiet får spørsmål om hva de fester seg ved, og hvilke faktorer som blir utslagsgivende for om de etterspør barnefaglig assistanse, trekker de frem enkelte forhold som særlig får dem til å bli på vakt. I saker hvor det forekommer vold, og særlig dersom barn er involvert, vil de som regel alltid alarmere barnevernvaktene. I tilfeller hvor barna selv henvender seg direkte til politiet er de også årvåkne. Barnets alder og boforhold tillegges også betydning i tillegg til psykiske vansker eller rusproblemer hos foreldrene. Nedenfor oppsummeres noen opplevde kriterier for at det er alvor og at barnevernvaktene skal tilkalles.

Vold. Familievold utløser ofte behov for assistanse fra barnevernet. De aller fleste politiinformantene sier at når de ser merker etter vold, eller har sterke mistanker om at det har forekommet vold, har de en lav terskel for å kontakte barnevernvakten. Som en av dem sier: «Voldssaker er alltid saker hvor de (barnevernvakten) blir varslet. Dette er husk, husk saker, og vi vet det blir påminnet oss når vi skriver saken. Ting går automatisk her.» Informantene trekker imidlertid frem at den psykiske volden ofte kan gå under radaren og er vanskeligere for dem å vurdere.

En annen sier: «Om mor eller far har slått barna er vi svært tydelig på at vi vil kontakte barnevernvaktene. Dette er hakket verre. Her tenker jeg barnevernet mye tidligere.»

Barn som melder fra. Politiet forteller også at når barn selv ringer til politiet er dette forhold som de kaller «bankers», uavhengig om det forekommer vold eller ikke. Politiet er åpne for å snakke med barn, men mener likevel det er tilfeller hvor det er nødvendig å involvere fagpersoner:

«Vi i politiet kan jo være redde for å dra den litt for langt. Gå inn i den psykiske biten. Dette har vi ikke kompetanse til. De fleste er flinke å

snakke med barn. Mange har jo barn. Men vi tar likevel ikke sjansen på å tulle med hodet til barn. I alle fall ville ikke jeg gjort det.»

Psykiatri og rus. Forhold som også får politiet til å være i alarmberedskap er når foreldrene har store psykiske problemer. En forteller: «Psykiatri. Da ville jeg ringt barnevernvakten. Det er det mye av. Men hvis en av foreldene er ok, da kontakter vi ikke barnevernvakten.»

Den samme holdningen synes politiet å ha til foreldre med rusproblemer. Hvis en av partene er nykter eller barnet kan dra til andre i familien, vurderer politiet det ikke som nødvendig å tilkalle barnevernvakten. Er derimot begge påvirket av rus, har politiet et klart behov for å ringe barnevernets vakttjeneste.

Barnas alder. Flere i politiet trekker også frem barnas alder som avgjørende for om barnevernvaktens assistanse er påkrevet. Om de føler behov for assistanse varierer nok etter hvor bekvem den enkelte politibetjent er med å snakke med barn. Flere i politiet synes det særlig er vanskelig å snakke med mindre barn. En beskriver dette slik:

«Jeg ville ha snakket med barnet på stedet, ja. Men hvis barnet er yngre, sånn under 12 -13 år, da ville jeg ha hatt barnevernet til stede uansett. Ville hatt dem til å vurdere situasjonen. Snakke med og ta vare på små barn, da tenker jeg at vi må bruke den kompetansen vi har tilgjengelig. Dette er veldig, veldig vanskelige saker. Men er det eldre barn, da kan vi jo snakke mer med dem. Tenker jo hele tiden sånn da.»

Boligforhold. Familiens boligforhold tillegges også vekt når politiet vurderer om barnets omsorgsbehov er god nok ivarettatt. Politiet forteller at de kan komme til boliger hvor det lukter søppel og er kaotisk. Dette vurderes ikke alltid som en akuttsak men fører snarere til at det skrives en melding til barnevernet i ettertid. En politibetjent var opptatt av at boligens utseende ikke alltid gir god informasjon om barns ve og vel. Denne informanten mente at et pent hjem i

mindre grad blir «rotet opp i» og at barn som vokser opp i et rent og velordnet hjem derfor ikke alltid får den hjelpen de trenger.

Samlet sett mener politiet at det må foretas en helhetsvurdering. Dette gjør at saker kan svinge «den ene eller den andre veien.» Som en sier: «Avgjørelser kan gå i alle mulige retninger. Alt fra at vi beordrer dem i seng, til at vi andre ganger må legge far i håndjern og ta ham med. Noen ganger blir det akutt plassering av barn.»

Politiet framhever at slik de ser det er ikke alle oppdrag like alvorlige. Følgelig alarmerer de ikke barnevernvakten i alle hendelser hvor barn er til stede. Politiet bruker skjønn og vurderer fra sak til sak om de trenger assistanse fra barnevernet i slike saker. Alvorlig familievold der barn er til stede ser ut til å være klare saker hvor barnevernvaktene benyttes. Også om barn selv tar kontakt lyser varsellampene hos de fleste politibetjenter. Behovet for barnevernfaglig hjelp til familier hvor politiet møter rus, psykiske problemer og konflikter mellom foreldrene uten voldelige utslag, synes mer å bli vurdert fra sak til sak.

På spørsmål om hvordan politiets praksis i forhold til å melde saker til barnevernet bør se ut i årene fremover, hadde politiinformantene delte synspunkter. Flere mente at alle saker hvor barn utsettes for manglende omsorg og vold burde meldes til barnevernvaktene. Disse var engstelige for at de overser bekymringsfulle saker og at de ikke alltid klarer å forstå godt nok situasjonen barna befinner seg i. En sier: «Det skulle ha vært en null-toleranse. Slik er det ikke i dag. Når det brenner ringer vi brannvesenet alltid. Slik skulle det vært med barnevernvakten også. Ideelt sett burde de vært inne i flere saker».

Mange ga også uttrykk for at de ønsker seg tydeligere føringer fra ledelsen og myndigheter på feltet. En av disse formidler sitt syn slik:

«Jeg ønsker meg klarere føringer og rutiner. Vi må passe på mye mer. Hvis det er barn til stede i familien, bør det også være barnevernvakt til stede. Alltid. Dette bør være rutiner. Det er de som bør vurdere slike saker».

Noen informanter mente imidlertid at de fortsatt burde ha en stor frihetsgrad i å vurdere situasjonen på stedet. De mente patruljene er rutinerte og derfor godt egnet til å ta de løpende vurderinger.

«Så gi oss den tilliten da. Det er rutiner nok, og vårt arbeid er stramt nok regulert. Vi trenger den konduiten vi har for å være litt fleksible når vi vurderer saker som vi arbeider med.»

Politiinformantene har med andre ord ulik oppfatning av om meldepraksiser fungerer tilfredsstillende. Noen mener politiet bør stå fritt og stole på egne krefter i samarbeidet med barnevernvaktene, mens andre mener det bør utarbeides klarere kriterier og etableres fastere rutiner for når politiet skal involvere barnevernvaktene.

4.2 Strukturelle forhold som påvirker melderutinene

Ytre rammer og lokale rutiner påvirker også politiets vurderinger om, og når, de skal alarmere barnevernvaktene. Forhold som barnevernvaktenes åpningstider, tilgang på politiets interne kommunikasjonssystemer spiller inn i den daglige og rutinemessige kommunikasjonen mellom de to etater.

Barnevernvaktenes åpningstider og kapasitet er mye diskutert i politiet. Oslo barnevernvakt har en døgnåpen tjeneste, mens de to andre vakttjenestene holder stengt visse tider på døgnet. Mange i politiet mener at barnevernvaktenes manglende tilstedeværelse på enkelte tidsrom av døgnet er et stort stressmoment i det løpende samarbeidet. På en travel vakt kan det være vanskelig for politiet å forholde seg til om tjenesten er stengt eller ikke. Det er ikke alltid de kontakter tjenesten dersom de er usikre på om de er til stede. En informant forteller:

«Søren heller. De kommer ikke før kl. 14.00. Da kan saken glippe. Skulle ønske de var der 24 timer i døgnet. Ofte skjer ting på natten. Ville trolig bruke dem mer om de var her hele døgnet. Leder sier at vi kan ringe henne. Den listen ligger for høyt. Vi prøver å finne

løsninger, vi er løsningsorienterte. Ringer andre i familien. Klarer ofte å finne løsninger på andre måter.»

Politiet opplever det som et problem at to av de tre barnevernvaktene i denne undersøkelsen holder stengt visse tider på døgnet. De forteller at det er et stress å måtte se på klokka, eller sjekke åpningstider. «Det er så ille at jeg ikke husker når de er der eller ikke,» forteller en erfaren ansatt på operasjonssentralen.

Flere i de operative avdelinger ved to av de tre politistasjonene sier at de mangler en grunnleggende trygghet på at barnevernvaktene alltid er tilgjengelige og tar positivt imot deres forespørsler. Mange opplever dette som et savn. Flere forteller også at politiet kan miste motivasjonen til å ringe barnevernvaktene igjen dersom de ikke svarer eller nøler med å ta imot saker når politiet ber om deres assistanse. Dette kan få uheldig ringvirkninger for samarbeidet mellom etatene. På dette feltet synes samspillet mellom dem å være skjørt:

«Kapasitet er kjempeviktig. Og får vi en negativ respons og en negativ opplevelse mer enn en gang, så vil vi jo ikke alltid ringe igjen. Om de (barnevernvakten) signaliserer at de ikke er tilgjengelige eller bryr seg, ja da ringer du kanskje ikke igjen. Det må barnevernet ta inn over seg. De er med på å sette lista sjøl.»

Økt avstand mellom arbeidssteder og mangel på naturlige møteplasser mellom aktørene synes også å ha betydning for samarbeidet. En forteller om konsekvenser av at partene ikke lenger møter hverandre ansikt til ansikt.

«Vi har fått en større avstand til barnevernvakten etter at vi flyttet inn i nytt hus. Før møttes vi i gangene hele tiden, nå ser vi dem ikke. De jobber i et helt annet bygg. Før ville jeg deltatt på felles samlinger. Nå er avstanden blitt for stor. Distansen her på huset har økt. Nå er det blitt et strengere regime med stengte dører. Da mistet vi nærheten. Den personlige kontakten er blitt borte. Kjenner ikke noen ansikter lenger. Da blir det jo ikke den samme kontakten.»

Dette utdypes i fortellingen fra denne informanten.

«Vi prøver å være flinke til å kontakte barnevernvakten, men det glipper. For to uker siden var jeg hos en familie med høylytt krangling. Det var en 15 åring der som satt ulykkelig med pc-en. Vi måtte bare dra. Ikke en god følelse. De (barnevernvakten) fikk melding i ettertid fordi jeg møtte en av dem tilfeldigvis i gangen senere på dagen. Hvis jeg ikke hadde kommet på dette, ville ingen ha rapport denne saken videre.»

Flere politiinformanter ved begge de to operative avdelingene forteller at de ønsker å ha mulighet til å drøfte enkeltsaker med ansatte ved barnevernvaktene med uformelt. Andre sier at de ønsker at barnevernvaktene kunne være til stede på parole, og at de oftere kunne møtes til felles fagdager og seminarer. På spørsmål om mangelen på felles møter og personlig kjennskap går ut over det daglige arbeidet, svarer en:

«Går ikke ut over jobben. Nei. Men jeg kjenner dem ikke så godt at jeg vil tenke at de (barnevernvaktansatte) skal jeg i hvert fall hjelpe. Den følelsen er der jo ikke. Gjør jo egentlig akkurat det samme, men innmari ok å jobbe sammen med folk en kjenner ansiktet på. Påvirker ikke jobben min. Må jo bare forholde oss til de forholdene som de er. Nå går alt på telefon.»

Denne siste uttalelsen gir et innblikk i samarbeidsformer mellom barnevernvaktene og politiet. Med større politidistrikt, og en samhandling der aktørene i hovedsak møter hverandre på nett eller via telefon, er mye av den personlige kontakten blitt borte. Selv om dette synes å være et savn, mener aktørene likevel ikke at personlig kjennskap er en forutsetning for å arbeide godt med felles saker på en profesjonell måte. Mens tidligere studier viste at mye av samarbeidet mellom etatene var basert på personlige relasjoner snarere enn på rutiner (Falck og Vorland 2009, Aas 2013), synes ikke dette å være like aktuelt i dag. Aktørene i dag opererer mer profesjonelt. Samarbeidet ser ut til å være mer basert på en generell tillit til den andres fagkunnskap og respekt for hverandres etater. Barnevernvaktenes tilgjengelighet synes imidlertid å være en avgjørende faktor for å stimulere og effektivisere gode melderutiner og aktiv samhandling mellom politiet og barnevernvaktene i akutte krisesituasjoner.

5 Delprosjekt 2: Samarbeid fra anmeldelse til tilrettelagte avhør

Denne siste delen av rapporten omhandler samarbeidet mellom politiet og barnevernet i perioden fra en sak om vold i familier med barn er gjort kjent eller anmeldt til politiet og frem til politiet har foretatt et tilrettelagt avhør av barna på Statens Barnehus. I denne fasen er det andre aktører innen politi og barnevernsetater som er saksansvarlige enn i akuttfasen. I politiet er de viktigste aktørene politietterforskere i samarbeid med påtaleansvarlige. I barnevernet er det de kommunale barneverntjenestene som har ansvar for å undersøke barnets livssituasjon.

I denne delen av rapporten vil vi se på hvordan samarbeidet mellom disse aktørene i politiet og barnevernet er organisert og fungerer. Vi har rettet et spesielt fokus mot endringer i yrkesutøvelse og samarbeidsformer knyttet til de nye forskriftene for tilrettelagte avhør, herunder: a) overføring av ansvaret fra domstolene til politiet som blant annet medfører at mistenkte som regel ikke gjøres kjent med at avhøret finner sted, og at dermed siktedes forsvarer heller ikke er til stede ved avhørene av barna, b) innføring av kortere frister for tilrettelagte avhør av barn, c) innføring av et samrådsmøte med vitnenes verger, bistandsadvokaten og representanter fra barneverntjenestene forut for de tilrettelagte avhørene, d) innføring av et formøte umiddelbart før avhør av barn, og e) innføring av et konkluderende møte med bistandsadvokat og barnevernets representant i etterkant av avhørene. Samarbeidet er belyst gjennom intervjudata fra aktører i begge etater.

5.1 Aktørene i denne fasen

Barnevernet: I etterkant av en akutt hendelse, eller når en bekymring for barns livssituasjon meldes til barnevernet, er det ansatte ved de kommunale barneverntjenester som har det formelle ansvaret for å følge opp familiene.

Barnevernkonsulenter mottar alle meldinger og avklarer om aktuelle saker skal henlegges som barnevernssak eller undersøkes nærmere. Denne avgjørelsen skal foretas innen en uke. Velger en å gå videre med meldingen, overføres saken til undersøkelsesavdelingene for videre kartlegging og vurdering av hvilke tiltak som kan være mest

hensiktsmessige for å støtte og hjelpe de enkelte familier. Undersøkelsesfasen skal fortrinnsvis fullføres innen tre måneder. Fra det tidspunktet barneverntjenesten gjøres kjent med saken og så lenge de har en aktiv sak, har denne etaten et ansvar for å vurdere og ivareta barnas omsorgssituasjon. På et hvert tidspunkt i denne prosessen må barneverntjenestene gjøre en vurdering av om aktuelle saker skal meldes til politiet.

Politiet: I politiet er det etterforskere ved sedelighets- og familievoldsavsnittene som i hovedsak tar over familievoldssaker i etterkant av de operative avdelingens intervensjon i kriser. Det er ledere ved disse avdelingene som vurderer innkomne meldinger og tar stilling til hvorvidt det er skjedd et straffbart forhold som krever nærmere etterforskning. I etterforskningsfasen og frem til det foretas et tilrettelagt avhør av barn på et av Statens Barnehus, blir alle straffbare forhold kartlagt og informasjon fra aktuelle samarbeidspartnere innhentet. Etterforskerne er i tett dialog med påtalejuristen som skal lede det tilrettelagte avhøret ved barnehuset.

5.2 Utvalg og metode

Opplysninger fra informanter i de ovennevnte avdelinger innen barnevernet og politiet danner grunnlag for presentasjonen i denne siste delen av rapporten. Vi foretok 14 nye intervjuer av ansatte i politiet, og 14 nye intervjuer av ansatte ved de kommunale barneverntjenester.

Informantene fra politiet var på intervjutidspunktet ansatt som henholdsvis politietterforskere ved sedelighet- og familievoldsavsnitt, familievolds-koordinatorer, politijurister med ansvar for tilrettelagte avhør av barn, og som ledere ved ulike politiavdelinger med tilknytning til fagfeltet. Geografisk var informantene ansatte ved lokale politistasjoner tilhørende Oslo, Asker og Bærum, Romerike og Østfold politidistrikter, i dag politikamre i Oslo politidistrikt og Øst politidistrikt. I tillegg ble det foretatt intervjuer av (sosialfaglige) ansatte ved Statens Barnehus.

Informantene i barnevernet var ansatte ved ni kommunale barneverntjenester. De kommunale barneverntjenestene er geografisk plassert i fylkene Oslo, Akershus og Østfold. Ved en større kommunal barneverntjeneste ble det foretatt intervjuer av flere barnevernsfullmektiger. Dette ble gjort for å undersøke eventuelle ulikheter i praksiser ved ett og samme barnevernkontor.

Utvelgelsen av informantene var til dels målrettet ved at vi intervjuet nøkkelpersoner vi på forhånd kjente til, eller som andre i fagfeltet anbefalte at vi snakket med. I tillegg ble også et mer tilfeldig utvalg av fagpersoner intervjuet. Dette var personer som ledere ved de ulike kontorer plukket ut blant dem som var til stede den dagen vi besøkte deres arbeidsplass.

Intervjuene ble i hovedsak foretatt på de ansattes kontorer eller i egnet møterom på arbeidstedet. Intervjuene varte fra kortere møter til mellom en og to timer. Alle informantene fikk informasjon om prosjektet og hvordan dataene vil bli brukt videre. Ivaretagelsen av informantenes anonymitet ble vektlagt. Samtlige intervjuer ble foretatt i månedene august og september 2016.

Intervjuer var semistrukturerte, det vil si at vi hadde utarbeidet en liste med temaer vi ønsket å få belyst. Denne intervjuformen er egnet både for å stille oppfølgingsspørsmål i intervjusituasjonen, og for at informantene kan få mulighet til å utdype sine erfaringer.

5.3 Forskrifter for tilrettelagte avhør

Den 2. oktober 2015 trådte det i kraft nye forskrifter som regulerer avhør av mindreårige barn og andre spesielt sårbare personer (Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner av 02.10.2015). Samtidig ble det tilføyd ny paragraf 239 (a-f) i straffeprosessloven som regulerer organisering og gjennomføring av tilrettelagte avhør av barn. Målet med de nye reglene er å styrke barnets rettssikkerhet og gi dem et bedre vern mot overgrep. For de aller yngste og mest sårbare barna ble det også åpnet for en mulighet til sekvensielle avhør der barnet blant annet gis den

nødvendig tid for kontaktetablering og dermed bedre mulighetene for samtaler om vanskelige tema.

Et mål for endringene var å senke terskelen for å melde fra til politiet om overgrep og krenkelser av barn. En ønsket også å senke risikoen for at utsatte og sårbare barn utsettes for nye overgrep og trusler i tiden mellom anmeldelse og avhør. Med hjemmel i de nye forskriftene kan derfor det første avhør av barn foretas uten at mistenkte siktes eller varsles om avhøret. Dette innebærer også at den mistenktes advokat ikke lenger er til stede ved avhørene av barna. Det gis imidlertid en utvidet mulighet til å foreta supplerende avhør, der mistenkte og advokaten kan stille spørsmål til vitner i etterkant av at de har fått innsyn i avhøret. Slike supplerende avhør skal skje snarest mulig etter at de tilrettelagte avhørene er foretatt og senest en uke etter dette. Barn med spesielle behov (diagnose), svært unge barn, eller voksne med helt spesielle behov, blir i praksis ofte avhørt av ansatte med spesialkompetanse ved Kripos. Kripos har i slike sammenhenger en bistandsberedskap. Dette er imidlertid under endring, og det innføres nå en mer spisset etterutdanning for politiets faste personell som avhører og etterforsker familievoldssaker for å heve deres kompetanse på feltet.

Andre vesentlig endringer i forskriftene er at ansvar for avhør er blitt overført fra domstolene til politiet for å få ned ventetiden for tilrettelagte avhør av barn. I dag blir tilrettelagte avhør ledet av en påtalejurist med utvidet påtalekompetanse. Vitner under 15 år som avhøres om forhold regulert i straffeloven §§ 273, 275, 282 og 284 har plikt til å forklare seg til politiet jmf. straffeprosessloven § 239a. Vitner over 15 år kan selv bestemme om de vil la seg avhøre eller ikke. De nye reglene stadfester også at barnehusene skal benyttes ved slike avhør (jmf. straffeprosessloven § 239f og Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner § 5), og at aktuelle samarbeidende etater har plikt til å stille på det tidspunktet som politiet fastsetter. Fristen for når tilrettelagte avhør skal finne sted er kortet vesentlig ned. Det er nå en klar forventning om at avhør av barn skal foretas innen en til tre uker. Dette er nærmere beskrevet i straffeprosesslovens § 239 e.

De nye forskriftene krever at det skal holdes et samrådsmøte forut for de tilrettelagte avhørene hvor vitnenes verger, bistandsadvokaten og representanter fra barneverntjenestene og barnehusene skal være til stede (§ 7). Det skal også holdes et formøte umiddelbar før avhør av barn, og et konkluderende møte i etterkant av avhørene, der bistandsadvokat og barnevernets representant deltar (§ 8).

5.4 Etatenes opplevelse av samarbeidet

Et hovedinntrykk fra intervjuene er at samarbeidet mellom politiet og barnevernet har gjennomgått vesentlige endringer i løpet av den siste tiden.

Politiet: Svarene fra informantene i politiets ulike avdelinger viser at de legger stor vekt på en åpen dialog med de kommunale barneverntjenestene så tidlig som mulig når det er mistanker om at noe straffbart er skjedd i familier med barn. Dette synes å være en felles holdning og visjon blant de aller fleste som ble snakket med i politiet. Det ble uttalt av flere at en tidlig dialog mellom etatene er helt avgjørende dersom politiet skal få etterforsket og formelt avhørt barna på en tilfredsstillende måte. En helt vanlig kommentar fra politiets side uttrykkes slik av en av dem:

«Vi må jo gå ulikt inn i alle de forskjellige sakene vi har. Derfor er det viktig at vi har en åpen dialog fra starten av. Viktig at vi snakker sammen. Fra 2015 arbeider vi på en annen måte. Mye tettere dialog med barnevernet nå. Tror lista er svært lav nå for at barnevernet ringer oss og rådfører seg. Det er helt flott.»

De fleste i politiet gir også uttrykk for at den tverretatlige dialogen i dag gjennomgående fungerer langt bedre enn tidligere. De opplyser at de stadig oftere får henvendelser fra barneverntjenestene som ønsker å drøfte aktuelle saker og finne gode løsninger for de enkelte familier. Åpenhet mellom etatene, at saker drøftes raskt og i en god tone, og at partene i felleskap finner frem til gode løsninger for det enkelte barnet synes å være viktige elementer i samarbeidet mellom etatene i denne fasen.

En informant sier dette:

«Jeg er stort sett kjempefornøyd med samarbeidet jeg har med barneverntjenestene. De er nå langt raskere med å inngi anmeldelser eller i det minste ringe oss for å drøfte saker. Jeg mener vi i dag er så nær det ideelle som kanskje det er mulig å komme.»

Samtidig var de fleste politiinformantene også enige om at det kunne være store forskjeller i samarbeidsrelasjoner mellom politiet og noen av de lokale barneverntjenestene; alt fra et godt og strukturert samarbeid, til samarbeidsforhold som nærmest var gått i stå. Dette synes å være erfaringer politiet hadde gjort seg i flere politidistrikt. Selv om flere hadde hatt enkelte uheldige erfaringer med barneverntjenestene, synes de fleste politiinformantene likevel å se optimistisk på samarbeidet mellom dem fremover. En politietterforsker sier: «Ja, jeg opplever fortsatt samarbeidet som tungt til tider, men det går tross alt riktige veien.»

Flere av informantene fra politiet peker samtidig på utfordringer aktørene i fagfeltet står overfor i denne delen av saksprosessen. Noen mener at barneverntjenestene har for liten kunnskap om politiets oppgaver og rolle. Andre hevder at ansatte i barnevernet er usikre på hva de selv kan gi av informasjon til politiet. Politiet henviser her til at unntaksbestemmelser i bvl. § 6-7 tredje ledd ikke er godt nok kjent av barneverntjenestenes representanter. Enkelte politiinformanter mener også at saksbehandlere ikke har tilgang på den brede kompetansen og ekspertisen som politiet besitter. Her legges det særlig vekt på sikkerhetsspørsmål, men også andre tema trekkes frem. Politiinformanter mente at barnevernet kunne iverksette bedre tiltak dersom de hadde kjent bedre til, og brukt, politiets kompetanse. De uttrykker at barnevernet med fordel kunne ha diskutert flere enkeltsaker med dem, både når de handler i akutte situasjoner og når de tilrettelegger mer langsiktige tiltak i familier. En bedret samordning og bruk av hverandres kompetanse vil kunne gi et bedre tjenestetilbud, mener disse. Her har samarbeidet store forbedringspotensialer. Enkelte politietterforskere mener også at noen av barnevernets metoder og intervensjoner kan skape unødvige

uoverensstemmelser og vanskeliggjøre samarbeidet. Dette vil beskrives nærmere senere i rapporten.

Samlet sett mente våre informanter fra politietaten at et nærmere og mer regelmessig samarbeid med barnverntjenestene er en ønsket utvikling. Særlig ble det lagt vekt på at barneverntjenestene melder fra om familievoldssaker på et tidlig tidspunkt. Slik kan politiet avdekke flere saker hvor barn rammes av vold og bare slik kan politiets oppdrag utføres på en måte som sikrer bevis og trygger flere barn.

Barnevernet: Ansatte i barnevernet opplyser også at de gjennomgående har et godt samarbeid med politiet. Samarbeidet med politiet synes å ha fått en ny giv etter at de nye forskriftene av 2015 ble iverksatt. Saksbehandlere mener at de i dag har fått en større forståelse for politiets rolle og oppgaver i familievoldssaker, og en større bevissthet om at de skal kontakte politiet tidligst mulig i saksprosessen. Flere opplyser likevel at samarbeidet til en viss grad er avhengig av måten de tas imot på når de kontakter politiet. En utdyper dette med å si: «Jo. Vi har et godt samarbeid med politiet. Men det er jo alltid slik at det er mye lettere å ta kontakt med dem jeg har hatt en god opplevelse med tidligere. Men det gjelder vel oss også, går jeg ut fra.»

De aller fleste informantene fra barnevernet ønsket et nærmere samarbeid med politiet velkommen, og er også positivt innstilt til i større grad å vurdere aktuelle familievoldssaker med henblikk på en politianmeldelse. For mange av saksbehandlerne ved barnevernskontorene er dette en ny praksis. En barnevernsansatt sier om dette:

«Vi har nå anmeldt mange saker til politiet. Og vi har en tydelig forståelse fra politiets side om at vår rolle er viktig. Da får vi jo også lyst til å arbeide tett med dem. Jeg vil si at det er kommet en ny omdreining i samarbeidet mellom oss med de nye forskriftene. Er jo bare å ta en telefon.»

De fleste informantene fra barnevernet forteller at de i dag aktivt inviteres inn til et samarbeid med politiet der de møtes med en åpen dør. Slike erfaringer forsterker lysten til å fortsette kontakten, forteller de. De legger også stor vekt på at politiets nye rutiner med korte frister for avhør av barn er et viktig incentiv til å utvide samarbeidet i flere saker.

«Før, da tok det mye lenger tid før det ble berammet dommeravhør. I verste fall kunne vi vente over fem måneder. Nå tar politiet kontakt med oss dagen etter de har fått anmeldelse, og barnet avhøres etter bare noen uker. Stor forbedring på alle måter. Da blir vi jo mer motivert til å samarbeide videre i saken.»

Det synes med andre ord å være en større forståelse i barnevernet for at de skal og bør samarbeide med politiet i saker som handler om familievold og krenkelser av barn. Saker er imidlertid ulike og prosedyrer for samarbeid om enkeltfamilier er i tillegg betinget av hvilken etat som først har mottatt saken. I saker som først er meldt til politiet og hvor de beslutter å foreta en rettslig etterforskning, blir det umiddelbart sendt en skriftlig melding til barneverntjenestene hvor denne etaten gjøres kjent med at det er opprettet en sak i politiet. Det opplyses samtidig at barna i familien vil avhøres i tilrettelagte avhør. Politiets rutine i forhold til dette blir tatt positivt imot av barneverntjenestene.

I familier der barneverntjenesten har fått saken meldt til seg først, er det opp til den enkelte saksbehandler om og når saker meldes til politiet. I alvorlige familievoldssaker synes det å være rutine for at en umiddelbart kontakter politiet. I saker hvor barnevernet er usikre på om saken kvalifiserer for en videre etterforskning fra politiets side, forteller flere barneverntjenester at de tar kontakt med politiet for en mer åpen drøftelse. Noen av disse henvendelsene ender opp med en politianmeldelse, andre saker tas tilbake til barneverntjenesten for videre undersøkelse.

Hvem som tar kontakt med hvem i de enkelte saker er med andre ord avhengig av sakenes karakter og hvem som i utgangspunktet har fått meldt saken. Imidlertid synes partene mer regelmessig enn tidligere

å diskutere saker de står overfor. Kontakten mellom aktørene synes å etableres tidligere i saksprosessen, og dialogen mellom partene synes også å skje i et klima med større grad av åpenhet og gjensidighet. Dette uttrykkes slik av en saksbehandler i barnevernet:

«Avklarer med politiet. Ja, ringer ganske raskt nå som jeg har fått en relasjon til dem. Spør da ofte samtidig om vi kan gå inn å snakke med barna dersom det er en sak vi begge arbeider med.»

Flere av informantene i barnevernet sier at de har stor grad av forståelse for politiets arbeid, både for politiets etterforskende oppgaver og for politiets tilrettelagte avhør av barn. De forteller at de så langt det er mulig prøver å etterkomme politiets ønsker om at barna i familiene ikke snakkes med før politiet har foretatt et formelt avhør. Mange saksbehandlere gir uttrykk for at de vil strekke seg ganske langt for å etterkomme politiets ønsker her. De forteller at de ikke sjelden henvender seg til politiet for å drøfte om, og når, de kan samtale med barnet dersom barnet ennå ikke er avhørt i et tilrettelagt avhør. Her synes imidlertid praksis å være noe forskjellig fra kontor til kontor.

Informanter fra barnevernet ga i hovedsak uttrykk for at de har et jevnlig og tilfredsstillende samarbeidet med politiet frem til barnet er avhørt ved et av Statens Barnehus. Etter at tilrettelagte avhør er foretatt, er imidlertid kontakten mellom de to profesjonene langt mindre, og arbeidet i denne senere fasen av saksprosessen synes å foregå i to parallelle løp. Ansatte ved barneverntjenestene formidler at familier som er under etterforskning opplever denne tiden som å befinne seg i et «vakuum» hvor det blir barnevernets oppgave å ivareta dem i tiden frem til domfellelse. Dette kan ofte være et stort og krevende arbeid. Saksbehandlerne i barnevernet formidler at de i liten grad har kontakt med politiet i denne tiden og at de sjelden får opplysninger fra dem om hvor saken står. I denne fasen etterlyses noe mer kontakt og informasjon fra politiets side. En forteller dette om erfaringer hun har gjort seg:

«Hverken vi eller foreldrene hører noe mer fra politiet etter avhørene, og det kan gå mange uker eller måneder hvor vi ikke vet mer. I denne

tiden går mange foreldre inn i en krise. Hvem skal ta seg av dem da? Jo det er oss. Da er det jo vi som må ivareta familiene. Det blir oss som må plukke opp restene. Dette kan være en vanskelig rolle å ha når vi skal hjelpe familiene videre. Her er vi både hjelper og kontrollør. Det er jo vi som politianmelder, og så er det oss som skal tre inn med hjelp og støtte i ettertid. Foreldrene tar ofte ut mye sorg og sinne på oss. Og det er jo helt forståelig. I denne fasen står vi ofte helt alene.»

5.5 Når skal barnevernet melde en sak til politiet?

Et av de sentrale spørsmålene i samhandlingen mellom barneverntjenestene og politiet er i hvilke saker, og på hvilket tidspunkt i saksprosessen, barneverntjenestene skal kontakte politiet for å drøfte saker eller inngi anmeldelse. Her gir intervjuene et nyansert bilde av nåværende erfaringer, tidlige erfaringer, og praksis som varierer mellom tjenestesteder.

Politiets holdninger til melderutiner. De fleste av informantene i politiet ønsker at barnevernet skal melde saker om familievold og krenkelser av barn til politiet på et så tidlig stadium som mulig. I følge Riksadvokatens mål og prioriteringsskriv nr.1/2015 skal «flere saker om vold i nære relasjoner og seksualforbrytelser avdekkes og oppklares. Dette følges opp i skriv nr.1/2016 der det heter at «Grov integritetskrenkende kriminalitet som vold og seksuallovbrudd utgjør et alvorlig samfunns og folkehelseproblem, og det er et sentralt mål at det skal være en særdeles høy oppklaring i disse sakskategoriene. Oppklaringsprosenten for utvalgte, grove sakstyper innen denne gruppen skal økes i 2016». Skrivet presiserer også at «etterforskningen skal allerede fra initialfasen være målrettet og styrt». Å avdekke saker der barn utsettes for vold og krenkelser i hjemmet er med andre ord en viktig og høyt prioritert oppgave i politietaten.

Blant informanter fra politiet synes det å være bred enighet om at dersom politiet skal kunne utføre sitt samfunnsmandat på en god måte i slike saker, må politiet etterforske og avhøre barna før andre

etater og privatpersoner «slipper til.» Dette er i tråd nyere forskning innen vitnepsykologi. Flere av politiets informanter framhever at en anmeldelse av saken til politiet kan tydeliggjøre alvoret for både foreldrene og barna. En formidler sitt synspunkt slik: «Da viser vi tydelig hvor grensen går, når vi i politiet kommer inn. Da manifesterer alvoret seg. Ved å gi en reaksjon. Det er jo da vi har en mulighet til å skape en endring.»

Enkelte av politiinformantene sier imidlertid at deres ønsker om en tidlig dialog med barneverntjenestene også er basert på tidligere, uheldige erfaringer hvor barneverntjenestene for lenge har holdt fast på saker og egne løsninger. Sett fra politiets side har dette ført til at flere saker har blitt vanskeligere å etterforske og at bevis forspilles. En politiinformant beskriver sine erfaringer på denne måten:

«Vi møter fortsatt ledere og andre i barnevernet som sier at de først vil prøve egne metoder før de melder fra til oss. Noen ganger kan vi få saker altfor seint slik at alle former for bevis er ødelagt. Noen ganger må jeg bare spørre barnevernet om hvor hardt far skal slå før de kontakter oss.»

Politiinformantene har med andre ord blandete erfaringer på dette feltet. Politietterforskerne gir sterkt uttrykk for at de ønsker å være en del av barneverntjenestenes drøftinger og beslutninger i familievoldssaker så tidlig i prosessen som mulig.

Praksis med hensyn til når en sak skal aksepteres og tas imot som en formell politianmeldelse kan imidlertid variere mellom de ulike etterforskere og mellom distrikter. Noen innen politietaten tar til orde for at mindre alvorlige saker ikke alltid skal etterforskes, mens andre mener alle saker bør rettslig undersøkes. Å vurdere alvoret i en sak før en har gått «om bord» i den, kan være en vanskelig manøver, mener disse representantene.

Slike avveininger kan være utfordrende for politiet. Flere av etterforskerne i politiet bekrefter at de nøye vurderer alvorligheten i sakene de får forelagt seg. Ikke sjelden hender det likevel at de sender vage bekymringsmeldinger tilbake til barneverntjenestene for

å innhente ytterligere informasjon. En politietterforsker sier om slike situasjoner: «Klart, hos oss er det dissens om hvor tidlig barneverntjenesten skal alarmere politiet. Noen ganger er det slik at det ikke er nok for en anmeldelse. Da ber vi dem utrede litt mer.»

På tross av vanskelige enkeltavveininger gir flere av politiinformantene uttrykk for at grensen for når barneverntjenestene skal inngi en anmeldelse til politiet burde få mer formelle rammer. «Vi må våge å legge listen et sted. Vi må våge å sette opp noen klarere rammer for å anmelde en sak», uttrykker en politietterforsker.

Flere mener også at ansvaret for at politiet blir kontaktet tidlig i familievoldssaker burde tydeliggjøres for aktørene i barnevernet. Enkelte peker på at lederne i barnevernet bør få tillagt et overordnet ansvar for å påse at saker formidles til politiet så fort en har mistanker om at det er skjedd straffbare forhold i en familie. Et flertall av politiets informanter ønsket med andre ord klarere rammer og rutiner for når barneverntjenestene skal anmelde familievoldssaker.

Barnevernets holdninger til melderutinene. Når informantene i barnevernet forteller at de i dag med letthet kan ta en telefon til politiet og drøfte saker uforbindtlig, har dette ført til at flere saker meldes til politiet på et tidlig stadium. En slik tett kontakt mellom partene synes å være opparbeidet lokalt i mange av kommunene. Flere forteller om et regelmessig samarbeid der partene har en åpen dialog om enkeltsaker. En ansatt i barnevernstjenesten i en slik kommune sier:

«Vi har erfart at en god dialog med politiet er viktig. Viktig at de kontaktes raskt. Om en anmeldelse da kommer litt for sent har i det minste vi og politiet vært i dialog, og politiet vet begrunnelsen for at vi har vært avventende i denne spesielle saken.»

Som følge av tverretattlig dialog tidlig i saksforløpet opplever flere saksbehandlere i barneverntjenestene at politiet fungerer som en viktig sparringspartner i vanskelige saker. Ved å åpne for dialog på et tidlig tidspunkt kan ansatte i barnevernet drøfte og dele sine

bekymringer med kolleger i politiet, og i større grad lene seg på politiets kunnskap og erfaringer. Ved flere barnevernkontorer gir de uttrykk for at jevnlike drøftelser i vanskelige saker er nyttig.

Listen for å politianmelde en sak synes å legges relativt lavt hos de fleste saksbehandlere. Flere av dem mente likevel at en anmeldelse ikke må skje automatisk men må være betinget av de enkelte familiers situasjon og behov. Disse fastholdt at ikke alle saker uten videre burde politianmeldes:

«I noen saker kan foreldre angre seg og de kan være svært åpne for videre støtte og hjelp fra oss. I noen av disse sakene lykkes vi jo også, og ser at det kan være nok å sette inn tiltak som samtaler og oppfølging av familieteam. Dette blir jo en faglig og skjønnsmessig vurdering. Her hos oss er det opp til den enkelte saksbehandler å avgjøre slike tiltak. Men jeg hører jo om andre kontor som har laget seg mer faste kriterier som de vurderer ut fra. Vet ikke helt hvordan de gjør dette.»

En annen informant sier dette:

«Nei, det er jo ikke slik at alle saker skal anmeldes. Selv om vi vet at det er vold i bildet. I saker hvor foreldrene samtykker til at de skal samarbeide med oss videre, da anmelder vi sjelden. Dette handler om at tilliten mellom oss og dem vil kunne brytes. Men klart- det kan være belastende å vite om vold uten å kunne anmelde det til politiet.»

En tredje kollega sier:

«Men dersom foreldrene avviser alt og benekter det hele, da er det ofte at vi anmelder. Da kommer vi ingen vei, og da kan kanskje politiet komme lenger enn oss. Da må politiet sjekke det. Men vi ser jo at mange saker henlegges og da tenker jeg; er dette overhode noe bra for disse barna?»

Kommentarene over viser at saksbehandlerne i barnevernet mener at deres etat har både en rett og en plikt til å vurdere

hensiktsmessigheten av en anmeldelse til politiet i forhold til hva som er barnets beste. Dersom saksbehandlerne opplever at de får et godt forhold til familiene, mener flere at dette er et viktig utgangspunkt for et videre samarbeid som på sikt kan bedre livssituasjonen for det enkelte barnet. Om voldsutøver erkjenner volden og angrer på det som er skjedd, mener ofte saksbehandlerne at deres etat er best egnet til å hjelpe via ulike barnevernfaglige hjelpetiltak. Stiller derimot familiene seg avvisende til å motta en slik hjelp, mener de samme saksbehandlerne at de vil være mer tilbøyelige til å politianmelde saken for videre etterforskning etter straffeloven.

Nødvendigheten av tverretatlige drøftelser på et tidligst mulig tidspunkt er likevel en gjennomgående holdning ved alle tjenestestedene. Holdninger til når i prosessen en bør politianmelde familievoldssaker, er imidlertid noe forskjellig ved de ulike barnevernskontorene. Holdningsforskjeller finnes også innenfor ett og samme kontor:

«Jeg anmelder alltid om det er vold. Ikke alle mine kolleger gjør det. Det vet jeg. Litt usikker på ledelsens syn her. Det er ikke så tydelig hva de mener. Men skulle ønske det var litt klarere rutiner her på huset. Jeg jobber jo som jeg alltid har gjort, melder alle saker hvor det er vold. Vet faktisk ikke hva de andre gjør.»

Ansatte i barnevernet forteller også om store og kompliserte saker hvor det er utfordrende å komme bak familienes fasade. Det fortelles om episoder hvor familiene unndrar seg deres hjelp, eller drar fra landet når det omsider kommer frem konkrete mistanker om familievold. Barnevernsansatte sier at de med fordel kunne ha arbeidet tettere med politiet i slike saker for å sikre at barna fikk en bedre beskyttelse.

For ansatte ved barneverntjenestene kan det med andre ord være utfordrende å vurdere hvilke av sakene som er alvorlige nok eller kvalifiserer for en rettslig etterforskning. Det er stor enighet blant saksbehandlerne i barneverntjenestene om at alvorlige voldshendelser eller mistanker om slike umiddelbart meldes til

politiet for videre etterforskning. Særlig blir saker der mindre barn rammes sett på som alvorlige. I slike saker kan politiet og barneverntjenestene ha felles interesser av å politianmelde forholdet. For saksbehandlere i barneverntjenestene kan en rettslig kjennelse og bevisføring være god dokumentasjon som bygger opp om en eventuell senere omsorgsovertagelse etter bvl. § 4-12 dersom forholdene rundt barnet er alvorlig.

Om såkalte «gråsonesaker» eller de mindre alvorlige saker alltid skal meldes til politiet, er det imidlertid delte meninger om. Her har barnevernets representanter ulike syn. Noen mener at terskelen for å reagere på familievold generelt er for høy ved barnevernets ulike tjenestesteder, mens andre mener at barnevernet i dag anmelder for mange saker til politiet. Tiltroen til effekten av egne tiltak varierer også mellom informantene. Noen har stor tro på egne metoder og tiltak, mens andre mener at enkelte kolleger ved barneverntjenestene kan være for naive og at en del av tjenestens hjelpetiltak er kontra-indisert. Saksbehandlernes la med andre ord til grunn dels ulike aspekter i sine skønnsavgjørelser og faglig vurderinger og kom derfor til noe ulike konklusjoner. I alle avgjørelser hvor det er rom for skjønn, vil det til en viss grad være en innebygget en vilkårlighet eller fornuftig uenighet som kan føre til ulike vurderinger og konklusjoner innad i etater og mellom etater (Grimen og Molander 2008:192).

Flere barneverntjenester forteller imidlertid at de ofte er i tett dialog med politiet for å drøfte om en aktuell sak skal politianmeldes og for å komme til en felles forståelse om «veivalg» videre. I møter med politiet forteller saksbehandlerne at de blir stilt spørsmål om hvor alvorlig volden er, og om volden kan «bevises». Flere opplever derfor at de over tid har måttet tilpasse seg til politiets vurderinger når det tas stilling til om saker skal politianmeldes eller ikke. En forteller:

«Hos oss har vi gått fra å anmelde alle saker med vold til politiet til å gjøre en noe mer grundig undersøkelse før vi melder til dem. Nå spør vi oss: Hva kreves det av en uttalelse fra et barn for å kvalifisere for en anmeldelse til politiet? Vi har jo gjort oss noen erfaringer der politiet mener våre bekymringer er for vage, og ikke kvalifiserer for

en rettslig prosess. Der det er synlige tegn på vold, er dette en klar sak. Likeledes der hvor det er gjentakende vold. Da har politiet lettere for og nå frem med sin undersøkelse.»

Slike uttalelser kan bety at barneverntjenesten legger vekt på tidligere erfaringer med politietterforskerne og deres vurderinger av hvilke saker som er sterke nok for en rettslig etterforskning. En informant peker imidlertid på uheldige virkninger dersom politiet legger listen for høyt før de starter en videre etterforskning i familievoldssaker. Denne personen er urolig for at politiets kriterier for å akseptere en anmeldelse kan bli for streng, og ser flere utfordringer med dette:

«Jeg personlig mener vi må være raskere med å anmelde i barnevernet. Politiet sier de drukner i saker. Ja- så la dem drukne. Det er jo i og for seg et godt tegn. Mener det er forbundet med fare at politiets list for å arbeide med sakene heves. (...) Vi må ikke komme dit at når barn sier fra, så blir de ikke hørt.»

Dette var også synspunkter en saksbehandler i en utenbys kommune var opptatt av: «Jeg mener at vi kan stå i fare for å anmelde for få saker her i vår kommune. Vi er ikke alltid helt trygge på hvordan politiet vurderer og håndterer saken. Da ender vi lett opp med at det i noen saker er bedre for barna at vi beholder saken her hos oss.»

Om listen legges for høyt før politiet velger å etterforske en sak, kan alvorlige hendelser gå under radaren. Noen informanter fra barnevernet uttrykker også at de er usikre på om politiet følger opp saker de melder til dem på en god nok måte. Resultatet av slike avveininger kan bli at barnevernet velger å forholde seg til familiene i egen etat og unnlater å politianmelde saker. På den andre siden kan politietterforskning av alle saker føre til kapasitetsproblemer, med fare for mindre grundig etterforskningsarbeid. I familievoldssaker (§282, tidligere §219) generelt, ble 70 % av alle anmeldte saker på landsbasis i 2010, henlagt (Aas 2014:230). Slike tall kan både forsterke barneverntjenestenes tro på at tiltak innen egen etat er mest skånsomt for barnet, mens det for politiets del vil kunne føre til

en skjerping av god bevisinnhenting og etterforskning i familievoldssaker.

Hvor listen skal legges før saker politianmeldes kan være vanskelig å vurdere. På tross av slike vanskelige, og individuelle, avveininger tok likevel enkelte informanter til orde for at det bør lages standarder for når barneverntjenestene skal varsle politiet. Som en av dem sa: «Hvordan skal dansen en skal danse- være?» Disse informantene peker på at manglende retningslinjer kan føre til at samarbeidet mellom etatene i for stor grad blir tilfeldig og personavhengige. På den annen side, å utarbeide felles retningslinjer for når barneverntjenestene skal anmelde familievoldssaker til politiet, vil være utfordrende fordi sakene kan være svært ulike og med en kompleksitet som ikke lett passer inn i mer skjematiske retningslinjer for vurdering.

Nødvendigheten av åpne og tverretatlige drøftelser på et tidligst mulig tidspunkt er en gjennomgående holdning ved alle tjenestestedene både i politiet og i barnevernet. Politiet formidler at de i større grad ønsker «å ha en hånd på rattet» i saker som handler om familievold og alvorlige krenkelser av barn. At de ønsker å være med i drøftelser om sakene, betyr likevel ikke at de ser for seg at alle slike saker ender opp med en formell anmeldelse.

Politiets ønsker kan imidlertid være i konflikt med barneverntjenestenes mandat og yrkesutøvelse. Selv om mange i barnevernet ønsker og praktiserer en åpen dialog med politiet, forbeholder mange av saksbehandlerne i barnevernet seg retten til selv å vurdere hva som er mest tjenlig for barnet i hver enkelt sak. Dersom saksbehandlere i barneverntjenestene mener de selv kan ivareta barnets beste i egen etat, blir ikke slike saker meldt til politiet. Er det imidlertid skjedd et alvorlig straffbart forhold tilsier samfunnets allmenne interesser at barnevernet må vurdere om saken skal meldes til politiet jfr. forvaltningslovens § 13.b.p.6. Likeledes må avvergeplikten hjemlet i straffeloven § 196 tas til følge. Denne undersøkelsen har ikke informasjon om i hvilken grad og på hvilken måte slike bestemmelser i loven virker inn på saksbehandlerne avgjørrelser i de ulike saker.

Utveksling av dokumenter mellom etatene. Som ledd i politiets etterforskning, og i forkant av tilrettelagte avhør av barn, er det standard prosedyre at politiet ber om å få overført barneverntjenestens informasjon om saken. Nedenfor presenteres de to etatenes erfaringer ved slik informasjonsutveksling.

Det synes å være stor grad av enighet blant ansatte i politiet om at innhenting av informasjon fra barnevernet i denne delen av saksprosessen sjelden volder problemer.

Politiinformantene forteller at de som regel får alle aktuelle dokumenter og opplysninger de trenger fra barnevernet. Slike opplysninger er med på å legge grunnlaget for politiets dokumentasjon og etterforskning i en straffesak. Etterforskerne forteller at de aldri har opplevd at barnevernet holder tilbake dokumenter i disse sakene. Enkelte etterforskere har imidlertid opplevd at jurister tilknyttet sosialtjenesten kan tolke lovverket strengt slik at opplysningene de får kan være noe begrenset. Andre forteller at mengden av informasjon de får fra de ulike barnevernkontorene varierer. En sier om dette:

«Noen ganger får vi hele saksmappen. Rubbel og bit. Andre ganger er det finplukket informasjon vi får. Dersom saken er avsluttet fra barneverntjenestens side, får vi svært lite. Opplever litt forskjeller her.»

Kommunenes ulike praksiser ble likevel ikke vektlagt som et vesentlig problem av politiets ansatte. Men som en av informantene litt spøkefullt uttrykte det, kunne nok barnverntjenestene ha spart dem for mye arbeid om de hadde ryddet litt opp i mappene.

Politiet opplyser imidlertid at deres etat må være langt mer restriktive med å gi informasjon til ansatte i barneverntjenestene i denne fasen. Flere politiinformanter forteller at de i enkeltsaker må pålegge barneverntjenestene taushetsplikt inntil sakene er ferdig behandlet. Slike «pålegg» skjer som regel i tett dialog med ansatte i barnevernet.

Ansatte ved barneverntjenestene ga uttrykk for at de på sin side i liten grad har problemer med å gi politiet informasjon i enkeltsaker. I utgangspunktet er imidlertid informantene fra denne etaten opptatt av at de får foreldrenes samtykke til å utlevere saksmappen til politiet. Dette mener de fleste saksbehandlerne er både en viktig og en gjennomførbar praksis. Om dette sier en av dem. «Bare dersom foreldrene gir oss samtykke til det, eller det er til barnets beste, kan informasjonen gis videre.» Slike synspunkter ble trukket frem ved flere kontorer.

Enkelte saksbehandlere argumenterte med at foreldrene ofte opplever det som en lettelse at opplysninger ble gitt videre til politiet. En sier: «Vår erfaring er at foreldre er innstilt på at vi gir politiet vår informasjon. De orker simpelthen ikke gå gjennom dette en gang til.»

Barnevernets ansatte står imidlertid alltid i et dilemma der de på den ene siden skal vurdere hva som er til det beste for det barnet de har foran seg, og på den andre siden vurdere hva som er relevant i saken og av interesse for politiet. I denne sammenhengen var flere opptatt av å bevare en åpen og god relasjon til politiet. De ønsket ikke å bli opplevd som restriktive og vanskelige med tanke på et godt samarbeid videre. Saksbehandlere kunne fortelle at når de samtalte med kommunens jurister før de overleverte informasjon til politiet, kunne de oppleve at disse har strenge restriksjoner for hvilke informasjon de mente barnevernet kunne gi videre. Enkelte saksbehandlere mente dette var «å peke nese» til politiet, slik de selv uttalte det, og ikke gangbart for en åpen dialog mellom etater.

Flere saksbehandlere tok til orde for å revurdere praksisen med å gi hele familiens dokumentmappe til politiet. Informasjon gitt til politiet bør være målrettet og kun inkludere det som er viktig for saken, mente disse. Barneverntjenesten henviste her til aktuelle retningslinjer i Rundskriv Q-24 fra 2005: Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsrett og opplysningsplikt.

At barnverntjenestene på sin side får lite tilbakemelding og informasjon av politiet i etterforskningsfasen, ble av saksbehandlere opplevd som lite heldig. En av dem forteller om dette:

«Noen ganger får vi veldig lite informasjon av politiet. Vi ber dem om skriftlig informasjon, men får høre at saken er under etterforskning, og før saken har vært i retten vil politiet nødvendig gi oss opplysninger i saken.»

Politiet legger stor vekt på farer for bevisforspillelse. I dette spørsmålet er politiets holdninger og svar omforent. Her fastholder de sin praksis overfor barneverntjenesten, og ser på dette som helt nødvendig. Derimot åpner politiet opp for at de i større grad burde gi barneverntjenestene bedre tilbakemeldinger når saken er avsluttet og dom er falt i saken. Her mener flere av politiinformantene at de med fordel kunne sende ut standardiserte skriv til aktuelle barneverntjenester.

Deling av informasjon mellom etatene synes i hovedsak å skje uten konflikt. I denne delen av saksprosessen er det som regel politiet som er avhengig av informasjon fra barneverntjenestene. De fleste av saksbehandlerne i barnevernet gir uttrykk for at de ønsker å dele sine opplysninger med politiet, fordi åpenhet styrker samarbeidet mellom etater. Samtidig er saksansvarlige i barneverntjenestene bundet av at opplysninger som gis politiet skal være formålstjenlig for det enkelte barnet. Dette løses stort sett ved å få familienes tillatelser til å utgi de tiltrengte opplysninger til politiet.

Saksbehandlerne i barnevernet på sin side kan være betenkt over at de i liten grad får tilbakemeldinger og opplysning fra politiet i denne fasen av saksbehandlingen, men synes å forstå rasjonale bak en slik holdning. Derimot ønsker de tydeligere tilbakemeldinger fra politiet når dom i saken faller.

5.7 Praksisfeltets syn på den nye forskriften

De fleste informanter fra både politiet og barnevernet har høstet gode erfaringer med de nye forskriftene for tilrettelagte avhør av barn, og mener å se positive endringer i denne fasen av saksprosessen. Korte frister og felles formaliserte møter har styrket samarbeidet mellom etatene.

Kortere frister har uten tvil ført til en fortløpende behandling av familievoldssaker og til en bedre sikring av bevis i sakene. Politiinformantene forteller at de i sitt daglige virke er sterkt opptatt av å overholde de faste fristene som er innført for avhør av barn innen en til tre uker alt etter sakens art. Dette er et mål de aller fleste politiansatte i fagfeltet strekker seg mot. En politietterforsker sier om dette:

«Hos oss i politiet er det viktig at fristene overholdes. Dette er det mye fokus på hos oss. I dag er vi vel nede på ca. 3 uker i gjennomsnitt før avhør foretas. Men dette jobbes det med kontinuerlig fra vår side. Og det går i riktig retning. Men det er mange ting som må være på plass. Alvorlige akutsaker prioriteres. Slik er det jo.»

En leder for en etterforskningsgruppe i politiet forteller: «Supert med frister. Det er ressurskrevende, men da blir slike saker prioritert i alle ledd. Det er jo det de måler oss på. Faren er jo at en kan nedprioritere alvorlig vold hos personer som ikke har barn.»

Selv om de fleste politietterforskerne ser nødvendigheten av å avhøre barna så raskt som mulig, forteller de også at det kan være stressende og vanskelig å få kartlagt saken godt nok og innhente all nødvendig informasjon på så kort tid. Politiet må ha en skriftlig dokumentasjon fra alle involverte parter, noe som tidvis kan være utfordrende da det kan ta noe tid før politiet får de nødvendige dokumenter på bordet. I tillegg beskriver politiet at de må forholde seg til svært mange instanser. De kan bruke mye tid på å få i tale rette vedkommende fra barnevernet og andre etater. Ikke sjelden må

fylkesmannsembetet gi disse fagpersoner tillatelse til å uttale seg til politiet. En forteller dette:

«Vi ønsker noen ganger å snakke personlig med de som har snakket med barna i første omgang. Det kan for eksempel være ansatte på skoler og helsepersonell. Da må disse personene fritas fra sin taushetsplikt. Noen ganger må vi ta saken via Fylkesmannen. Dette kan ta tid. Derfor kan det hende fristene ikke alltid kan overholdes.»

Ved et politidistrikt hadde de laget en oversikt som viste at politiet hadde måttet kontakte opptil fjorten personer og instanser i løpet av etterforskningsperioden de hadde til rådighet. Syv av disse instansene var innen politiets egne rekker. De øvrige syv kunne være instanser som tolketjeneste, skole, barnevern, fylkesmann, forsvarer og bistandsadvokat. Med et slikt utgangspunkt var det essensielt å arbeide raskt og målrettet for at fristene skulle overholdes.

En informant mente imidlertid at de korte fristene kunne føre til at ikke alle saker ble like godt forberedt og dokumentert. «Vi i politiet har nå liten tid på oss til å undersøke både teknisk og taktisk. Dette kan jo noen ganger gå utover barna.» På tross av dette mente likevel de aller fleste politiinformantene at det var viktig at barna ble avhørt snarest mulig etter hendelsen. De la seg derfor i selen for å overholde tidsfristene, og vurderte dette som et ubetinget gode for barna som var involvert.

En annen positiv effekt av at korte frister for avhør av barn, slik politiet ser det, er at barnevernet i større grad enn tidligere venter med å snakke med familiene til etter at de formelle avhørene er foretatt. Politiet synes i større grad å forvente at barneverntjenestene ikke snakker med barna før politiet har gjennomført et avhør av dem i henhold til sitt mandat.

Denne forventningen fra politiets side tas imidlertid imot av ansatte ved barneverntjenestene med noe blandede følelser. Flere uttaler at de forstår politiets behov for å sikre bevis, og sier at de prøver så langt det er mulig å imøtekomme politiets ønsker om ikke å snakke

med barna før avhøret. En ansatt fra barnevernet opplyser i denne forbindelse at:

«Det går stort sett greit nå når politiet arbeider så raskt. Men vi kan jo ikke la være å bry oss om barna i en vanskelig situasjon. Vi kan rett og slett ikke sitte på sidelinjen her. Men som oftest går det greit fordi politiet nå jobber så raskt.»

En annen barnevernsinformant forteller dette: «Når politiet mener at det er uheldig at vi snakker med barnet før avhøret, handler det ofte om ressurser. Dersom vi må vente altfor lenge på dem før de tar avhøret, har vi jo en plikt til å gripe inn. Noen ganger kan vi ikke vente uansett hvor kort tid det tar. Her kan det være akutt. Men klart. Overgangene er blitt bedre nå når vi må vente i bare en uke. Da blir det sjelden problemer.»

Ansatte ved barneverntjenestene fastholder imidlertid at de alltid må vurdere situasjonene fra sak til sak. Med vesentlige kortere frister før barn avhøres ved Statens Barnehus, er det nå likevel mulig for barneverntjenestene å avvente med å ta kontakt med barnet og familien i flere saker enn det var tidligere. Informantene fra barnevernsetaten sier at de strekker seg så langt det er mulig for at politiet skal kunne foreta avhør av barn slik at bevis i saken ikke forspilles.

Avhørene ledes av politijurist. Før de nye forskriftene om tilrettelagte avhør kom i 2015 var det dommere som foresto avhørene av barn. I dag er det politiets spesialutdannete jurister som har det overordnede ansvaret for håndteringen av alvorlige familievoldssaker. Disse er avhørsledere med spisskompetanse på feltet. Avhørslederne tar stilling til i hvilke saker det skal foretas avhør og har ansvaret for hele saksprosessen før, under og etter de tilrettelagte avhørene av barn.

Politietterforskerne er samstemte i at den tette kontakten de nå har med juristene «på huset» i familievoldssaker er positiv. Politijuristene er personer som de kjenner godt og arbeider tett med

til daglig. To av informantene forteller om sine erfaringer i etterkant av endringene i de nye forskrifter fra 2015 og sier:

«Før var juristene (her vises det til dommeravhørene) generalister som jobbet med alle typer saker. Nå er det våre egne familievoldsjurister som har ansvaret for disse sakene. De har klart bedre innsikt i sakene og saksgangen fungerer bedre. Stor fordel for oss i politiet.»

«Vi i politiet har dedikerte etterforskere. Dette har tvunget seg frem ved at spesielt interesserte etterforskere tar slike saker. Det samme gjelder for avhørslederne (juristene). Det har slått positivt ut at vi måtte ha nye avhørsledere med spesialistutdanning.»

Flere forteller også at når avhør av barn tidligere ble ledet av dommere, kunne de tidvis oppleve at disse ikke alltid hadde den nødvendige innsikt i dette spesifikke saksfeltet. Det fortelles også at dommere ikke alltid hadde tid til å møte personlig til avhørene, men sendte dommerfullmektiger som stedfortredere. Politiet satt da tilbake med en følelse av at dommerne hverken hadde den ønskede interessen for slike saker eller prioriterte dette saksfeltet.

Samtlige politiinformanter opplever dagens organisering der politijurister har ansvaret for at avhøret blir gjennomført etter oppsatte forskrifter og faglige standarder som en tydelig forbedring i forhold til tidligere praksis. Politiinformantene synes også å se en kvalitativ heving av etterforskning og avhør i familievoldssaker. I tillegg tilrettelegges det i dag for viktige faglige diskusjoner før og etter avhørene av barna.

Forsvarerne er ikke til stede i tilrettelagte avhør. I følge de nye forskriftene om avhør av barn, er ikke lenger mistenktes advokat til stede under det tilrettelagte avhøret av barn da avhør av barn som hovedregel tas uten at mistenkte blir varslet jfr. straffeprosesslovens § 239 b. Mistenktes advokat er kun til stede dersom siktede er varslet om avhøret og så fremt det ikke er til skade eller fare for vitnet eller etterforskningen jfr. straffeprosesslovens § 239 e. Det betyr også at de kun unntaksvis er innlemmet i drøftingsmøter i

forkant og etterkant av tilrettelagte avhør. De fleste politiinformantene ser en positiv effekt av disse bestemmelsene:

«Når siktedes forsvarere ikke er til stede ved avhørene, er det mye bedre. De (forsvarerne) kan imidlertid kreve supplerende avhør om de ikke er tilfreds med avhøret slik det ble. Personlig trodde jeg det ville skje mye oftere. Tror faktisk ikke det skjer så ofte i praksis. Dette kan jo tolkes på flere måter.»

Flere politiinformanter er opptatt av at det i praksis sjelden begjæres supplerende avhør av barn. De fleste mener at avhørene som foretas i dag som oftest er kvalitativt gode, og at det derfor er få forsvarere som krever nye avhør av barna. Noen peker på at de fleste spørsmål allerede er stilt barnet i de første avhørene, og at mange derfor vil kvie seg for å be barnet uttale seg på nytt. I et supplerende avhør er det imidlertid alltid en fare for at nye uttalelser stiller klienten i et enda dårligere lys. For mistenktes forsvarer kan det i verste fall slå uheldig ut dersom saken tas opp en gang til og det «pirkes i» det som allerede er blitt sagt.

Ingen av informantene i politiet hadde motforestillinger til dagens ordning, men så det snarere som positivt at forsvarerne ikke lenger var til stede i en avhørssituasjon med barn. En av politiinformantene hadde et viktig innspill til dagens ordning når han sier:

«Jeg synes at den viktigste endringen ved de nye forskriftene er at avhørene foretas uten at forsvarerne er til stede. Nå er vi avhengig av at det kontradiktoriske prinsippet er i oss alle. Vi skal belyse alle sider av saken og vi skal ikke forhåndsdømme. Vi må vekte avhørene og også ha en respektfull holdning til alle foreldrene. Uansett.»

Den samme informanten mener å se enkelte uheldige konsekvenser der deltakere på møter før og etter avhørene kan komme frem med for mange synsinger og bli for frittalende. Denne informanten fastholder at alle som er til stede i slike møter må holde på objektiviteten.

«Vi må ikke mene, vi må vite. Og det må ikke bli sånn at det er bred enighet i rommet om at mistenkte gjorde sånn eller sånn. Uten å ha bevis. Her har det noen ganger sklidd litt ut.»

Informanten her peker på nødvendigheten av at deltagere ved tilrettelagte avhør viser en høy grad av integritet og faglighet når de deltar i møter som har alvorlige konsekvenser for barnet og foreldrene. Hva forsvarerne mener om at de ikke får være til stede under avhøret, har vi ingen informasjon om.

Dagens regler på dette område utfordrer imidlertid sentrale rettssikkerhetsprinsipper. I NOU 2016:24: Ny straffeprosesslov, foreslås det endringer av reglene, og det vises til at fravær av mistenktes advokat ikke ivaretar det kontradiktoriske prinsippet:

«Dagens ordning begrenser mistenktes rettigheter sterkt, blant annet ved at forsvarer som hovedregel ikke skal være til stede under første avhør, samtidig som det forutsettes at dette avhøret skal benyttes under hovedforhandlingen.(...) Etter utvalgets forslag er utgangspunktet at tiltalte skal varsles om tilrettelagte avhør og dermed gis en reel adgang til kontradiksjon gjennom sin forsvarer. Ordningen snus dermed fra å innebære et systematisk innhugg i mistenktes rett til kontradiksjon til at unntak må begrunnes i konkrete etterforskningshensyn.» (s. 289)

Høringsfristen for NOU 2016: 24 er i juni 2017. Går forslaget gjennom vil dagens praksis endres.

5.8 Barnevernets deltagelse i politiets saksprosess

I tråd med de nye retningslinjene skal barneverntjenestene alltid trekkes inn i forberedelsene av tilrettelagte avhør av barn. En politietterforsker sier det på denne måten: «Nå skal barnevernet inviteres inn i saken i motsetning til før, hvor det var mer tilfeldig.» De aller fleste av politiinformantene er fornøyde med at barnevernet er blitt en mer naturlig del av saksprosessen og at de to etatene nå mer regelmessig arbeider sammen i enkeltsaker. Som en av dem

sier: «Vi har nå et tett samarbeid med barnevernet. Dette mener vi i politiet er en kjempefordel.»

Det fremheves videre at politiet er glade for at barnevernet både er regelmessig til stede ved formøtene til avhørene, tilstede på Barnehusene sammen med barna der de som regel kan overhøre selve avhøret, og at de deltar i de tverrfaglige møtene i etterkant av avhørene.

Også ansatte ved barneverntjenestene er fornøyde med at de i dag trekkes inn i sakene på et tidlig tidspunkt. En av barnevernets informanter sier dette: «Det var mer knuffinger mellom etatene før. Opplever at kontakten med barnehuset og prosessen rundt tilrettelagte avhør, ja da går sakene mer sømløst. Opplever lite konflikt i denne fasen.»

Sitatet over dekker i stor grad erfaringene alle ansatte i de kommunale barneverntjenestene har i forhold til de nye forskriftene for tilrettelagte avhør. De fleste gir uttrykk for at det er kommet inn en større grad av smidighet i samarbeidet, og at det nå er lettere for barneverntjenestene å ta kontakt med personer i politiet som de etter hvert også har fått et forhold til. En forteller om dette: «Lettere å ta kontakt med politiet generelt sett. Når de sender en underretning til oss, står det alltid hvem som er kontaktperson og en anmodning om å ta kontakt.» Med slike utspill fra politiets side, opplever ansatte ved barneverntjenestene at de mer aktivt inviteres inn i et tverretatlig samarbeid. Dette oppfatter barnevernsansatte som ubetinget positivt.

Samrådsmøte. De nye forskrifter for tilrettelagte avhør stadfester at det i alle saker om familievold skal avholdes et koordinerende møte forut for avhør av barn. Politiet og barnevernsansatte forteller at barneverntjenesten nå er til stede i brorparten av alle slike møter. Samrådsmøtene skjer stort sett i form av en telefonkonferanse, der det kan være 7 til 8 deltagere. Her deltar avhører, politietterforsker, jurist, bistandsadvokat og representanter fra barnehusene og barneverntjenestene. Møtet er alltid ledet av en politijurist, og foretas som regel noen dager før gjennomføringen av det tilrettelagte

avhøret. Her diskuteres behov for tolk, hvem som skal bringe barnet til barnehuset, barnets helse og andre omstendigheter som kan virke inn på barnets generelle tilstand.

De fleste politiinformantene opplever disse møtene som svært viktige og synes å være godt fornøyd med ordningen slik den fungerer i dag. En etterforsker i politiet forteller at: «Jeg må si jeg var ganske skeptisk til disse møtene i forkant, men ser jo at det har hatt en god effekt på samarbeidet og på oppgavene som skal løses. Det disiplinere jo hver og en av oss. Barnehusene stiller krav til alle aktørene og det må vi leve opp til. Det er bare fint, synes nå jeg. Før falt jo alt dette på oss.»

Politiets informanter forteller også om en stor grad av tilfredshet med hvor avhørene skal finne sted; der bruk av Statens Barnehus er obligatorisk. Det fortelles kun om ett tilfelle ved en politistasjon dette siste året hvor avhøret ble foretatt på deres lokale politihus. Om denne situasjonen fortelles det:

«Ja, vi tok et avhør her på huset. Dette skjedde av kapasitetshensyn. Barnehuset var på det tidspunktet helt sprengt. Men da måtte leder ved barnehuset samtykke til at avhøret skjedde på huset hos oss. Det var helt spesielt dette.»

Samtlige av politiinformanter synes derved å være godt fornøyd med at avhørene foretas på de statlige barnehusene. Dette på tross av utfordringer i form av tidsbruk og personellressurser.

Også ansatte ved barneverntjenestene hadde gode erfaringer med samrådsmøtene mellom de ulike etater. Ansatte i barnevernet synes å være tilfredse med at de nå som en selvfølge blir inkludert i drøftelsene av hvordan barnet skal ivaretas når de bringes til avhør ved et av Statens Barnehus. Møtene blir beskrevet som svært nyttige, og gir barnevernets medarbeidere bedre innsyn i sakene de arbeider med eller skal forholde seg til i tiden fremover. En barnevernsansatt ved et lokalt barnevernkontor oppsummerer sine erfaringer og sier:

«Vi i barnevernet prøver stort sett å være med. Politiet sender alltid en underretning til oss hvor de informerer om avhør som skal finne sted. Vi vil alltid her på vårt kontor prøve å være med i samtalen på forhånd ja. Jeg mener samrådsamtalen er helt nødvendig for et godt samarbeid i slike saker.»

Alle informantene i barnevernet stilte seg positive til å delta i samrådsmøtene. De fleste mente de hadde stort faglig utbytte av å være tilstede og at deltagelse på oppsatte samrådsmøter hadde en høy prioritet ved deres kontor. Å sette begge gruppene av aktører, politiet og barnevernet, sammen i felles møter, synes også i seg selv å ha en gunstig effekt på samhandlingen mellom de to etater.

Hvem skal følge barnet til avhør? Det er tingretten som kontakter Statens Barnehus for at de skal beramme et avtalt tidspunkt for avhør av barn. Dernest meddeles tidspunktet til alle aktuelle samarbeidspartnere. Et spørsmål i denne sammenheng er hvilke av instansene som skal hente og bringe barnet til avhøret, og hvem som skal ha ansvar for barnets ve og vel når barnet oppholder seg på barnehuset den aktuelle dagen.

I intervjuer med politiet ga de aller fleste uttrykk for at saksbehandlere i barnevernet burde følge barnet til avhøret og også ha ansvar for å forestå transport til og fra Statens Barnehus. En etterforsker mente at barnevernet er den eneste instans med mandat til å ivareta barna i etterkant av avhørene, uansett utfall av saken:

«Vi ønsker oss primært at det er barnevernet som er til stede sammen med barnet. Noen ganger etter avhørene kan vi begjære foreldrene pågrepet umiddelbart. Da må jo barnevernet ta seg av barnet videre. Selv om de ikke pågripes, går likevel mange foreldre inn i en krise, og da er det viktig at de som er mest profesjonell i slike saker tar hånd om familien. Vi mener det er barnevernet.»

En av politijuristene understreker at han forventer stor grad av profesjonalitet i alle ledd i slike vanskelige saker, og at det kun er barnevernet som besitter den nødvendige kunnskapen når det gjelder oppfølging av barn og foreldre. Han formidler dette slik:

«Vi forventer at det er notoritet i det som gjøres videre i saken. Vi forventer at det er de meste profesjonelle som påser at familiene har det forsvarlig greit etter et slikt avhør. Mange foreldre er fortvilet og redde og vi kan være usikre på om de klarer foreldrerollen slik at barnet ivaretas forsvarlig. Da må noen bedømme dette. Det er jo barnevernet da.»

Noen få etterforskere mente det viktigste likevel var at medfølger til barnehusene har en god relasjon til barnet, slik at barnet kan føle seg trygg sammen med dem under oppholdet.

I diskusjoner om hvem som skal følge barna til avhør den aktuelle dagen, forteller politiinformanter at det kan oppstå til dels krasse motsetninger mellom etatene når dette spørsmålet tas opp. Flere av politietterforskerne forteller at de ikke sjelden erfarer at enkelte barneverntjenester vegrer seg mot å utføre denne oppgaven. En forteller dette om slike opplevelser:

«De (barneverntjenestene) sier at de ikke har bil, at de ikke har sertifikat osv. Ergo kan de ikke transportere eller følge barna til avhørene ved barnehuset. De har alle mulige former for unnskyldninger for ikke å hjelpe til med å transportere barna til barnehuset. Dette føles ugreit sett fra vår side.»

Det synes å være sterke meninger om den praktiske tilretteleggingen av avhørene, der uklar ansvarsfordeling mellom etatene kan være kime til konflikt. Aktørene synes å bruke unødig mye tid og ressurser på å finne frem til praktisk løsninger på hvem som skal transportere barna til tilrettelagte avhør. Representanter fra politiet etterspurte klarere retningslinjer på dette feltet. Slik det i dag fungerer, opplever mange at det er store forskjeller i holdninger mellom de ulike distrikter og kontorer. Dette kan gjøre prosessen omkring avhørene unødig tidkrevende og føre til en feil bruk av ressurser. I Østfoldregionen formulerer en seg slik:

«Tenk deg – her hos oss, hvor avstandene er korte, er det store problemer med hensyn til hvem som har kapasitet til å hente og

bringe barnet til avhørene. Hvordan ser dette bildet ut i griségrendte strøk?»

Fra barnevernet side fortalte flere informanter at de tidligere kunne føle seg som taxisjåfører, men at de i dag mer opplever at de blir sett på som profesjonelle barnevernfaglige personer. Fortsatt hender det imidlertid at de får tildelt rollen som «barnevakt».

Det kan imidlertid by på utfordringer rent praktisk å forestå transporten av barn til Barnehusene. En forteller dette:

«En stor utfordring for både oss og politiet dette når vi har kort tid på oss. Ofte får vi beskjed like før. Da må vi med små marginer omberamme det vi holder på med for å klare å bringe barna til barnehuset til riktig tid. Men det gjør vi jo. Og vi mener det er en viktig jobb for oss i barnevernet.»

Til tross for utfordringer med hensyn til tid og ressurser, og det faktum at de ikke alltid kjenner til barnet fra før, la de fleste ansatte ved barneverntjenestene vekt på at det var deres tjeneste som burde være til stede som barnets representant når disse ble avhørt ved Statens Barnehus og også forestå at barnet hentes og bringes dit. Flertallet mente at det for barnets skyld var maktpåliggende at barnevernet som institusjon tok dette ansvaret for slik å påse at barnet får den nødvendige støtten denne dagen. Flere saksbehandlere la vekt på at det kun er deres etat som er spesielt trent i å samtale med barna og foreldrene i etterkant av avhør og også er best egnet til å vurdere hva som er til barnets beste i slike situasjoner.

Noen barnevernstjenester var likevel skeptisk til politiets forventning til dem. De reagerte på at politiet kunne «dirigere» dem, og også pådytte dem et medansvar for transport og bistand under avhør av barna. «Vi er ikke politiets lakeier» var uttalelser som falt i denne sammenheng.

Selv om flere av saksbehandlere i barnevernet hadde et blandet syn på å ta ansvaret for barn i en avhørssituasjon, og også forestå

transport til og fra Statens Barnehus, så de fleste saksbehandlerne på denne oppgaven med et positivt blikk. De vurderte slike oppdrag som et bidrag til samarbeidet med politiet, og også som formålstjenlige sett fra et barnevernfaglig perspektiv.

Formøter og oppsummerende møter i etterkant av tilrettelagte

avhør. Før avhøret starter opp foretas det som regel et kort formøte på initiativ fra påtalejuristen som skal lede selve avhøret av barna. Dette gjøres for å koordinere arbeidet til de som bistår og avhører barnet, og for å avklare retningslinjer for representantene i bisitterrommet. De fleste informantene mener formøtene er godt planlagt og gir en god orientering om gjennomføringen av det kommende avhøret og de ulike roller de tilstedeværende representanter skal fylle. Barnehusevalueringen av 2012 (Bakketeig, Berg, Myklebust og Stefansen 2012:97) rapporterer også om gode erfaringer med formøtene sett fra politiets perspektiv og viser også til at barnehusene aktivt arbeider for å tilrettelegge for en god struktur og gjennomføring av formøtene ved Statens Barnehus.

Ansatte ved barnevernstjenestene fremhever betydningen av at de nå er delaktige i større deler av politiets etterforskende saksprosess, og at de nå har anledning til i større grad å være til stede under avhørene og selv kan høre hva barnet forteller til politiet. En sier om dette: «Nå får vi jo hørt hva barnet faktisk sier om situasjonen hjemme og hva det har opplevd. Får en helt annen opplevelse av saken da.»

Ved å være tilstede i avhør og i etterfølgende diskusjoner, mente saksbehandlerne i barneverntjenestene at de fikk økt kunnskap om de aktuelle saker de arbeider med og at de i tillegg ble bedre kjent med barnet i fokus. På dette området mener de derfor at de har en viktig rolle å fylle. Tilstedeværelse i bisitterrommet under avhørene mener informantene fra barnevernet er av stor betydning da det er deres etat som har ansvaret for å ivareta barnet og vurdere barnets hjemmesituasjon i forlengelsen av avhøret. Noen forteller imidlertid at det ikke alltid blir gitt tillatelse til at de kan være tilstede ved avhørene av barn. I noen saker må andre personer fra deres arbeidsplass eller andre instanser møte i deres sted. For saksbehandlerne med ansvar for saken er dette vanskelig å forstå.

En sier dette: «Opplever jo noen ganger at vi som ansvarlige saksbehandler ikke skal møte på Barnehuset. Vi får høre at vi kan påvirke barnet. Eller at vi må vitne. Men vi vet ikke hvorfor det er slik. Veldig ugreit dette.»

Her synes det å være rekkefølgen av avhør av ulike vitner som blir utslagsgivende. Politijuristene med ansvar for avhør av barn opplyser at med strenge beviskrav må en unngå at barnevernets ansatte har hørt barnets vitneforklaring før de selv får forklart seg for politiet. Politijuristene legger derfor stor vekt på at en må avhøre aktuelle saksbehandlere ved barneverntjenestene før disse kan være tilstede under barneavhøret. Hvis ikke kan mistenktes forsvarer rive deres vitneutsagn «i stykker».

Det kan synes som om noen av saksbehandlere i barnevernet ikke er tilstrekkelig informert om politiets regelverk og straffeprosesslovens betingelser. På dette område vil det være formålstjenlig om barnevernets ansatte har bedre kunnskap om politiets arbeid, oppgaver og rammer for yrkesutøvelse. Samtidig uttaler flere av politijuristene at de i større grad vil prioritere at saksbehandlere blir avhørt i forkant av barnas tilrettelagte avhør.

I etterkant av avhør av barn vil representanter fra barnehusene samtale med barnet og deres pårørende om forløpet av avhøret og om eventuelle behov for videre assistanse. Som regel samles også aktørene fra politiet og barnevernet til et «etter møte» for å diskuteres det videre arbeidet med å trygge og hjelpe barnet og barnets familie. Informasjon som er kommet fram i avhør kan vise at barnas hjemmeforhold er så tilspisset og farlig at barna bør plasseres umiddelbart. Dette er oppgaver tillagt barneverntjenestene. I de fleste saker blir møtene brukt til å drøfte hva tjenesteapparatet kan bistå med for å bedre situasjonen for barnet og foreldrene de kommende dager og uker. I intervjuer med barnevernets representanter opplyses det at de ofte anmoder de kommunale barnevernvaktene om å foreta et kontrollbesøk samme kveld og påfølgende helg. Ved enkelte kommunale barneverntjenester er det opprettet egne kriseteam som følger opp familier i etterkant av et tilrettelagt avhør av barn.

6 Utfordringer i samarbeidet

«Ferdig snakket» er et uttrykk som trekkes frem i sammenhenger hvor en diskuterer samarbeidet mellom barneverntjenestene og politiet i forkant av formelle avhør av barn. Det er i hovedsak politietterforskere i vår undersøkelse som bruker betegnelsen «ferdig snakket» og som beskriver situasjoner hvor dette uttrykket benyttes.

Når disse representantene møter barna i en avhørssituasjon, kan de oppleve at barna ikke ønsker å fortelle om volden eller krenkelsene de har vært utsatt for. Barns vegring i avhørssituasjoner blir av representanter i politiet tolket som at barna er «ferdig snakket» eller «ferdig avhørt». I seg selv er slike utsagn lite meningsfulle. Det er behov for en nærmere spesifisering der uttrykket også settes i en kontekst.

I hovedsak er politiets uttalelser om at barn er «ferdig snakket» myntet på to ulike situasjoner:

- Politiet erfarer at mange personer og instanser har snakket med barnet før politiet får saken meldt til seg.
- Politiet erfarer at barneverntjenestene har hatt flere, eller for detaljerte, samtaler med familiene og barna om voldshendelser før sakene meldes til dem.

Punktene over kan til dels være overlappende. Om det første forholdet forteller politiinformantene at de har erfaringer med at mange personer har snakket med det utsatte barnet før politiet kommer i posisjon til å avhøre barnet formelt. Ofte er en eller flere lærere de første personene barnet snakker med. Ikke sjelden blir helsesøster og sosiallærer kontaktet, før rektor eventuelt blir orientert. Dernest alarmeres kanskje ansatte ved PP tjenesten eller barnevernet. En etterforsker sier i kjølvannet av en slik prosess: «Vi har ofte erfart at barna er super lei av å snakke om det som er skjedd. De blir helt tause.» En annen sier:

«Ferdig snakka. Dette opplever jeg regelmessig. Noen ganger sier barna at de har fortalt sin historie til flere instanser før. Og det kan jo fort ha skjedd. Noen har fortalt om vold eller overgrep til læreren,

som så har fortalt det til rektor, så har vi det gående. Ofte blir barnevernet alarmert og de snakker med barnet for å avklare om det er skjedd noe straffbart.»

I tillegg opplyser politiet at personer som har snakket med barna ofte har spurt svært detaljert om hendelser barnet har vært utsatt for. De kan også ha stilt ledende spørsmål, slik politiet ser det. Når barnet senere møter på Statens Barnehus og skal fortelle sin historie påny, kan barnet på dette tidspunktet i prosessen være lei av å måtte repetere sine forklaringer. Det reagerer med å reservere seg eller ved å være taus. Dette kan oppleves som svært frustrerende for politiet som har ansvar for å etterforske forholdet og fremskaffe nok bevis for en domfellelse i saken.

Den andre typen situasjoner hvor politietterforskere benytter uttrykket «ferdig snakket» omhandler saker der barneverntjenestene har arbeidet med familievoldssaker over et lengre tidsrom, uten at saken er meldt til politiet. I løpet av denne perioden kan saksbehandlerne i barneverntjenestene ha snakket med barna og foreldrene gjentagende ganger. En politispecialist i avhør av barn forteller om slike situasjoner:

«I en sak hadde barnevernet snakket med familien flere ganger uten at politiet ble informert. I slike saker kommer barna til oss ferdig avhørt. De snakker med barna i så stor grad at barna ikke har mer å si når vi møter dem.»

Politiinformantene peker her på uheldige implikasjoner av at barneverntjenestene i enkeltsaker venter for lenge med å kontakte politiet. I slike saker kan politietterforskere erfare at barna ikke vil uttale seg i avhør med dem; de er tause eller «ferdig snakket».

Etterforskere og spesialister i avhør av barn ga uttrykk for at de ikke tror at barnevernet bevisst vanskeliggjør deres oppgaver. De tror snarere at barnevernet i for liten grad er klar over at saker kan «ødelegges» for dem. Partene har for dårlig kunnskap i hverandres arbeid og tenkning på feltet, slik disse representantene ser det.

6.1 Politiets erfaringer med barn som er «ferdig snakket»

Flere informanter fra politiet opplever at barneverntjenestenes håndtering av enkeltsaker kan påvirke politiets arbeid på en uheldig måte. Men hvor gjennomgående er slike erfaringer? Etterforskere, familievoldskoordinatorer og spesialtrente avhører ved flere lokale politistasjoner ble spurt om de kjente til begrepet «ferdig snakket» og hvilke erfaringer de i så fall hadde gjort seg i den forbindelsen.

Svarene var svært forskjellige. Noen fortalte at de ikke hadde opplevd dette, andre hadde opplevd det unntaksvis, mens en siste gruppe hadde erfart dette jevnlig. Disse mente i tillegg at slike forhold virket forstyrrende inn på samhandlingen mellom de to profesjonene.

Politietterforskere som hadde liten og ingen erfaring med at barn var «ferdig snakket» eller at barn reserverte seg i avhør som følge av barneverntjenestenes håndtering av saken, var godt representert ved de fleste politidistriktene. En politiinformant som jevnlig foretar avhør av barn i sitt distrikt, svarer kort på spørsmålet med å si: «Ferdig snakka? Har hørt om det, men har aldri opplevd det selv.»

En annen sier dette: «Vi her på huset har ingen erfaring fra at barn er «ferdig snakket». Riktignok har vi saker hvor barnevernet har snakket med mange parter og tjenester, men slik er det jo. Har ikke erfart at ikke vi får gjort vår jobb likevel.»

En informant med lang erfaring fra avhør av barn hevder at han sjelden opplever at barn ikke vil snakke i en avhørssituasjon. Når dette skjer, forteller han, er det fordi barnevernet har samtalt med barna på detaljnivå eller gått «helt ned i trakten» slik politiet uttrykker seg. Han så likevel ikke på dette som et stort problem og formidler at han i slike saker henvender seg til barnet med en tydelig melding om at nå vil han som politiets representant gjerne høre på hva barnet har å si. Som regel forstår barna dette, mente denne informanten.

Det var med andre ord en del politiinformanter som aldri, eller sjelden, møtte barn som var «ferdig snakket» i en avhørssituasjon. Selv om enkelte av disse hadde erfart at barnevernets inngripen kunne slå uheldig ut for deres etterforskning, så de likevel ikke på dette som et vesentlig hinder i deres egen arbeidsutførelse.

Imidlertid forteller noen avhørsledere og etterforskere ved to politidistrikt om enkeltsaker de ikke kommer noen vei med som en følge av barnevernets intervensjon. Særlig ved ett politidistrikt mente politietterforskere at barnevernets fremgangsmåte i enkeltsaker var en stadig kime til frustrasjon. En politietterforsker sier:

«Ja, opplever det stadig vekk at barna er «ferdig avhørt». I en sak ganske nylig fant jeg ut at barnevernet har hatt flere samtaler med familien før vi ble kontaktet. Ofte kan de (barnevernet) på egen hånd ha involvert skole, helsesøster, barnehage og flere. Helt håpløst for oss når vi skal ta fatt. Og dette var en alvorlig sak. Til slutt er barnet drittlei. Ofte spør vi og barnevernet på samme måten også. Da stopper det naturligvis opp.»

Denne informanten tydeliggjør ulike elementer av barnevernets inngripen som han mener forstyrrer politiets arbeid. Når barna er blitt snakket med av flere personer gjentagende ganger, er det stor sannsynlighet for at de ikke ønsker å uttale seg ytterligere i en avhørssituasjon. Informanten mener også at barnevernet har snakket med barna på mer eller mindre samme måte som politiet gjør. Barnevernets metodebruk i familievoldssaker trekkes inn som en ytterligere forklaring på at barn er «ferdig snakket» før avhøret med politiet er gjennomført.

Informantene som mente at barnevernets arbeidsmetoder skapte problemer for deres senere etterforskningsarbeid var ikke i flertall, men hadde sterke oppfatninger om dette tema. Det er i hovedsak to av barnevernets metoder disse politietterforskerne reagerer på. Dette er bruken av den såkalte Klemetsrudmodellen (Arnesen og Diesen 2008) og barnevernets bruk av barnesamtalen (Gamst 2013, Langballe, Gamst og Jacobsen 2010).

Klemetsrudmodellen er en erfaringsbasert metode for arbeid med vold i nære relasjoner i barnevernstjenestene. Metoden ble utviklet på Søndre Nordstrand bydel i Oslo i 2002, og har en sterkt aksjonspreget form. Alle medlemmer i familiene hentes samtidig inn til barneverntjenesten for å snakke med representanter fra barnevernet. Metoden er treleddet. Barnevernet samtaler med hvert enkelt barn uten foreldre til stede. Parallelt samtaler andre kolleger i barnevernet med mor og far i atskilte rom. Til slutt samles alle medlemmer i familien til en felles samtale. På basis av alle disse samtalene vurderes barnets omsorgssituasjon og hvilke tiltak som bør settes inn. Tiltakene kan variere fra tilbud om samtaler og hyppige hjembesøk, til akutt plassering av barna.

Variasjoner av denne metoden ble benyttet ved de fleste av barneverntjenestene i denne undersøkelsen. Saksbehandlerne opplyser at de som regel, men ikke alltid, informerer og involverer politiet når de fortar slike aksjoner. Enkelte i politiet formidler imidlertid i intervjuene at de reagerer negativt på bruken av denne metoden. Både fordi barneverntjenestene bruker en aksjonsform som har store likhetstrekk med politiets reaksjonsformer, men også ved at barnevernet samler hele familien til en felles samtale der foreldrene konfronteres med opplysninger og hendelser barnet har fortalt om. Sett med politiets blikk blir barnets uttalelser og bevis lagt åpne for foreldrene før barnet er formelt avhørt av politiet. Politiets representanter gir til kjenne en oppgitthet over at saker kan «legges døde» fordi bevisene allerede er forelagt foreldrene. Ofte legges det et lokk over barnas uttalelser i samtaler med politiet og barnets historie forblir taus. En politietterforsker formidler sin frustrasjon på denne måten:

«Hvordan har denne modellen fått vinne frem? Rått parti spør du meg. Når barnet endelig åpner opp for å fortelle, så smeller de til og det ender opp med at de skal sitte sammen med overgriper samme dag og forklare seg. Vi i politiet er svært bekymret over denne metoden. Noen ganger når de har fortalt om overgrep, så skal de fortsatt være hjemme og familien ta imot tiltak fra barnevernet. Forstår ikke hvordan dette er mulig.»

En erfaren avhører i politiet utdyper dette ytterligere:

«Ikke sjelden strander dialogen med oss etter at barneverntjenestene har brukt ulike varianter av den såkalte Klemetsrud modellen. Her innkalles alle partene på samme tidspunkt og barna hentes inn fra skole eller barnehage. Det verste er kanskje at de starter med en konfrontering av hva de vet eller har fått informasjon om. De begynner der vi avslutter.»

Barnesamtalen. I forlengelsen av denne metoden er enkelte etterforskere også kritiske til barneverntjenestenes bruk av «barnesamtalen» når de samtaler med barn om krenkelsener og voldshendelser det har vært utsatt for. Metoden bygger på «Den dialogiske samtalen» av Gamst og Langballe (2004), og ble noen år senere introdusert for barnevernet (Langballe, Gamst og Jacobsen 2010, Gamst 2011). Det er denne samme metoden (DCM) politiet systematisk benytter i tilrettelagte avhør av barn. Denne metoden har et sterkt fokus på teknikker og ferdigheter rettet mot å etablere kontakt og vinne barnets tillit. Det legges vekt på at det ikke skal stilles ledende spørsmål, men at barna fritt og åpent kan fortelle om kritiske og traumatiske hendelser de har vært en del av. Målet er å skaffe til veie informasjon om barnets egne følelser og erfaringer. I barnevernet benyttes barnesamtalen som et verktøy for å undersøke og sikre at barnets situasjon blir hentet frem og barna lyttes til i alle ledd av saksbehandlingen.

Flere av politiinformantene er imidlertid sterkt kritiske til at barnevernet benytter en samtalemotodikk som er mer eller mindre identisk med den metoden de selv benytter i avhør av barn. Det fremkommer også kritikk av måten barneverntjenestene bruker denne samtalemotodikken på. Politiet har en formening om at barnevernet går for fort og for detaljert til verks om de enkelte voldshendelsene. I tillegg kan barnesamtalenes spesielle spørreformuleringer være gjenkjennelige for barna når de skal svare på lignende spørsmål hos politiet. Slike forhold kan forsterke barnets reservasjon mot å snakke med dem. Politiet mener derfor at de ikke kommer i posisjon til å innhente tilstrekkelige bevis via

uttalelser fra barn i avhør, og derved kan miste muligheter til å kunne sikre tekniske og elektroniske spor.

«De tror de serverer saken til oss på et sølvfat fordi de ikke forstår vår innfallsvinkel og strenge krav til etterrettelighet. Det de gjør kan jo ikke etterprøves. De åpner saken, men på mange måter sementerer de den. Det vi vet, er at vi sjelden kommer noen vei i disse sakene.»

Kritikken over er tydelig. Det må imidlertid presiseres at denne kritikken ikke deles av alle etterforskerne eller alle de spesialtrente betjentene som har ansvar for å avhøre mindreårige barn. Flere av disse informantene mente at det var uproblematisk at barneverntjenestene benytter Klemetsrudmodellen som metode i familievoldssaker, og så på barneverntjenestens verktøy som både naturlig og forståelig. Det samme gjaldt for barnevernsansattes benyttelse av «barnesamtalen» når de snakket med barn om familievoldserfaringer. Deres utgangspunkt var at samtalemetoden er god, og at det derfor er betryggende at barnevernet også kan bruke dette redskapet når de snakker med barn som erfarer vold fra sine aller nærmeste.

På tross av ulike erfaringer blant politiets informanter, trekker likevel de aller fleste frem at det generelt sett er god flyt i sakene mellom de to etatene. Mindre uoverensstemmelser må ikke skygge for de gode erfaringene, mente mange, og peker samtidig på farer ved at de to profesjoner blir for stivbeinte i sine holdninger og samhandling. Her fremholdes den gode dialogen i enkeltsaker som viktig fremover – der personlig kjennskap og større kunnskap om etatenes rammeverk og mål kan åpne for en større gjensidig forståelse av profesjonenes ulike oppdrag. Politiet må formidle og synliggjøre politiets mandat i familievoldssaker til kolleger i barneverntjenestene. Samtidig kreves det at politiet har en robust kunnskap og forståelse av barneverntjenestenes oppgaver og deres samfunnsmandat.

Flere av representantene var også opptatt av at enkelthendelser ikke må skape negative forforståelser av hverandres etater og en sier i denne forbindelse:

«Vi har oppnådd mye. Om noen få saker baller seg til, så kan vi jo ikke ta fra folk de vurderinger de gjorde da. Da må vi gå videre sammen. I noen saker så ender vi der, fordi veien inn ble slik. Det er jo ingens skyld.»

Oppsummert kan en si at «ferdig snakket» er et fenomen fagfeltet i varierende grad har erfaring med. Noen politiinformanter har ikke opplevd dette, og kjenner heller ikke til at barnevernets inngripen i felles saker har hatt implikasjoner for deres etterforskningsarbeid. Andre har sporadisk erfart at barnevernets inngripen og metodebruk kan komplisere politiets etterforskende oppgaver, men ser ikke på disse erfaringene som problematiske eller ødeleggende for deres oppdragsløsning. En tredje gruppe ser imidlertid på barnevernets intervensjon og metoder som et stort problem som kan bidra til at barn møter «ferdig snakket» til avhør hos politiet og derved vanskeliggjøre politiets etterforskning i familievoldssaker.

6.2 Barneverntjenestenes syn på begrepet «ferdig snakket»

Når politiet bruker uttrykket «ferdig snakket» er dette også et uttrykk de fleste av informantene fra barnevernet er kjent med. I det følgende vil vi se på i hvilken grad politiets uttalelser legger føringer på barneverntjenestenes arbeid.

I akutte saker forteller ansatte ved både barnevernvaktene og i barneverntjenestene at de i praksis sjelden opplever direkte restriksjoner fra politiets side når de tar kontakt med familier i krise. En forteller imidlertid dette:

«Når det gjelder politiet avklarer vi det med dem om vi kan gå hjem til familien. I familievoldssaker er det sjelden at de sier at de ikke vil ha oss inn. Politivadvoatene ønsker oss gjerne inn i saken, men klart, på visse vilkår. De ber oss likevel ikke om å grave for mye i hva som skjedde akkurat i den aktuelle voldshendelsen. Men har likevel aldri opplevd en jurist som har satt saken sin foran barna. Det samme gjelder for etterforskerne og ledelsen.»

Sitatet over reflekterer at barnevernsansatte forholder seg til barn i og etter krisen, og at politiet ikke hindrer dem i dette arbeidet. Samtidig opplever de at politiet setter visse vilkår for deres kontakt med familiene. En sier:

«Jo. Jeg merker jo at politiet mener vi helst ikke skal snakke med barna i saker som handler om vold. For eksempel skal vi helst avslutte en samtale dersom barnet snakker om noe straffbart. De er veldig redde for at vi forkludrer bevisene.»

Flere saksbehandlere gir uttrykk for at de forstår politiet og enkelte tar i stor grad politiets perspektiv når de formidler at barnevernet må være varsomme med å snakke for mye med barn om eventuelle straffbare handlingene. På dette feltet er de i dag mer bevisst, fortelles det. Flere forteller også at så langt det er mulig ønsker de å legge til rette for at politiet får utført sitt arbeid i slike saker før barneverntjenesten går inn i saken på alvor. En uttrykker dette på denne måten: «Vi skal jo ikke ødelegge saken for dem (politiet). Jeg mener det veier tungt det arbeidet politiet gjør.»

Andre saksbehandlere stiller seg spørrende til politiets påstand om at barnevernet snakker med barna på samme måte som politiet, og poengterer sterkt at barnevernet har et annet perspektiv og mål for sine samtaler enn det politiet har. En forteller om dette: «Jeg har overhørt mange av politiets avhør av barn og mener å se store forskjeller. Vi spør aldri etter hvor eller når. Det er ikke vårt bord. Vi er opptatt av barnets reaksjoner og følelser.»

At de som barnevernsansatte har sine metoder og modeller for hvordan de utøver arbeidet i familievoldssaker ser de på som en selvfølgelighet. Deres profesjon, som andre fagprofesjoner, har et ansvar for å benytte de mest formålstjenlige metoder i sin yrkesutøvelse, mente de fleste i barneverntjenestene som uttalte seg om dette. Om politiets kritikk av deres etat og yrkesutøvelse svarer de fleste at de som profesjon har en annen rolle å fylle enn politiets. En sier i denne forbindelse:

«Om at barn er ferdig snakket? Dette synes jeg er en ekstremt dum formulering fra politiets side. Hverken vi eller politiet kan stoppe barn når de først begynner å fortelle. Men vi går jo aldri inn i detaljer. Men klart vi må gjøre vår jobb som handler om å ivareta og påse at barna har god nok beskyttelse og omsorg i den aktuelle krisen. Men, opplever ikke at dette er en generell holdning fra politiets side. Opplever det ikke slik. Men ser at noen få av dem kan komme med slike bemerkninger. Da må vi bare forklare for dem. (...)Vi kan aldeles ikke sitte på gjerdet selv om vi i noen tilfeller gjør det likevel. For eksempel sier politiet at de skal snakke med barnet om fire dager. Da kan vi som regel vente. Men det henger jo sammen med familiens hele situasjon. Men uansett må vi vurdere hva som er best for barnet.»

Barneverntjenesten kan ikke fratas sin plikt og rett til å undersøke barnets situasjon, og i den forbindelse snakke med barn. Barneverntjenesten må i alle saker forsikre seg om at barnet er trygt ivaretatt sammen med forsvarlige voksenpersoner. Dette er barnevernets rolle og mandat. Dette synes å være holdninger alle informantene i barneverntjenestene har med seg og som de står støtt i forhold til. Samtidig forteller de at de bruker sin barnevernfaglige metode for å oppnå en bedre kontakt med familier som rammes og slik tilrettelegge for nødvendige hjelpetiltak etter loven.

6.3 Andre forhold som gjør barn tause i avhør hos politiet

Når det pekes på at barn er «ferdig snakket» og ikke fritt forteller om sine erfaringer, er dette utsagn som må nyanseres. At barn er tause i en avhørssituasjon kan ha flere årsaker som ikke nødvendigvis har en direkte sammenheng med barnevernets handlinger i saken.

Ikke alle barn forteller om vold og krenkelser i sitt første møte med politi eller hjelpeapparat. Flere studier viser at barn kan trenge gjentagende samtaler før de føler seg trygge nok til å fortelle om alvorlige forhold i deres hjemmemiljø (Leander 2010). I det første møte med politiet kan derfor enkelte barn være passive eller forholde

seg avventende. Politiet i denne undersøkelsen forteller da også at en del barn er tause eller forteller lite når de blir hentet inn til de formaliserte avhørene. Det beskrives at barn kan føle det ubekvemt å oppholde seg på et helt fremmed sted der de må snakke med personer de ikke tidligere har møtt. For barn kan slike situasjoner føles overveldende. En informant fra politiet forteller om slike erfaringer:

«Men, det er jo mange forhold som gjør at barnet ikke snakker. Oss kjenner de jo ikke, og så er de plutselig blitt dradd inn i en situasjon som er ny og truende for dem. Kan jo forstå det. At de ikke snakker da.»

Barnets første møte med den personen som skal avhøre dem kan ha en avgjørende betydning, slik en erfaren spesialist i avhør av barn peker på her: «Barn er jo aldri snakket ferdig. Om barnet snakker eller ikke snakker handler mye om hvordan du kontakter barnet i det første møte. Om barnet får lyst til å fortelle deg noe, eller om de ser noe vits i å gjøre det.»

I enkeltsaker kan også barn være instruerte av foreldrene i forkant av avhøret hos politiet. Via ulike kanaler kan foreldrene være orientert om at det offentlige er involvert, og kan ha påvirket barnet om hva det kan si og ikke si. En politijurist illustrerer dette poenget godt med følgende eksempel:

«Et barn jeg møtte i avhør for leden hadde fortalt om volden på skolen. Tror det var en søster som hadde fortalt det til foreldrene. Det var i alle fall tydelig at barnet var blitt instruert om hva det skulle si i avhøret. Jeg opplevde at barnet fortalte meg at «alt var bare vel og bra der hjemme» lenge før avhøret hadde startet opp og før jeg en gang hadde fått presentert meg.»

Barn er ofte lojale overfor sine foreldre og ønsker derfor ikke å snakke åpent om problemer i familien. Barn kan også overveie konsekvenser av å fortelle om volden i form av represalier fra de voksne senere. Andre kan ha erfart at å snakke om volden ikke nødvendigvis stopper den (Øverlien 2012) og ser liten hensikt i å

gjenta det de tidligere har fortalt. I andre saker kan foreldre være ekstra kontrollerende og legge stort press på at familiens problemer forblir innenfor husets fire vegger. Barn i slike situasjoner kan formenes eller trues til å forholde seg tause om sine erfaringer uavhengig av om foreldrene vet om andre utenfor familien har kjennskap til volden. Det kan også være situasjoner hvor barn kan oppleve volden som en normaltilstand, og derfor mene at de ikke har noe å fortelle.

Barns taushet i avhør med politiet kan med andre ord romme et helt spekter av årsaker og avveininger det enkelte barnet foretar seg i den helt spesielle situasjonen som et avhør tross alt er.

Barnas rettigheter i en avhørssituasjon spiller også inn. I forskrifter om tilrettelagte avhør av barn (2015) § 11 har alle barn uansett alder krav på alderstilpasset informasjon der barnet blant annet skal informeres om hva deres uttalelser skal brukes til, og eventuelle konsekvenser dette vil kunne ha for barnet når deres utsagn blir gjort kjent for motparten. Slik informasjon er viktig å gi for å hindre at barn føler seg ført bak lyset. Vitner som ikke har forklaringsplikt etter loven skal informeres om dette jfr. ovennevnte forskrift (2015) § 13 h og straffeprosesslovens §§ 239a og 235. I tilrettelagte avhør gjelder dette barn over 15 år. Når noen av disse barna derfor velger å være tause i avhør med politiet, kan dette være som et direkte resultat av at barnet benytter seg av sin rett til ikke å uttale seg.

6.4 Planlagte og igangsatte samarbeidsprosjekter

Flere av aktørene i fagfeltet har tatt initiativ til å bedre kommunikasjon og samarbeidet mellom barnevernet og politiet. Informantene ved Romerike politidistrikt forteller at de har tatt initiativ til å møte alle barneverntjenestene i «sitt» område for å legge til rette for et bedre og mer rutinemessig samarbeid. Østfold politidistrikt har utarbeidet et eget skjema til bruk ved barnevernets politianmeldelser av familievoldssaker. Det har også vært avholdt flere samarbeidsmøter mellom politiet og barnevernet i dette politidistriktet. Oslo politidistrikt har utarbeidet skriftlige

retningslinjer (fra 20.10.2015) for samarbeidet mellom de to etater fra saken anmeldes og inntil barnet avhøres av politiet. Ved Asker og Bærum politidistrikt arbeides det med å finne en felles forståelse og utarbeide fastere rutiner for når barnevernstjenestene bør melde saker til politiet, rutiner som også legger til rette for en åpnere dialog mellom aktørene. En politiinformant sier i denne forbindelse: «Nå går jeg på frierrunde til barneverntjenestene for å få dem til å arbeide sammen med oss.»

Ulike tiltak er igangsatt for å prøve ut nye rutiner og modeller for å bedre kommunikasjon og samhandling mellom politiet og barnevernet i alvorlige familievoldssaker. Tverretatlig innsats er en nøkkelfaktor i alle disse modellene. I det følgende presenteres kort enkelte igangsatte prosjekter og noen forslag til nye modeller.

Bruk av konsulentteam. Sakene som barnevernet og politiet får henvist kan være svært ulike og sammensatte. De kan derfor være barnevernfaglig og polititaktisk vanskelige å forholde seg til der gode og formålstjenlige løsninger for det enkelte barnet kan være vanskelig å enes om. I flere byer er det nå opprettet konsulentteam som blant annet består av representanter fra Barnehus, BUP, Familievernkontor, jurister og barnevernskonsulenter. Dette er en modell hentet fra Statens Barnehus i Tromsø. Konsulentteamene mottar saker om familievold og disse drøftes anonymt med ulike faginstanser. Målet er å løfte kompetansen blant yrkesutøvere i feltet og sikre at beslutninger om og når saker skal politianmeldes fattes på et fundamentert grunnlag.

Prosjekt November. Dette prosjektet startet opp 12. november 2015, og har hentet inspirasjon fra «Karin» modellen i Stockholm. I dag er prosjektet et eget avsnitt ved Stovner politistasjon. Navnet November er Stovner politistasjons interne kallenavn i politiets kommunikasjonssystem. Prosjektets visjon er «et tak- en dør inn».

Målet for prosjektet er å utvikle en tverretatlig intervensjon som bedrer bistanden og oppfølgingen av alle familiemedlemmer; voldsutsatte barn og voksne og utøvere av vold. Via et tverretatlig samarbeid med felles lokalisering skal all rådgivning og alle tiltak

samordnes. Målet er en bedret sikkerhet for barna og de voksne og tilsvarende redusert risiko for nye voldshandlinger. Ved å bryte voldsspiralen, kan belastningen for de utsatte reduseres.

Et viktig element i prosjektet er at brukerperspektivet raskt bringes inn. Her skal hver sak skreddersys i forhold til enkeltfamiliers behov. Ulike perspektiv og innspill vil optimalisere tiltak som iverksettes. Prosjekt November har også en viktig koordinerende rolle ved å sørge for at ingen av instansene slipper saken i den tro at andre etater tar over. Intensjonen med prosjektet er å finne en ny og faglig robust håndtering av familievoldssaker som er til hjelp og støtte når barn og familien deres opplever vold og krenkelser. Prosjektet følge-evalueres og endelig rapport skal foreligge i 2017.

Prosjekt barnets beste er et samarbeidsprosjekt mellom Grorud barneverntjeneste i Oslo og familievoldsavsnittet ved Stovner politistasjon. Målet for prosjektet er en bedret samordning og kommunikasjon mellom etater. Politiet erfarer at samarbeidet mellom etatene tidvis er for lite samkjørt og handlingsrettet. Mange barn opplever å måtte fortelle om sin voldsopplevelse flere ganger, sentrale bevis i straffesakssporet går tapt, og det tar for lang tid før et barn får nødvendig hjelp og beskyttelse. Dette kan være en potensiell trussel mot barns rettsikkerhet. En ny modell for tverrfaglig samarbeid hvor barneverntjenesten og politiet kraft samles om felles mål til «Barnets Beste» er dette prosjektets formål.

Prosjektets utgangspunkt og modell MASH (Multi Agency Safeguarding Hub) er hentet fra England der informasjonsdeling mellom etater er et nøkkelbegrep. Etatene møtes på fast sted to ganger i uken der aktuelle instanser danner en arbeidsgruppe rundt familien. I faste samhandlingsmøter deles nødvendig informasjon for å identifisere høyrisikosaker ved hjelp av felles verktøy for risikoanalyse, og koordinerte tiltak iverksettes for å sikre familien rask og nødvendig hjelp. Et hovedmål for det foreslåtte prosjektet er å sikre barn retten til et liv uten vold og overgrep, og samtidig ivareta barnets rettsikkerhet.

Multidisciplinary team investigations. Tanken om lovpålagte tverretatlige team som arbeider med saker der barn utsettes for vold og seksuelle overgrep er hentet fra USA. Slike team består av representanter fra politiet og barnevernet i det distriktet barnet bor. Kjernen og målet for teamene er å kunne gi et raskt og tilrettelagt tilbud til barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep, der politiet samtidig skal avhøre barna med tanke på en eventuell straffesak. Denne siste samarbeidsmodellen er ikke prøvd ut i Norge. Modellen nevnes imidlertid av flere representanter i politiet som en mulig vei å gå i arbeidet med å verne og trygge barn som opplever vold og overgrep. At samarbeidet mellom de to etater gjøres lovpålagt hentes særlig frem som et viktig og positivt element slik flere representanter i politiet ser det.

Samtlige prosjekt som er presentert over er igangsatt eller planlagt som ønskede arbeidsmodeller. Felles for alle disse prosjektene og metodene er dialog på tvers av etater. Det synes å være en felles erkjennelse av at tverretatlig samarbeid er den eneste gangbare retning og modell i arbeidet med familievold. Om dette samarbeidet skal være lovpålagt eller basert på kjennskap og tillit til hverandre som personer og etater er det imidlertid delte meninger om.

7 Avslutning

En faglig god håndtering av problemer og utfordringer som spiller seg ut i akuttfasen og i tiden frem til et tilrettelagt avhør av barn krever at samarbeidet mellom politi og barnevern er samkjørt. Mange har tatt til orde for at god kunnskap om egen og andre etaters ansvar og regelverk er en forutsetning for et effektivt og god tverretattlig samarbeid (Myhrer 2001, mfl.). Andre legger vekt på at partene har en innarbeidet samarbeidskompetanse hvor gjensidig forpliktelse og faste rutiner er avgjørende komponenter for at samarbeidet på tvers av etater «munner ut i» gode tilbud til brukerne (Glavin og Erdal 2007).

Vi har sett på barnevernets og politiets samarbeid i akutte kriser og i tiden frem til tilrettelagte avhør ved Statens Barnehus. I akutte kriser er det barnevernvaktene og operative tjenester i politiet (ordenspolitiet og operasjonssentralen) som samarbeider. I fasen frem mot tilrettelagte avhør ved Statens Barnehus er samarbeidspartene det kommunale barnevernet og etterforskere i politiet. Våre funn er i hovedsak basert på intervjuer med aktører i disse fasene av samarbeidet mellom etatene.

I akuttfasen beskrives i hovedsak samarbeidet som «sømløst.» Fordeling av ansvar og oppgaver går nærmest av seg selv, og partene har stor nytte av hverandres faglige kompetanse og assistanse. Samarbeidet mellom profesjonene i akuttfasen synes å fungere spesielt tett og komplementært i de mest alvorlige omsorgssvikt- og voldshendelser. I denne fasen er gjensidig støtte og bistand mellom politiet og barnevernvaktene tydelig. Barnevernvaktene får politiets sikkerhetsbeskyttelse når de oppsøker familier i kriser. Politiet på sin side har stor nytte av barnevernvaktenes kompetanse i forhold til ivaretagelse av barn i akutte kriser. Det tverretattlige samarbeidet i akuttfasen er ikke basert på formelle retningslinjer. I kriser ser likevel de to etatene behovet for hverandres bistand og komplementære roller. Over år har etatene opparbeidet betydelig samarbeidskompetanse hvor aktørene vet hvem som skal gjøre hva. Disse rutinene er basert på sedvane og en gjensidig forståelse. Informantene fra begge etater mener rutinene fungerer godt. I praksis skal aktørene arbeide i to ulike løp der politiet skal sørge for sikkerheten i situasjonen, og avklare om det er begått en kriminell

handling. Barnevernets oppgave er å sørge for at barnet ivaretas og påse at barnets omsorgssituasjon er forsvarlig. De har fokus på barnet og barneperspektivet er deres primære anliggende. Barnevernvaktene forteller at de lytter til politiets innspill men tar i hovedsak avgjørelser innenfor sitt mandat på et selvstendig barnevernfaglig grunnlag.

I undersøkelsen kom det tydelig frem at aktørene har god kunnskap om eget lovverk som de opererte innenfor, mens de hadde lite kjennskap til samarbeidspartneres lovgrunnlag. Ingen av informantene i politiet eller ved barnevernvaktene mente at dette skapte problemer for et godt samarbeid eller på annet vis var et hinder når de skulle finne gode løsningen for utsatte familier i akutfasen. Uttalelser fra aktørene i begge etater viser at samarbeidet i akutte kriser i stor grad lener seg på en gjensidig tillitt til og respekt for hverandres yrkesutførelse der partene overlater til samarbeidspartneren å tolke eget lovverk og ta beslutning innenfor sitt mandat og ansvarsområde. Respekten for hverandre som fagpersonen synes å være et bærende element i samarbeidet mellom dem. Dette harmonerer godt med Aamodts forskning (i Gording Stang med flere 2013:170) når hun viser til at kunnskaper om lov og regelverk bare er en av flere komponenter i en velfungerende tverretattlig samarbeidsrelasjon. Personlige relasjoner, tidligere erfaringer og kunnskap om andre etaters behov for støtte synes å være like viktige betingelser, mener denne forfatteren. Gjensidig tillitt fremheves som en avgjørende komponent.

Akutte kriser blir som regel først meldt til politiets operasjonssentral, og barnevernvaktene er dermed avhengig av at politiet ber om deres assistanse. I alvorlige saker synes et tverretattlig samarbeid å være normen hvor politiet tar kontakt med barnevernvakten. I mindre alvorlige saker vurderer politiet om barnevernvakten skal kontaktes fra sak til sak. Barnevernvaktene mener politiet i større grad bør involvere dem enn det som gjøres i dag. Noen av informantene fra barnevernvaktene forteller at de likevel holder en lav profil for å sikre en god relasjon til politiet men prøver samtidig å være «på tilbudssiden» for å sørge for at saker rapporteres til dem.

I denne undersøkelsen har vi sett at barnas opplevelser og deres beskrivelser hentes frem i den akutte fasen. Fra en situasjon der ikke politiet forholdt seg til barna i krisesituasjoner, samtaler i dag begge etater med barna. Aktørene vet imidlertid lite om innholdet i hverandres samtaler med barn i slike situasjoner. I verste fall kan de stilles de samme spørsmålene fra aktører i begge etater. Dette kan være uheldig og gi barn en forståelse av at de ikke blir trodd på eller lyttet til. En større grad av koordinering av politiets og barnevernvaktens samtaler med barn i kriser kan være formålstjenlig og bør utredes.

Selv om begge profesjoner mener de utfører sine oppgaver som to separate aktører uten at etatenes roller eller mandat blandes sammen, kan imidlertid grensene mellom etatene bli utydelige for barna de møter. Å fange opp hvem som er representanter for politiet versus barnevernet kan være vanskelig. Enkelte informanter ved barnevernvaktene er urolig for om barna helt forstår hvem de snakker med i akuttsituasjoner, og som en av dem sier: «Tror ikke de ser forskjell på oss og politiet.» Om dette er tilfelle vil det kunne ha uheldige etiske og juridiske implikasjoner, noe som også Ericsson (1996) og Skau (1992) har påpekt.

I politiet har nyere vitnepsykologi og et aktivt politiarbeid på stedet fått sterk gjennomslagskraft. I følge vitnepsykologien vil barnets vitneutsagn ligge nærest opptil de faktiske forhold dersom barnet snakkes med umiddelbart etter at hendelsen har funnet sted. Det er dette som i stor grad legges til grunn når politiet velger å snakke med barna i den aktuelle krisen. Flere politibetjenter i denne undersøkelsen forteller at barnas utsagn i krisen blir notert ned og vedlagt som eget dokument i en eventuell senere rettssak. Barnas uttalelser blir følgelig en del av premissene for politiets videre avgjørelser både på kort og lengre sikt. I følge det kontradiktoriske prinsippet har mistenkte rett til innsyn i alle dokumenter i saken for å kunne forsvare seg mot anklagen. I praksis betyr dette at når barn snakker med politiet i en akuttsituasjon og denne samtalen nedtegnes og vedlegges saken, vil foreldrene i etterhånd ha rett til innsyn i dokumentet. Om barna stilles til ansvar for uttalelser de har kommet med i en akutfase, kan dette for noen være en stor

belastning og i verste fall utsette barnet for ytterligere fare. At slike situasjoner også kan være uheldige for forholdet mellom barna og foreldrene er beskrevet av Tjersland og Mossige (2006).

Politiinformantene i denne undersøkelsen opplever at de i akutfasen kan befinne seg i et «gråsonelandskap» hvor de må foreta beslutninger som kan få store følger for det enkelte barnet. Distinksjonen mellom en samtale og et avhør er en slik gråsonelandskap. Når politiet forteller at de kun samtaler med barna fra 5 til 10 minutter, kan dette være et uttrykk for at de ikke ønsker å utsette barna for mer belastning enn påkrevet i en allerede vanskelig livssituasjon. Samtidig er det betenkelig at samtaler i en del tilfeller nedtegnes og vedlegges saken. Politiet uttrykker også at grenseoppgangen mellom samtale og formelt avhør kan være flytende og litt uklar. Det som starter ut som en samtale, kan ende opp som et avhør der en rekke formaliteter skal ivaretas.

Når omstendighetene er akutte kriser, bør det stilles spørsmål ved om barnas rettigheter som vitner blir tilstrekkelig ivaretatt. Vårt inntrykk er at politiet ikke alltid følger samme krav til rettssikkerhetsmessige prosedyrer ved korte avhør i akutte situasjoner som i ordinært avhør. Avhørens lengde fritar neppe politiet fra å påse at etiske og formelle retningslinjer følges. Etter vårt syn er det behov for klarere retningslinjer for politiet angående samtaler og avhør av barn i akutte kriser. Vi finner det også betenkelig at de nye reglene i straffeprosessloven som er utarbeidet med sikte på tilrettelagt avhør av barn ved Statens Barnehus, ser ut til å være retningsgivende for politiets vurderinger i forhold til avhør av barn i akutte situasjoner. I følge straffeprosessloven § 239a, har barn under 15 år nå vitneplikt mot foreldre eller søsken i saker hvor det er mistanke om overtredelse av straffeloven §§ 273, 275, 282 og 284. Vold i nære relasjoner reguleres av § 282. Det er verdt å merke seg at straffeprosessloven § 122 gir vitnefritak for nære familiemedlemmer. Dette er begrunnet med belastningen det kan være å vitne mot nære familiemedlemmer. Vitnefritaket gjelder imidlertid ikke barn under 12 år. Med de nye reglene for tilrettelagte avhør som kom i 2015, er barn opp til 15 år fratatt retten til å nekte å forklare seg mot for eksempel foreldre i familievoldssaker. På andre

lovområder går utviklingen motsatt vei og barns autonomi og medbestemmelse styrkes. Retten til å bli hørt skal i følge barnekonvensjonen ikke forstås som en plikt til å uttale seg. Rettigheter skal være et gode for rettighetsinnehaveren, og det skal være opp til den enkelte å ta en rettighet i bruk, eller la være. Etter vår oppfatning bør de rettssikkerhetsmessige sidene ved «straksavhør» av barn vurderes nærmere.

I NOU 2016: 24, som nå er ute på høring, blir vitneplikten om forhold beskrevet i straffeloven §§ 273, 275, 282 og 284 mot familie-medlemmer for barn og andre sårbare grupper, drøftet. Utvalget mener at begrunnelsene for vitnefritak etter straffeprosessloven § 122 og 123, også er relevante for barn, og foreslår derfor at alle nær beslektede, slik det er definert i straffeloven § 8, skal omfattes av retten til vitnefritak. Samtidig mener utvalget at det kan være problematisk for barn å vurdere om de skal ta i bruk fritaksregelen eller ikke. Utvalget foreslår derfor at politiet ikke skal være pliktig til å informere barn om retten til vitnefritak dersom de mener barnet ikke har forutsetninger for å ta stilling til dette spørsmålet. Dette åpner for skjønnsmessige vurderinger av barns modenhet, noe som kan være spesielt utfordrende ved avhør i akutte kriser.

Fasen etter en akutthendelse og frem til barn formelt avhøres atskiller seg fra akuttfasen ved at partene i større grad etterspør kunnskap om hverandres mandat og regelverk. Særlig er politiinformantene opptatt av uheldige implikasjoner ved at partene kjenner for lite til hverandres lov og rammebetingelser når de skal avklare og fordele oppgaver seg imellom. I denne delen av saksprosessen er politiet mer avhengig av informasjon fra barneverntjenestene og at barneverntjenesten melder saker til dem. Politiet har ingen instruksjonsmyndighet over barneverntjenestene i slike sammenhenger, men er avhengig av et godt samarbeid med de lokale barneverntjenester. Politiet forteller at barneverntjenestene i dag tar raskere kontakt med deres etat for åpne drøftelser og for å anmelde mistanker om vold i barnefamilier. Her er det imidlertid lokale variasjoner. Flere i politiet etterlyser klarere rammer og rutiner for å påse at aktuelle familievoldssaker meldes fra barnevernets side. Samtidig tar de til orde for bedre kunnskap og forståelse av

hverandres arbeidsfelt og metoder for å unngå problemer som vanskeliggjør politiets etterforskende arbeid og mulige samarbeidskonflikter mellom etater. Det bør derfor tilrettelegges for at barnevernet får økt kunnskap og forståelse av politiets ansvar og oppgaver i disse sakene, og tilsvarende at politiet har god kjennskap til barnevernets mandat og ansvarsområder. Dette kan bidra til å styrke tilliten mellom etatene i samarbeidet frem mot tilrettelagte avhør.

Barnevernettjenestene mener at de nå langt oftere tar kontakt med politiet for å drøfte familievoldssaker, men møter stadig dilemma i avgjørelser om, og eventuelt når, barneverntjenestene skal inngi en politianmelde i en familievoldssak. Ved en politianmeldelse kan familiens tillitt til barnevernet settes på prøve. Dersom saken blir henlagt, kan også dette bidra til at barnevernets videre arbeid med familien blir mer problematisk. For barnevernet er et godt samarbeid med familiene viktig for arbeidet de skal utføre. Ikke alle saker blir derfor politianmeldt, og i noen saker velger barnevernet å prøve ut egne metoder for å bedre familiens situasjon før en eventuell anmeldelse. Barneverntjenestenes holdninger til når en skal politianmelde saker varierer både mellom kontorer og også innenfor ett og samme kontor.

Ansatte i barnevernet opplyser at samarbeidet med politiet har fått en ny giv etter at de nye forskriftene av 2015 ble iverksatt. De har i dag en større forståelse for politiets oppgaver i familievoldssaker. Saksbehandlere i barnevernet gir uttrykk for at de er positive til å dele sine opplysninger og dokumenter med politiet og mener åpenhet styrker samarbeidet mellom etatene. Saksbehandlere ser det som svært positivt at deres etat er aktivt deltagende i politiets arbeid med avhør av barn ved Statens Barnehus. Både politiet og barnevernet viser til positive erfaringer med formøter, samrådsmøter og oppsummerende møter i etterkant av tilrettelagte avhør. De mener også at nye rutiner med korte frister for avhør er viktige for samarbeidet mellom etatene. For barnevernet betyr dette at de kan vente med den videre oppfølgingen av familiene til barna er avhørt i flere saker.

Betegnelsen «ferdig snakket» var kjent av de fleste informantene. Med dette siktes det til situasjoner hvor barn har gått lei av å fortelle sin historie før de kommer til tilrettelagte avhør. Det var delte meninger om hvorvidt dette er et problem. Noen av politiinformantene hadde imidlertid erfart at barneverntjenestenes samtaler med barna og foreldrene i tiden før tilrettelagte avhør hadde skapt problemer for deres etterforskning i saken. Det er imidlertid verdt å merke seg at også barnevernvaktene kunne oppleve at barn var «ferdig snakket» når de ble tilkalt til akutte kriser. Politiet snakker som regel først med barna, og da er det ikke alltid de orker å snakke med flere.

Barnevernet gir uttrykk for at de har fått en større bevissthet om, og forståelse for at de ikke trenger «å grave» i de enkelte voldshendelser når de snakker med barn. De legger likevel vekt på at de ikke kan abdisere fra rollen som barnets representant, og at de bruker sine barnevernfaglige metoder i arbeidet med familier. Mange av informantene ønsker å etterkomme politiets ønsker og i praksis strekker de seg langt for ikke å samtale med barna før formelle avhør av dem er foretatt. De vektlegger likevel at barnas ve og vel er barnevernets første prioritet.

Vold i nære relasjoner er en straffbar handling. Mange i barnevernet ser derfor på familievoldssaker som politiets domene. Flere av saksbehandlerne i barneverntjenestene mer enn antyder at de lytter til politiets instruksjoner og forventinger til dem, og at de langt på vei tilpasser seg politiets vurderinger i forhold til å politianmelde enkeltsaker. Ansatte i barneverntjenestene bruker også uttrykk som «vi spør politiet om lov» når de ønsker å samtale med familier før politiet har avhørt barna. Dette blir forklart med at de ikke vil forkuldre politiets bevisinnhenting og at det er politiet som har instruksjonsmyndighet i forhold til hvordan familievoldssaker skal håndteres. Politiets «eierforhold» til straffesaken fører til at politiets instruksjoner og innspill i samarbeidet med barneverntjenestene får stor gjennomslagskraft. Når en ansatt i politiet uttaler at barnevernet er «star struck» av politiet og at saksbehandlere i barnevernet ofte lar seg lede av deres utspill, er dette et tydelig uttrykk for at «politiet

sitter i førersetet». Det er likevel forskjeller mellom saksbehandlere i barnevernet og mellom lokale barneverntjenester på dette feltet.

Vårt fokus har vært hvordan politi og barnevern samhandler i akutte kriser og videre frem til tilrettelagte avhør, og aktørenes opplevelser av dette samarbeidet. Hvordan barn og foreldre opplever møte med politi og barnevern i denne fasen vet vi lite om. Hvilke tiltak barn og foreldre opplever som støttende, og hvilke forhold som oppleves som problematiske, ville ha vært nyttig kunnskap for offentlige tjenester som skal hjelpe familier i vanskelige livssituasjoner.

Litteraturliste

- Antonovsky, A. (1993).** The structure and properties of the sense of coherence scale. *Social Science & Medicine*, 36(6), 725–733.
- Antonovsky, A., & Lev, A. (2000).** *Helbredets mysterium: At tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzel Forlag.
- Arnesen, R., & Diesen, L. (2008).** *Klemetsrudmodellen: En erfaringsbasert metode for barneverntjenestens arbeid med vold i nære relasjoner*.
- Bakkevig, E., Berg, M., Myklebust, T., & Stefansen, K. (2012).** *Barnehusevalueringen 2012: Delrapport 1: Barnehusmodellens implikasjoner for politiets arbeid med fokus på dommeravhør og rettsmedisinsk undersøkelse* (PHS Forskning 2012:6). Oslo: Politihøgskolen.
- Barne, ungdoms-og familieetaten. (2014).** *Akuttarbeid i kommunalt barnevern*. Oslo: Barne, ungdoms-og familieetaten.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006).** Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Baugerud, G. A., Magnussen, S., & Melinder, A. (2014).** High accuracy but low consistency in children's long-term recall of a real-life stressful event. *Journal of Experimental Child Psychology*. doi: 10.1016/j.jecp.2014.05.009
- Baugerud, G. A., & Melinder, A. (2012).** Maltreated children's memory of stressful removals from their biological parents. *Applied Cognitive Psychology*, 26(2), 261- 270. doi: 10.1002/acp.1817
- Bittner, E. (2005).** Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: A theory of the police. I T. Newburn (Ed.), *Policing: Key readings* (pp.150-172). Cullompton: Willan Publishing.
- Bryman, A. (2012).** *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Deflem, M. (2008).** *Sociology of Law: Visions of a scholarly tradition*. Cambridge University Press.
- Dyregrov, A. (2010).** *Barn og traumer: En håndbok for foreldre og hjelpere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Edvardsen, O., & Berg, C. R. (2012).** *Oppdrag «husbråk». Med fokus på barnet. I P. Lagestad (red.), Kommunikasjon og konflikt håndtering: Publikumsrettet arbeid i politifaglig perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Edvardsen, O., & Mevik, K. (2014).** Vold mot barn i hjemmet. Hvordan ivareta barns rettigheter? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 12(4), 317-334.
- Egge, M., & Ganapathy, J. (2012).** Snakk om tillit. I P. Lagestad (red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ericsson, K. (1996).** *Forsømte eller forbryterske*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Falck, S. (2006).** *Mellom straff og behandling*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Falck, S., & Vorland, N. (2009).** *Problemer har ikke kontortid: Akuttberedskapen i barnevernet* (Nova rapport 5/09). Oslo: NOVA.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2009).** Lifetime assessment of poly-victimization in a national sample of children and youth. *Child Abuse and Neglect*, 33(7), 403-411.
- Finstad, L. (2000).** *Politiblikket*. Oslo. Pax.

- Flyghed, J. (2003).** *Den hotfulla sikkerheten. I Lagløst land: Terrorjakt og rettsikkerhet i Sverige.* Kompedium vedinstitutt for kriminologi og rettsosiologi.
- FN-sambandet (1989).** *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter.* Lastet ned fra <http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen-barns-rettigheter>
- Ford, J. D., Elhai, J. D., Connor, D. F., & Frueh, B. C. (2010).** *Poly-victimization and risk of posttraumatic, depressive, and substance use disorders and involvement in delinquency in a national sample of adolescents.* *Journal of Adolescent Health, 46*(6), 545-552.
- Gamst, K. T. (2011).** *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, K. T., & Langballe, Å. (2004).** *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming.* Doktorgradsavhandling. Oslo: Institutt for spesialpedagogikk. Det utdanningsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Oslo.
- Glavin, K., & Erdal, B. (2007).** *Tverrfaglig samarbeid i praksis: Til beste for barn og unge i kommune-Norge.* Oslo: Kommuneforlaget.
- Goldstein, H. (1990).** *Problem-oriented policing.* New York: McGraw Hill.
- Grimen, H., & Molander, A. (2008).** *Profesjon og skjønn. I A. Molander & L. I. Terum (red.), Profesjonsstudier (s. 179-196).* Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagen, I. M. (2010).** *Vold og trusler om vold i offentlig sektor (Fafo-rapport 27:10).* Oslo: FAFO.
- Hammerlin, Y. (2011).** *Et liv i vold. I Barn i Norge 2011 – Vold og traumer (s. 22-41).* Oslo: Voksne for barn.
- Hasenfeld, Y. (1992).** *The nature and human service organizations.* In Y. Hasenfeld (Ed.), *Human services as complex organisations.* Thousand Oaks: Sage.
- Hasenfeld, Y. (2003).** *Mennesket som råstoff: Borgerservicerende organisasjoner i moderne samfund.* Århus: Gyldendals Akademiske bogklubber.
- Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., ... Ursano R. J. (2007).** *Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence.* *Psychiatry, 70*(4), 283-315; discussion 316-369. doi: 10.1521/psyc.2007.70.4.283
- Hoel, L. (2011).** *Å gjenopprette orden. En studie av politibetjentens praktiske kunnskap – i et fenomenologisk-hermeneutisk perspektiv.* Ph.D. i studier av profesjonspraksis, Senter for praktisk kunnskap. Bodø: Universitetet i Nordland.
- Jensen, T. K. (2009).** *Barn og ungdom utsatt for seksuelle overgrep – Blir de hørt? I R. Hjermann & K. Haanes (red.), Barn (s. 274-282).* Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, T. K., & Ormhaug, S. M. (2016).** *Behandling av barn og ungdom som har erfart traumer. I C. Øverli, M. I. Hauge & J. H. Schultz (red.), Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner (s. 237-250).* Oslo: Universitetsforlaget.
- Kassah, B. L. L., Kassah, A. K., & Dahl, E. A. (2015).** *Akuttarbeid ved barnevernvakten: Kollektive og individuelle mestringsstrategier.* *Sosiologisk tidsskrift, 238-258.*
- Kjær, A.-K. B., & Mossige, S. (2008).** *Når barneverntjenesten må forholde seg til straffeloven, I R. Dahle & N. Hennem (red.), Barneverntjenestenes håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep (s. 37-57).* Oslo: NOVA.
- Lagestad, P. (2012).** *Å høste som en sår. Politiets fremferd i møte med publikum. I P. Lagestad (red.), Kommunikasjon og konflikthåndtering: Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv.* Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Langballe, Å. (2007).** *Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten av barnets utsagn.* *Tidsskrift for norsk psykologforening, 44*(7), 868-877.

- Langballe, Å., Gamst K. T., & Jacobsen, M. (2010).** *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernsarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse (rapport 2/2010)*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Langballe, Å., & Shultz, J.-H. (2016).** «I couldn't tell such things to others»: Trauma-exposed youth and the investigative interview. *Police Practice and Research*, 18(1), 62-74.
- Leander, L. (2010).** *Police interviews with child abuse victims: Patterns of reporting, avoidance and denial.* *Child Abuse & Neglect*, 34(3), 192-205.
- Lipsky, M. (1980).** *Street level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services.* New York: Russel Sage Foundation.
- Molander, A., & Terum, L. I. (2008).** *Profesjonsstudier.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Myhrer, T.-G. (2001).** *Politiet og taushetsplikten – Et hinder for samarbeid med andre etater?* Oslo: Justisdepartementet.
- NOU 2006:24 (2016).** *Ny straffeprosesslov.* Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- NOU 2003:31 (2003).** *Retten til et liv uten vold: Menns vold mot kvinner i nære relasjoner.* Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Polanyi, M. (1966).** *The tacit dimension.* Gloucester: Peter Smith.
- Politidirektoratet (2015).** *Analyse av politiarbeid på stedet: 29. oktober 2015: Versjon 1.0.* Hentet fra https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_3410.pdf
- Prop. 65 L (2015-2016). (2016).** *Endringer i forvaltningsloven (forbud mot bruk av barn som tolk): Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 4. mars 2016, godkjent i statsråd samme dag: (Regjeringen Solberg).* Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Prop. 112 L (2014-2015). (2015).** *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner): Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 24. april 2015, godkjent i statsråd samme dag: (Regjeringen Solberg).* Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Randa, A. F. K. (2016).** *Silkehanske og knyttneve: En kvalitativ studie av polititjenestepersoners møter med voldsutsatte barn.* Materoppgave, Høgskolen i Molde. Molde: Høgskolen i Molde.
- Reiner, R. (2000).** *The politics of the police.* Oxford: Oxford University press.
- Riksadvokaten. (2014).** *Avhør av barn.* Hentet fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2014/img-630133403-0001.pdf>
- Riksadvokaten. (2008).** *Familievold (Rundskriv 3/2008).* Hentet fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2008/Rundskrivnr3for2008-Familievold.pdf>
- Riksadvokaten. (2016).** *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2016: Politiet og statsadvokatene (Rundskriv 1/2016).* Hentet fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2016/ML-ogprioriteringsskriv2016.pdf>
- Riksadvokaten. (2015).** *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2015: Politiet og statsadvokatene (Rundskriv 1/2015).* Hentet fra <http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2015/R-1-2015.pdf>
- Riksadvokaten. (2015).** *Tilrettelagte avhør: Direktiver og retningslinjer (Skriv av 21.10.2015).* Hentet fra http://www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2015/201500483_D1_V2.pdf
- Schon, D. A. (1991).** *The reflective practitioner: How professionals think in action.* Aldershot: Avebury.
- Skau, G. M. (1992).** *Mellom makt og hjelp.* Oslo: Tanum.
- Skjørten, K. (2002).** *Lov og rett mot familievold?* Oslo. Pax.
- Skjørten, K., Barlinthaug, R., & Lidén, H. (2007).** *Delt bosted for barn.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Sommerfeldt, M. B., & Øverlien, C. (2016).** *Barneverntjenestens møte med barn og unge som opplever vold i hjemmet. I C. Øverlien, M.-I. Hauge & J.-H. Schultz (red.), Barn, vold og traumer: Møte med unge i utsatte livssituasjoner.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Svalund, J. (2009).** *Vold og trusler om vold i offentlig sektor.* Oslo: FAFO.
- Stang, E. G. (2013).** *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: Regelkunnskap og praksis (NOVA-rapport 3/2013).* Oslo: NOVA.
- Terum, L. I. (2003).** *Portvakt i velferdsstaten. Om skjønn og beslutninger i sosialtjenesten.* Oslo: kommuneforlaget.
- Tjersland, O. A., Mossige, S., Gulbrandsen, W., Jensen, T. K., & Reichelt, S. (2006).** *Helping families when child sexual abuse is suspected but not proven. Child & Family Social Work.* doi: 10.1111/j.1365-2206.2006.00409.x
- Toverud, R. (1996).** *Barn og ungdom i terapi etter seksuelle overgrep. Deres syn på straffefølgning av overgriperne. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 538- 544.*
- Waddington, H. (2005).** *Linking economic policy to childhood poverty: A review of the evidence on growth, trade reform and macroeconomic policy (Report 7).* London: CHIP.
- Windsvold, A. (2011).** *Evaluering av prosjektet Sammen for barn og unge -bedre samordning av tjenester til utsatte barn og unge (NOVA rapport 18/11).* Oslo: NOVA.
- Øverlien, C. (2010).** *Children exposed to domestic violence. Conclusions from the literature and challenges ahead. Journal of Social Work, 10(1), 80-97.*
- Øverlien, C. (2012).** *Vold i hjemmet: Barns strategier.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Øverlien, C., & Aas, G. (2016).** *The police patrols and children experiencing domestic violence. Police Practice and Research, 17(5), 434-447.* doi: 10.1080/15614263.2015.1086879.
- Aamodt, H. A. (2013).** *Avsluttende diskusjon. I E. G. Stang, H. A. Aamodt, S. Sverdrup, L. B. Kristofersen & A. Winsvold (red.), Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: Regelkunnskap og praksis (s. 167-176).* Oslo: NOVA.
- Aas, G. (2013).** *Politiets arbeid med vold i nære relasjoner og familiære relasjoner. Fra utrykning til tiltale.* Oslo: Politihøgskolen.
- Aas, G. (2014).** *Politiet og familievolden.* Oslo: Universitetsforlaget.

Når barn utsettes for vold og alvorlige krenkelser involveres ofte både politi og barnevern. Hvordan disse to etatene samarbeider i akutte situasjoner og videre frem til et eventuelt avhør av barn ved Statens Barnehus er temaet for denne rapporten. Første del av rapporten handler om samarbeidet i akutte kriser. I slike situasjoner er det barnevernvaktene og de operative tjenester hos politiet som samarbeider. Andre del av rapporten handler om samarbeidet frem til avhør av barn ved Statens Barnehus. Her foregår samarbeidet mellom de kommunale barneverntjenestene og etterforskere hos politiet. Rapporten bygger i hovedsak på intervjuer med aktører i politiet og barnevernet.

Vi har hentet inn kunnskap om hvordan etatene faktisk samarbeider, og hvilke utfordringer de står overfor i dette samarbeidet. Et av temaene som drøftes, er hvem av etatene som skal snakke med barna og når i tidsforløpet dette bør skje. Her kan det være ulike oppfatninger mellom etatene. Melderutiner mellom etatene er også belyst. I hvilke saker ber politiet om assistanse fra barnevernvaktene, og når mener de kommunale barneverntjenestene at saker bør meldes til politiet? Også her var det noe uenighet både om hvilke saker som skulle meldes til den andre etaten, og på hvilket tidspunkt i en saksprosess de bør meldes.

Rapporten viser at det i hovedsak er et godt samarbeid mellom de to etatene. Særlig i akutte saker ser begge etater behov for hverandres særskilte kompetanse, og arbeids- og ansvarsfordelingen gir seg selv. I fasen frem mot et eventuelt avhør av barn ved Statens Barnehus, møter imidlertid aktørene flere utfordringer i samarbeidet mellom etatene.

Rapporter kan lastes ned fra www.nkvts.no

ISBN 978-82-8122-119-2 (trykk)

ISBN 978-82-8122-120-8 (PDF)

ISSN 0809-9103

Rapport nr. 4 2017